دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

کوردستان

ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

ژمارە ٧١٧، شەممە ٣٠ بەفرانباری ١٣٩٦ی هەتاوی،٢٠ ژانویەی ٢٠١٨

www.kurdistanmedia.com

- ئاگاداریی دەفتەریی سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە پێوەندی لەگەڵ گەڵاڵەی "پێشنیاری بۆ پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ لە سیستمی کار و پێکهاتەی حیزب" ٢
- حیزبی دێموکرات و کۆمەڵە: پێش بە ماشینی کوشتاری ڕێژیم بگرن ٢

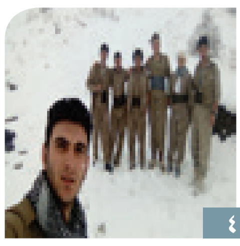

خەباتی ڕۆژهەڵات بەردەوامە ٤

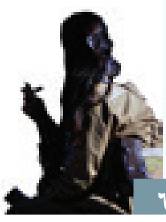

ڕاسان و ڕۆڵی ژنان لەم دیسکۆرسەدا ٦

شەڕی هەمەلایەنەی ڕێژیم بە دژی ئێمە... ٩

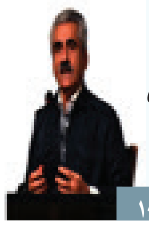

مستەفا هیجری: خۆپیشاندەکانی ئێران ئاکامی بێزاری و... ١٠

پەلەقاژەی پێش مردن

لە ڕۆژانی ڕابردوودا کۆماری ئیسلامی بەپێی نەریتی هەمیشەیی خۆی پەلاماری کۆمەڵێک بەندکراوی دا، کە خوازیاری وەدەستهێنانی مافە زەوتکراوەکانیان لەلایەن ڕێژیمەوە بوون؛ سارۆ قارەمانی، حەسەین قادری، کیانووش زەندی و ئارام مەعازی، ناوی ٤ کەس لەو دەسبەسەرکراوانەی کوردستانە کە پاش گرتنیان لەلایەن هێزە دژی گەلییەکانەوە لە ڕەشچاڵ و پاش ئەشکەنجە و ئازاریکی هۆڤانە، گیانیان لەدەستدا و تەرمەکانیان ڕادەستی بنەماڵەکانیان کرایەوە.

هەرچەند کە ڕێژیم هەوڵ دەدات ئەم جینایەتانەی لە نێو بەندیخانەکاندا، وەک "خۆکوژی" ئەو کەسانە بناسێنێت بەڵام ڕابردووی پڕ لە شوورەیی ڕێژیم دەریخستووە کە کۆماری ئیسلامی هەڵگری زۆر جینایەتی قێزەونتر لەمەشە.

هەواڵی کوژرانی ئەم ئازادیخوازانە لە کاتێکدا بڵاو دەبنەوە کە ڕۆژی سێشەممە ٢٦ی بەفرانباری ١٣٩٦ی هەتاوی، مەحموود سادقی یەکێک لە نوێنەرانی ڕێژیم لە مەجلیس، باسی لەوە کرد یەکێک لەو زیندانییانەی لەم دواییانەدا گیانی لە دەست داوە، پێشتر لە پێوەندییەکی تەلەفۆنیدا بە بنەماڵەکەی ڕاگەیاندووە، لە زینداندا ناچاریان دەکەن هێندێ قورس بخۆن، کە پاش خواردنی ئەو قورسانە دۆخی جەستەیی و دەروونییان بەرەو خراپی دەچێت.

هەر لەمبارەوە "کیهان لندن" لە زاری "نەسرین ستوودە" چالاکی مافی مرۆڤەوە بڵاوی کردۆتەوە کە لە زیندانەکاندا بەندکراوانی ئەم دواییانە ناچار دەکرێن حەبی "مێتادۆن" بخۆن، بۆیە بەدوور نازانرێت کە هۆکاری گیان لەدەستدانی ئەم کەسانە کەڵک وەرگرتن لەم جۆرە حەبانە بێت.

جیا لەوەیکە کۆماری ئیسلامی ڕۆڵە ئازادیخوازەکانی گەلانی ئێران بەم شێوازە دڕندانە دەکوژێت، بەهۆی هەستی سادیسمی جێگیربوو لە ناخی سەرکردەکانی، هەوڵ بۆ ئازاردانی زیاتری بنەماڵەی کوژراوەکانیش دەدات؛ هێزە ئیتلاعاتییەکانی ڕێژیم لە شاری سنە، دوای کوشتنی سارۆ قارەمانی، بەزۆرەملی گرتە ڤیدیۆییەکیان لە "محەممەد قارەمانی" باوکی سارۆ تۆمار و بڵاو کردەوە کە تێیدا دەڵێ: کوڕەکەی ئەندامی یەکێک لە حیزبە کوردییەکانی دژبەری ڕێژیم بووە و لە شەڕ و تێکهەڵچووندا کوژراوە نەک لە نێو زینداندا.

ئەم شێوازە لە هەڵسوکەوتی نامرۆڤانەی ڕێژیم بەرامبەر بە گیراوانی ئەم دواییانە، دژکردەوە و هەڵوێستی چەند ناوەندی داکۆکیکاری مافی مرۆییشی لێکەوتەوە؛ ڕێکخراوی داکۆکی لە مافی مرۆڤی کوردستان لە بەیاننامەیەکدا ڕایگەیاند، ئیدعای بەرپرسان سەبارەت بە گیان لە دەستدانی گوماناوی دەسبەسەرکراوان، دەبێ لێکۆڵینەوەی لەسەر بکرێت.

لە بەشێک لەم ڕاگەیەندراوەدا هاتووە؛ هەر بەو شێوەیە کە میدیا نێوخۆیی و دەرەکییەکاندا ڕووماڵیان کردووە، هەوڵە ئەمنیەتی و پۆلیسییەکانی دەوڵەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ کونترۆڵ کردنی نارەزایەتیی و خۆپیشاندانە خەڵکییەکان، یان بەواتایەکی تر سەرکوتی نارەزایەتییە مەدەنییەکان لە سەرانسەری ئێران، هەتا ئێستا بووەتە هۆی گیان لەدەستدانی دەیان هاووڵاتیی و دەسبەسەر و زیندانی کردنی هەزاران هاووڵاتیی دیکە.

هەروەها ڕێکخراوی چاودێرانی مافی مرۆڤ لە ڕاپۆرتی ساڵانەی خۆیدا باسی لەوە کردووە کە "ئامرازەکانی سەرکوتکاری هێزە ئەمنییەتییەکان، دەزگای قەزایی و ناوەندە ناهەڵبژاردەکانی وەکوو شۆرای نیگابان"ی ڕێژیم، پێشێل کردنی مافەکانی مرۆڤیان لە ئێراندا بووژاندۆتەوە.

ئەم ڕەوتە لە پێشێل کردنی مافەکانی مرۆڤ لە ئێران لە کاتێکدان کە زۆربەی ناوەندە نێونەتەوەییەکانی لێکۆڵینەوەی ستراتێژیک، باس لەوە دەکەن بارودۆخی ئێستای ئێران بەشێوەیەک هەڵایساوە کە کۆنترۆڵ کردنی بۆ ڕێژیمی تاران زۆر ئەستەمە و ئەگەرچی ڕێژیم هەوڵ دەدات بە گرتن و کوشتن و چاوسوورکردنەوە خەڵک بترسێنێ بەڵام خەڵکی ئێران چیدیکە ناتوانن تەحەممولی ئەو دۆخە بکەن.

دۆخی ئاماژەبۆکراو، مەجلیسی ڕێژیمیشی هێناوەتە دەنگ؛ مەجلیسی ڕێژیم هۆشداری داوەتە دەوڵەت کە ئێمە هەتاهەتایە کاتمان بەدەستەوە نییە و ئەگەر زوو بە زوو چارەسەرێکی لۆژیکییانە بۆ داخوازەکانی خەڵک نەبینینەوە، ڕوون نییە چیمان لێ بەسەر دێت.

تکاکارییەکانی مەجلیس لە دەوڵەت بۆ چارەسەر و کۆنترۆڵی دۆخی هەڵایساوی ئێران لە کاتێکدایە کە وەک باس کرا، وەزارەتی ئیتلاعات و ناوەندە داپڵۆسێنەرەکانی دیکەی ڕێژیم بەردەوامن لە جینایەت خوڵقاندن و ڕۆژ نییە کە لە یەکێک لە گرتنگەکان، تەرمی هاووڵاتییەکی ئەشکەنجەکراو نەهێنرێتە دەرەوە.

لەم کاتوساتەدا دەبینین کە سەرکۆمارە بەناو ئیسلاحخوازەکەی ڕێژیم لەباتی هەوڵدان بۆ چارەسەری کێشە بنەڕەتییەکانی خەڵک و سارێژکردنەوەی برینەکانی خەڵک ڕایگەیاندووە: هەر وڵاتێک سەرقاڵی شەڕی دەرەکی بێ ناتوانێ بیر لە گەشەی نێوخۆیی بکاتەوە؛ کە وەک چالاکانی سیاسی دەڵێن مەبەستی ناوبراو لەم قسانە ئەوەیە کە ئێمە(کۆماری ئیسلامی) ناتوانین هەم لە دەرەوەی سنوورەکان هەوڵی قایم کردنی جێپێی خۆمان بدەین و لەملاشەوە خەڵکی ئێران ڕازی بکەین!

ئەوەیکە ڕوونە لە حاڵێکدا کە گەشەی نێوخۆیی ئێران لەوپەڕی لاوازیدایە و خەڵک ناچار دەکات بڕژێنە سەر شەقام و داوای مافی خۆیان بکەن، ڕێژیم هەوڵ بۆ دەستێوەردان لە کاروباری وڵاتانی ناوچە دەدات و تەنانەت بووەتە هۆکاری کوژرانی هەزاران هاووڵاتی سڤیل و مەدەنی لە وڵاتانێکی وەک عێراق و سوریە و یەمەن؛ ئەمانەش تەنیا لە چوارچێوەی دۆکتۆرینی "هەناردە کردنی شۆڕش"ی خومەینی.

لەسەر ئەم بنەمایەشە کە دەڵێین، خوڵقاندنی جینایەتەکانی ئەم دواییانە لە نێو ڕەشچاڵەکان تەنیا لینگ کووتانی پێش لە مەرگی ڕێژیمە بۆ خۆدەربازکردن لە قەیرانەکان.

پەیڤ

ڕاسان و گۆڕان

کەریم پەرویزی

قۆناخی ڕاسان، یان لێکگرێدانی خەباتی شاخ و شار، سەرەڕای ڕەگە مێژووییەکانی، جۆرێک ئەزموونی نوێیە کە دووبارە پێوەندییەکانی بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگایەکی خەباتکار و مافخواز دادەڕێژێتەوە و ئەرکەکان دووبارە دابەش دەکاتەوە. لەم قۆناخەدا ڕوانگەکان بەرفراوانتر و ئەرکەکان دووبارە پێناسە دەکرێنەوە و کۆمەڵگە بە هەموو لایەن و چین و توێژەکانیەوە، ڕۆڵ و ئەرک و ماف و هیواکانیان پێناسە دەکرێنەوە و ڕێک دەخرێنەوە.

شتێکی زۆر ئاسایی و سروشتی دێتە بەرچاو کە لە قۆناخی نوێی خەباتدا و لە ئاڵوگۆڕی سیاسی لە ئێران وکوردستان و ناوچەدا و لە ئاڵوگۆڕ لە بنەماکانی کۆمەڵگای کوردستاندا، هەر گرووپ و لایەن و بەتایبەت حیزبی سیاسی کە خۆی بە ئەرکداری خەباتی نەتەوەیی و دێموکراتیک دەزانێ، سیاسەت و بەرنامە و ڕوانگە و ئەرکەکانی خۆی و ڕێکخستنەکانی و هەروەها شێوازی داڕشتن و پێکهاتەی خۆی و سیستمی کارکردنی هەموو ئۆرگانیزاسیۆنەکان بخاتەوە بەر لێوردبوونەوە و خوێندنەوەی هەنووکەیی و ئەمڕۆییان بۆ بکا و لە پێناوی دەسنیشانکردنی کەموکووڕییەکانی و هەڵسەنگاندنی خۆی و هێزی مرۆیی و کۆمەڵایەتی و سیاسییدا دەست بە لێکۆڵینەوە و بیرکردنەوە و دووبارە ڕێکخستنەوەی خۆی بکا و لەو پێناوەدا ئەرکە نوێکان بۆ خۆی دیاری بکات و گەر پێویستی کرد دەست وەربداتە سەرتاپای داڕشتنەوەی هێز و پێکهاتە و پۆتانسیەلی خۆی.

ڕەنگە بۆ زۆر کەس ئەوە بە شتێکی دەروون حیزبی بێتە بەرچاو کە حیزبێک سیستمی دەروونیی خۆی دەسکاری دەکا و بەلایانەوە گرنگ نەبێ کە ئەم حیزبە چۆن داڕێژراوە، بەڵام کاتێک چاو لە حیزبایەتی و دەوری حیزب لە ڕێکخستنی کۆمەڵگادا دەکەین و دەبینین کە هەر حیزبێک دەیهەوێ ئەو مێتۆدەی کاری پێدەکا بیگوازێتەوە بۆ نێو کۆمەڵگە و لەڕاستیدا دەیهەوێ خۆی بکا بە ئۆلگوو بۆ تاک و گرووپەکانی کۆمەڵگە، ئەو کات بابەتەکە دەبێ بە بابەتێکی گشتی و کاریگەری لەسەر کۆمەڵگە دەبێ؛ گەر ئەو حیزبە، حیزبێکی وەکوو حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بێت کە هەر جۆرە جووڵەیەکی و جووڵەنەکردنێکی دەنگدانەوەیەکی گرنگی لە سەر ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتیی کوردستان دەبێ، بابەتەکە هەستیارتر دەبێ.

قۆناخی ڕاسان، قۆناخێکە پێویست بە نوێبوونەوە و دووبارە تێفکرینەوە لە هەموو

درێژە لە لاپەڕەی ٣

ئاگاداری دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

دەفتەریی سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ئاگادارییەکی لە پێوەندی لەگەڵ گەڵاڵەی "پێشنیاری بۆ پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ لە سیستمی کار و پێکهاتەی حیزب" بڵاو کردەوە.

دەقی ئەم ئاگادارییە بەم چەشنەیە:

ئاگاداری بۆ رای گشتی

هاونیشمانیانی کوردستان،

تێکۆشەرانی دێموکرات،

رۆژی پێنجشەممە، ٢٨ی بەفرانباری ١٣٩٦ی هەتاوی، ١٨ی ژانویەی ٢٠١٨ی زایینی، کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، هەڵبژێردراوی کۆنگرەی پازدەیەمی حیزب، بە بەشداریی تێکرای ئەندامانی رێبەری لە کوردستان بەڕێوە چوو.

سەرەتای کۆبوونەوەکە، بەڕێز سکرتێری گشتی دەستووری کاری پلینۆمی خستە بەرباس کە پێداچوونەوە و باسکردن لەسەر گەڵاڵەی پێشنیاری بۆ پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ لە سیستمی کار و پێکهاتەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بوو.

لەو کۆبوونەوەیەدا چەند پێشنیاری هەیئەتی دیاریکراوی کۆبوونەوەی پێشووی کۆمیتەی ناوەندی، کە لە سەر ئەساسی گەڵاڵەی پێشنیاریی بەڕێز سکرتێری گشتی ئامادەکرابوو، خرایە بەرباس.

لە کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندیدا، دوای باسی چڕوپڕ لەسەر پێویستییەکانی خەباتی ئەمڕۆ و لەبەرچاوگرتنی واقیعیەتەکانی خەبات و ئاڵوگۆڕەکانی کوردستان و ناوچە و بڕوا بە پێوەرە دێموکراتیک و شۆڕشگێڕانەکان، گەڵاڵەی پێشنیاری بۆ ئاڵوگۆڕ لە پێکهاتە و سیستمی کاری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران گۆڕانکاری پێویستی تێدا کرا و بە پەسندی تێکڕای بەشدارانی کۆبوونەوەکە گەیشت.

کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندی وێڕای پەسندکردنی گەڵاڵەکە، ئەو گەڵاڵەیە پێشکەش بە کۆنگرەی شازدەیەمی حیزبی دێموکرات دەکات تاکوو بە پەسندکردنی لەلایەن کۆنگرەوە، حیزبی دێموکرات قۆناخێکی دیکەی خەبات و تێکۆشان، لە سەر ئەساسی بڕوا بە دێموکراسی، درک بە ئاڵوگۆڕەکانی کۆمەڵگە و پێویستییەکانی خەباتی سەردەم و کارو بڕیاری تێکڕایی و هاوبەش، درێژە پێبدا.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
دەفتەری سیاسی
٢٩ی بەفرانباری ١٣٩٦
١٩ی ژانویەی ٢٠١٨

حیزبی دێموکرات و کۆمەڵە: پێش بە ماشینی کوشتاری ڕێژیم بگرن

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران، لە ڕاگەیندراوێکی هاوبەشدا, داوایان لە کۆمەڵگای نێودەوڵەتی کرد، بە هانای خەڵکی ئێرانەوە بچن و پێش بە ماشینی کوشتار و داپڵۆسێنی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە ئێراندا بگرن.

دەقی ڕاگەیەندراوەکە:

پێش بە ماشینی کوشتاری ڕێژیم بگرن

کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان

نەتەوە مافخوازەکانی ئێران

خەڵکی ئازادیخواز

کۆڕ و کۆمەڵە نێونەتەوەییەکان

هەروا کە بینیمان لە میانەی چەند ڕۆژ خۆپیشاندانی ئێعترازیی جەماوەری و سەرتاسەرییەکانی خەڵکی وەزاڵەهاتووی ئێران و هاواری مافخوازیی نەتەوەکان لە ئێراندا، کۆماری ئیسلامی ئەم جارەش بە بەرچاوی هەموو جیهانەوە جگە لە سەرکوت و داپڵۆساندن، هیچ وڵامێکی دیکەی بۆ داخوازی ڕەوا و مەدەنییانەی خەڵکانی ناڕازی نەبوو.

لەم ماوەیەدا بەپێی ئامارە فەرمی و نافەرمییەکان، بە هەزاران کەس لە لایەن دامودەزگا سەرکوتکەرەکانی ڕێژیمەوە دەسبەسەر کراون و سەدان کەس بریندار و دەیان کەسیش لە سەر نارەزایەتی دەربرین لە شەقامەکان، بە دەستی هێزەکانی ڕێژیم کوژراون.

لە ڕەوتی دەسبەسەرکردنی ناڕازییان، بەوپەڕی توندوتیژییەوە هەموو مافە ئینسانی و یاساییەکانی دەسبەسەرکراوان پێشێل کراون. کۆماری ئیسلامی ئەم جارەش تەنیا بە ئەشکەنجە و سەرکوت و داپڵۆسین وڵامی داخوازییەکانی کۆمەڵانی خەڵکی داوەتەوە. لەم ڕۆژانەشدا، خامنەیی ڕێبەری ڕێژیم ڕایگەیاند کە ئەو کەسانەی لە خۆپیشاندانەکاندا بەشدار بوون مۆرەی دوژمنن و وێڕای بە "وەحشی" ناوی بردنیان، فەرمانی سەرکوتی توندوتیژتری دەرکرد و بۆیەش مەترسیی گیانی دەسبەسەرکراوان و خەڵکی ناڕازی و زیندانییانی سیاسی زۆرتر بووەتەوە.

بەپێی هەواڵەکان چەند کەس لە دەسبەسەرکراوان لە ژێر ئەشکەنجەدا کوژراون و بۆ چاوترسێن کردنی خەڵک، ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بە نیازی ڕێخستنی شەپۆلێکی دیکەی ئێعدامی زیندانییانی سیاسییە.

ویژدانە ئازادیخوازەکانی جیهان!

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، سەرچاوەی تیرۆریزمی نێودەوڵەتییە و خەڵکی ڕاپەڕیو وئازادیخوازی ئێران پێویستیان بە پشتیوانیی هەموو جیهانە تا بە دەستی بەتاڵ بەرەوڕووی ئەم ڕێژیمە نەبنەوە. ئەم ڕێژیمە لە ڕابردووشدا نیشانی داوە و ئێستەش هەمان ڕەوت درێژە دەدات و تۆڵەی هەموو شکستە سیاسی و پووچەڵ بوونەوەی پیلان و ئاژاوەگێڕییەکانی لە خەڵکی بێدەسەڵاتی وڵاتەکەی خۆی دەستێنێتەوە و بۆ ئەمەش لە زیندانییەکانەوە دەست پێ دەکات. بۆیە پێویستە هەرچی زووتر کۆمەڵگای جیهانی هەڵوێستی هەبێ و پێش بە ماشینی کوشتار و تاوانەکانی کۆماری ئیسلامی بگرێت.

هەر لەو پێوەندییەدا، وەزیری ئیتلاعاتی ڕێژیمی تاران، هەڕەشەی لە حیزبەکانی کوردستان کردووە و ڕایگەیاند کە گورزی قورسیان لێ دەوەشێنن. ئێمە نیگەرانی کردەوە و پیلانە تیرۆریستییەکانی کۆماری ئیسلامین، بەتایبەت بەرامبەر بە ژن و منداڵی کوردانی ئێران کە لە کوردستانی عێراق نیشتەجێن. جێی وەبیرهێنانەوەیە پێشتریش بە دەیان کەس ئەندام و ڕێبەرانی حیزبەکانی کوردستانی ئێران لە لایەن کۆماری ئیسلامییەوە تیرۆر کراون و هەمیشە کردەوەی تیرۆریستی و تەقینەوە بە دژی ژن و منداڵی کوردەکانی ئێران لە کوردستانی عێراق ئەنجام دراوە.

خاوەن هەڵوێست بوونی کۆمەڵگای نێونەتەوەیی و کۆڕ و کۆمەڵ و ڕێکخراوە مافی مرۆییەکان و وشیاری ڕای گشتی جیهانی و میدیاکان بۆ بە هاناوە چوونی خەڵکی بێدەسەڵات و ناڕازی ئێران دەتوانێت یارمەتیدەرێکی بەهێز بێت بۆ وەستانی ماشینی کوشتار و داپڵۆسینی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە ئێران.

کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران
حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
٢١ی بەفرانباری ١٣٩٦

بۆ پشتیوانی لە خۆپیشاندانەکان شەش ڕێکخراوی کورد و ئێرانی ڕاگەیەندراوێکیان بڵاو کردەوە

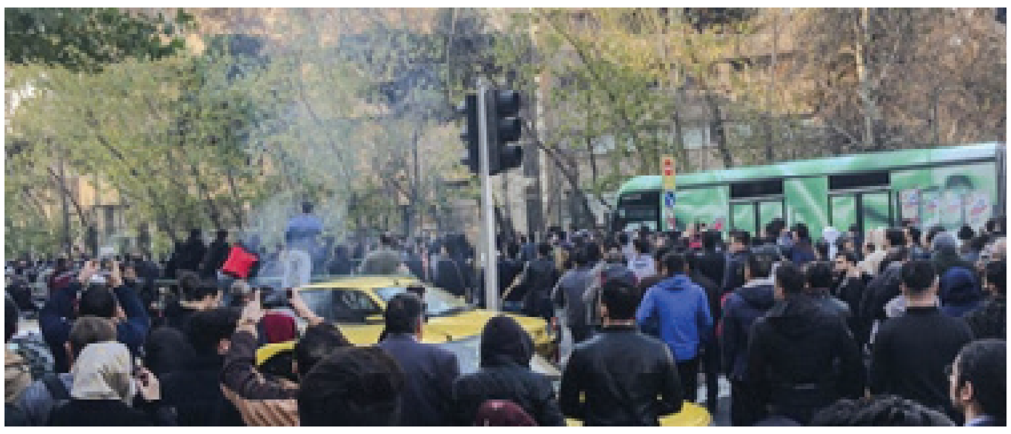

شەش ڕێکخراوی کورد و ئێرانی بەیانییەیەکیان بۆ پشتیوانی لە خۆپیشاندانە نارەزایەتییەکانی خەڵکی ئێران بڵاو کردەوە و ڕایانگەیاند: پشتیوانی لە نارەزایەتییەکانی خەڵک دژ بە گرانی، بێکاری، خەفەقان و گەندەڵی لە ڕێژیمی ئیسلامیی ئێراندا دەکەین.

بەشێک لەم ڕاگەیەندراوە بەم چەشنەیە:

پشتیوانی لە نارەزایەتییەکانی خەڵک دژ بە گرانی، بێکاری، خەفەقان و گەندەڵی لە ڕێژیمی ئیسلامیی ئێراندا دەکەین.

ماوەی یەک حەوتوویە کە شارە جیاوازەکانی ئێران، شایەتی کۆبوونە نارەزایەتییەکانن. خۆپیشاندانێک کە ٧ی بەفرانبار لە شاری مەشهەد بە دروشمگەلێک دژی گرانی، بێکاری و بێبەشی دەستی پێکرد، بە خێرایی لە ماوەی چەند ڕۆژدا زۆربەی شارە بچووک و گەورەکانی سەرانسەری ئێرانی گرتەوە و هێدی هێدی ڕادیکاڵتر بوو و بە دروشمەکانی وەک " آقا خدایی می کنه ، ملت گدایی می کنه"، "اسلام رو پله کردید، مردم رو ذله کردید"، "اصلاح طلب اصولگرا دیگه تمامه ماجرا"، "مرگ بر روحانی"، "مرگ بر دیکتاتور"، "جمهوری اسلامی، نمی خواهیم! نمی خواهیم!" ڕاستەوخۆ وەلی فەقیهـ، سەرکۆماری ڕێژیم، بەرپرسانی حکووومەتی و لە ئەنجامدا خودی نیزامیان کردە ئامانج.

نارەزایەتییەکانی خەڵک دەرخەری قەیرانی قووڵی ئابووری، گەندەڵیی هەوسار بڕدراو لە دەزگای حکوومەت، بێ کیفایەتی، دزیی دەوڵەتییەکان و سەرکوت و دیکتاتۆریە. ئەو خۆپیشاندانە ڕیشەی لە ٣٨ ساڵ حکوومەتی ناشایست و گەندەڵیی کۆماری ئیسلامیدا هەیە. لەو ٣٨ ساڵەدا دەوڵەتانی زۆر بە ناونیشانی وەک، " "خدمتگزار"، "سازندگی"، "اصلاح طلبی"، "امام زمانی" هاتنە سەرکار و ڕۆیشتن و جیا لە دزی و تاڵانی سەرەوتی میللی، خاڵی کردنی گیرفان و پەرەپێدانی بێکاری، هەژاری و چارەڕەشی و بەردەوامی سەرکوتەکان هیچ شتێکیان بۆ خەڵک بەجێ نەهێشت. لە دوای ئەواندا دەوڵەتی "تدبیر و امید" هاتووە تا ئەوەیکە ماوەتەوە بە باش و خراپ بیدزیت و گەسکی لێ بدات. بێ هۆ نییە کە ئێستا نارەزایەتی کرێکاران بە دۆخی بژێوی خۆیان و بنەماڵەکانیان دژ بە دامەزراوە ماڵییەکان، خانەنشینکراون، بزووتنەوە خوێندکارییەکان و هەموو توێژەکانی دیکەی کۆمەڵگە پەرەی سەندووە و لە ماوەی مانگەکانی ڕابردوودا ڕۆژێک نەبووە کە لە ڕاگەیاندنەکاندا هەواڵێک لە کۆبوونەوە و نارەزایەتییەکان نەبیسرێت و نەبینرێت.

لە بەشێکی دیکەی ئەو بەیانییەدا هاتووە کە حەسەن ڕۆحانی بە کاری فریودەرانە، ڕەخنە و نارەزایەتییەکانی خەڵکی بە مافی خەڵک زانیوە. دوای تێپەڕبوونی ٤ ڕۆژ لە نارەزایەتییەکانی خەڵک نەتەنیا بڕیاری دا "کاناڵی تێلێگرام و ئینستاگرام" بپچڕێنن بەڵکوو هەڕەشەی سەرکوتی لە خەڵک کرد.

لە کۆتایی ئەو بەیانییەدا هاتووە هەستانەوەی خەڵک دژی کۆماری ئیسلامیی ئێران دەرخەری ئەوەیە کە پێش هەموو شتێک خەڵکی ئێران لە زوڵم و زۆری ئەو ڕێژیمە ئاگادار بوونەتەوە و دژی سەرمایەداریی دینی وەخۆ هاتوونەتەوە و خوازیاری ڕووخانی ئەو حکوومەتەن.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران
ڕێکخراوی "یەکیەتیی فیدائیانی خەڵکی ئێران
شۆرای کاتی سوسیالیستە چەپەکانی ئێران
شۆرای هاوئاهەنگی بزووتنەوەی کۆماریخوازانی دێموکرات و لائیکی ئێران
کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان
١٤ی بەفرانباری ١٣٩٦ — ٤ی ژانویە ٢٠١٨

مستەفا هیجری: پێشمەرگەی شار ئامادەی ڕاپەڕاندنی ئەو ئەرکانەن کە حیزب پێیان دەسپێرێ

سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە میانەی دیمانەیەکی تەلەفزیۆنیدا، باسی لە هەڵوێستی فەرمی حیزب لە پێوەندی لەگەڵ خۆپیشاندانەکانی گەلانی ئێران کرد.

شەوی ١٦ی بەفرانبار بەڕێز مستەفا هیجری، سکرتێری گشتیی حیزب لە میانەی دیدارێکی تەلەفزیۆنی لەگەڵ تەلەفزیۆنی ڕووداودا، ئاوڕی لە داڕووداوەکانی ئێران دایەوە و وێڕای بە "ڕاپەڕین" ناساندنی ئەم خۆپیشاندانانە، باسی لە نەخش و دەوری خەڵک و پێشمەرگەکانی شار سەر بە حیزبی دێموکرات کرد.

بەڕێز هیجری لە قسەکانیدا وتی: ئێمە هیواداریـن کە ڕاپەڕینی خەڵک لە ئێران درێژەی هەبێ و کۆتاییەکەی ببێتە هۆی ئازادبوونی خەڵکی ئێران لە چنگ ڕێژیم؛ ئەو کاتە ئێمەش دەگەڕێینەوە بۆ نێوخۆی ئێران و درێژە بە خەباتی خۆمان بۆ دەستەبەرکردنی مافی گەلەکەمان دەدەین.

سکرتێری گشتیی حیزب هەروەها باسی لەوە کرد کە ئێمە لە دوو ساڵ لەمەوپێشەوە قۆناغێکی نوێ لە خەباتمان دەست پێکرد کە لەلایەن خەڵکی ڕۆژهەڵاتەوە ناوی نرا ڕاسانی ڕۆژهەڵات کە ئامانجە سەرەکییەکەی گرێدانەوەی خەباتی شار و شاخە؛ ئەوەیکە ئێستا لە ئێران ڕوو دەدات خەباتێکە کە چەقەکەی "شار"ە.

ناوبراو هەروەها ڕایگەیاند: ئەگەر خەڵکی ڕاپەڕیو لە بەرانبەر سەرکووتەکانی ڕێژیمدا بمێننەوە و خۆڕاگری بنوێنن ئەوا ڕاپەڕینەکە درێژەی دەبێت و لە کۆتاییدا ئەنجامی دەبێ.

سەبارەت بە ئەگەری بوونی ڕێکخستنێک بۆ هاندانی خەڵک بەڕێز هیجری وتی: من پێم وایە ئەم سەرهەڵدان و ڕاپەڕینە، ڕێکخستنی بۆ نەکراوە یان ئەگەر کرابێت زۆر لاوازە؛ ئەوەیکە هەیە زیاتر نارەزایەتی دەربڕینێکی خۆڕسکی خەڵکییە کە یەکی گرتۆتەوە و هەموویان لە دەربڕینی نارەزایەتی خۆیان ڕژاونەتە سەر شەقام؛ من پێم وایە ئەگەر درێژەی هەبێ ڕێبەرایەتی خۆی دروست دەکات و گرینگیش هەر ئەو ڕێبەرایەتییە کە خەڵک لە نێوخۆ بۆخۆی درووستی دەکات.

لە درێژەی باسەکەیاندا سکرتێری گشتیی حیزب، باسی لە پێشمەرگەکانی شار کرد و وتی: پێشمەرگەی شار بریتین لەو پێشمەرگانەی کە لە شانە نهێنییەکاندا سازمان دراون و هەر کاتێک کە حیزب بە پێویستی بزانێ ئەرکیان پێدەسپێرێ.

بەڕێز هیجری هەروەها باسی لە کۆمەڵێک هەوڵی جیددی لەلایەن حیزبەوە کرد بۆ لێک نیزیک بوونەوە لە لایەنە سیاسییەکانی دیکەی کوردستان و وتی: ئێمە بەردەوام دەبین لەم هەوڵەمان تاکوو بتوانین بەرنامەیەکی هاوبەشمان هەبێ بۆ کارکردن لە نێوخۆی وڵاتدا.

سەبارەت بە دۆخی هەنووکەیی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش وتی: کوردستان زیاتر لە بەشەکانی دیکەی ئێران ئامادەی ڕاپەڕینە.

بەڕێوە چوونی سێمینارێک بۆ یادی کۆماری کوردستان

لە بنکەی سەرەکی دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران سێمینارێک بۆ یادی کۆماری کوردستان بەڕێوە چوو.

ڕێکەوتی ٢٠ی بەفرانباری ١٣٩٦ی هەتاوی سێمینارێکی زانستی - مێژوویی بۆ کۆمەڵناس و چالاکی سیاسی، "هادی عەزیزی" لە پێوەندی لەگەڵ دامەزراندنی کۆماری کوردستان و تایبەتمەندییەکانی لە بنکەی سەرەکی دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکرات بەڕێوە چوو.

ناوبراو لە باسەکەیدا بە شێوەیەکی زانستی، مێژووی ڕاپەڕینەکانی کورد لە هەر چوار پارچەی کوردستانی تاوتوێ کرد و ئاماژەی بەم خاڵانە کرد:

- دۆخی مێژوویی کۆمەڵگەی کوردستان
- کۆمەڵەی ژ- ک و دامەزراندنی حیزبی دێموکرات
- هەلومەرجی دامەزراندنی کۆماری کوردستان
- گرنگیدانی کۆماری کوردستان بە پرسی خوێندن و توێژی ژنان
- بە ڕێکخراوەیی کردنی خەبات
- سیاسەتی ئاسیمیلاسیۆنی ڕێژیمی زاڵ و هەڵوێستی کۆماری کوردستان
- هەوڵی کۆماری کوردستان بۆ نەهێشتنی پرش و بڵاوی خەباتی گەلی کورد

لە بەشی کۆتایی سێمینارەکەشدا بەڕێز هادی عەزیزی بە پیشاندانی کۆمەڵێک وێنەی مێژوویی لە کۆمار، سێمینارەکەی بەڵگەمەند کرد و کەسایەتییە نەتەوەییەکانی ئەو کاتی کۆماری کوردستانی بە بەشداربووان ناساند.

هادی عەزیزی، کۆمەڵناس و چالاکی سیاسی، ساڵی ١٣٦٣ هەتاوی لە شاری بۆکان لە دایک بووە؛ ناوبراو بۆ یەکەم جار لەسەر مێتۆد و شێوەی زانکۆی سوربۆنی فەڕانسە شێوەزاری کرمانجی لە ڕۆژهەڵات وتووتەوە؛ ساڵی ١٣٨٧ی هەتاوی بە بڕیاری دادگای ئینقلابی مەهاباد بە تۆمەتی تێکدانی نەزمی گشتی زیندانی کراوە.

٤٠ بەرگ کتێبی "اندیشەهای قاسملو دربارە دمکراسی برای ایران کثیرالمله"، لە کوردستانی ڕۆژهەڵات چاپ و بڵاو کرایەوە

ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە شاری ورمێ، ٤٠ بەرگ کتێبی "اندیشەهای قاسملو دربارە دمکراسی برای ایران کثیرالملله"یان چاپ و بڵاو کردەوە.

ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکرات لە شاری ورمێ، لە چالاکییەکی تەبلیغیی ناوازەدا بۆ ڕێزگرتن لە یاد و ناوی ڕێبەری بلیمەتی کورد، "دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو"،٤٠ بەرگ لە کتێبی "اندیشەهای قاسملو دربارە دمکراسی برای ایران کثیرالملله"یان چاپ و بڵاو کردەوە.

ئەو کتێبە لە لایەن ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لە شاری ورمێ چاپ کراوە و خراوەتە بەر دەستی خوێنەرانێک کە هۆگر و قوتابیی هزر و ڕێبازی ئەو ڕێبەرە مەزنەن.

ئەم کتێبە لە لایەن "عەلی مونەزەمی" لە وڵاتی نۆرویژ نووسراوە و لە لایەن "کەیهان یووسفی" بۆ سەر زمانی فارسی وەرگێڕدراوە کە هەر دوویان لە ئەندامانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانن.

تێکهەڵچوون لە ناوچەی پیرانی سەر بە پیرانشار هاتە ئاراوە

هێزەکانی ڕێژیم لە ناوچەی پیران هێرشیان کردە سەر گوندی زێوەی پیران و چەند ماڵیان وێران کرد.

هێزەکانی ڕێژیم لەگەڵ هێزە بەکرێگیراوەکانیان ڕۆژی چوارشەممە ١٣ی بەفرانباری ١٣٩٦ی هەتاوی، کاتژمێر ٣ی دوانیوەڕۆ هێرشیان کردە سەر گوندی زێوەی پیران، سەر بە شاری پیرانشار و بە شێوەی دڕندانە لەگەڵ خەڵک دەرگیر بوون.

لەو هێرشەدا پێشمەرگەکانی شار لە هێزەکانی ڕێژیم هاتنە دەست و بە هێرشی پێچەوانە، زەربەی کاریگەریان لە هێزەکانی ڕێژیم و بەکرێگیراوانیان دا. بەپێی زانیاریەکان هێزەکانی ڕێژیم چەند ماڵی خەڵکی ئاساییان بە تەواوی وێران کردووە و لە دەرگیریەدا ژمارەیەکی بەرچاو لە هێزەکانی ڕێژیم کوژراون و بریندار بوون کە بەپێی زانیارییە سەرەتاییەکان جەنازەی شەش کوژراوی هێزەکانی ڕێژیمیان بۆ نەخۆشخانەی پیرانشار گواستووەتەوە.

کوردستان بۆ پێشوازی لە ٢ی ڕێبەندان چالاکی تەبلیغی بەڕێوە برد

لە بەرەبەری هاتنی ٢ی ڕێبەندان، ساڵڕۆژی دامەزراندنی کۆماری کوردستان، زۆربەی شار و شارۆچکە و گوندەکانی کوردستان بە تراکت و پووستێر و وێنەی پێشەوا قازی محەممەد ڕازێندرایەوە.

سنە:

ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە شاری سنە لە بەرەبەری هاتنی ٢ی ڕێبەندان، ٧٢هەمین ساڵڕۆژی دامەزراندنی کۆماری کوردستان، چالاکی تەبلیغییان ئەنجام دا.

ئەو شوێنانەی چالاکی تەبلیغی تێدا بەڕێوە چووە بریتین لە: "مەیدانی سەرەکی شاری سنە، پارکی سەوزەپۆش، پارکی بەهاران و کۆڵانەکانی مەیدانی ئیقباڵ."

قارەمانانی دێموکرات هەروەها لە دەفتەری نوێنەرایەتی زانکۆی ئازادی ئیسلامی سنەش بەم بۆنەوە چالاکی تەبلیغییان بەڕێوە برد.

بۆکان:

قارەمانانی دێموکرات لە شاری بۆکان لەم شوێنانەی شار چالاکیی تەبلیغییان بەڕێوە برد: "میراوای بۆکان و قوتابخانەکانی باغی فەرهەنگ، بلواری شەمسی بورهان تا گوندی شێخلەر، کتێبخانەی ماموستا حەقیقی، موجتەمەعی فەرهەنگیی پارکی میللەت، موجتەمەعی ئیداراتی دەوڵەتی، دەبیرستانی ئیستقلال، خورداد، فەرزانگان، "موفەتح، خومەینی، "ابن سینا"، زانکۆکانی ئازاد، پەیامی نوور و عیلمی کاربۆردی".

هاوکات قارەمانانی دێموکرات زیاتر لە ٣ هەزار کورتەنامەی پیرۆزبایی ٢ی ڕێبەندانیان بۆ مامۆستایان، قوتابیان، خوێندکاران، کارمەندانی ئیدارات و مامۆستایانی ئایینی ناردووە.

سەقز:

ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە شاری سەقز لە بەرەبەری هاتنی ٢ی ڕێبەندان، ٧٢هەمین ساڵڕۆژی دامەزراندنی کۆماری کوردستان، چالاکی تەبلیغییان ئەنجام دا.

ئەو شوێنانەی چالاکی تەبلیغی تێدا بەڕێوە چووە بریتین لە: گەڕەکەکانی شاناز، کەریم ئاوا، تەپەی ماڵان و بەردبڕان و هەروەها گوندەکانی پارسانیان، تیکانلوو، قۆزڵووی سۆفیەل و چاپان،

شنۆ:

شەوی ٢٧ی بەفرانبار ئەندامان و ڕۆڵە گیان لەسەر دەستەکانی دێموکرات لە گوندی ئاڵیاوێی شنۆ، بەبۆنەی ٧٢هەمین ساڵوەگەڕی دامەزراندنی کۆماری کوردستان، چالاکی تەبلیغیان بەڕێوە برد.

بەپێی ئەم هەواڵە لە سێ شوێنی گوندی ئاڵیاوێ، لە مزگەوتی گوند، ناوەڕاست و سەرەتای گوند سێ ئاڵای گەورەی کوردستان، هەڵکرا؛ هەروەها بە درووشمی پەیوەندیدار تەواوی کۆڵانەکانی ئاڵیاوێ ڕازێندرایەوە کە لەلایەن خەڵکەوە پێشوازییەکی کەموێنەی لێکرا.

پاوە:

تێکۆشەرانی دێموکرات لە شاری پاوە و لە گەڕەکەکانی هۆڵی، بلوار، سەردەرە و تەپەکووڵ تراکت و پووستێری پێوەندیدار بە ساڵڕۆژی دامەزراندنی کۆماری کوردستانیان بڵاو کردەوە.

بانە:

لەلایەکی دیکەشەوە ڕێکەوتی ٢٩ی بەفرانبار، دڵسۆزانی گەل و حیزب لە شاری بانە لەم شوێنانە بە ئەنجامدانی چالاکی تەبلیغی بەرەو پێشوازی ٢ی ڕێبەندان چوون: ڕووبەڕووی کەلانتەری ١٢، جادەی سلێمانی، تەلاری چۆپی، سەرپرد و شەقامیی سولەیمان بەگ.

سپای پاسداران دیکۆمێنتارێکی لەسەر هێرشی بێئاکامی خۆیان بۆ سەر بنکەکانی حیزب دروست کرد

ناوەندە تەبلیغییەکانی سپای پاسداران، دیکۆمێنتارێکیان لەژێر ناوی "کویسنجق" لە بارەی هێرشە سەرنەکەوتووەکەیان بۆ سەر بارەگاکانی حیزبی دێموکرات لە کۆیە بڵاو کردەوە.

دامەزراوەی فەرهەنگی و هونەری "سابقون"، سەر بە سپای پاسداران لە دیکۆمێنتارێکدا باسی لە چۆنیەتی هێرشی سپای پاسداران بۆ سەر بنکەکانی حیزبی دێموکرات دەکات و کۆمەڵێک چەواشەکاری لەو دیکۆمێنتارییەدا دەکات.

لەم دیکۆمێنتارییەدا تێرۆریست "محەممەد جەعفەر سەحراڕوودی" کە لە دانیشتنەکانی ڤییەن لە ساڵی ١٩٨٩دا ئەندامی هەیئەتی ئێرانی بۆ وتوویژ لەگەڵ نوێنەرانی حیزبی دێموکرات بوو و هەروەها بکوژی شەهید دکتۆر قاسملوو و عەبدووڵلا قادری ئازەرە، بە چەواشە کردنی ڕاستییەکان لە هێرشی سپا بۆ سەر بنکەکانی حیزب دەیەوێت سپای پاسداران بە سەرکەوتوو لە قەڵەم بدات.

لە دیکۆمێنتاری "کۆیسنجق"دا، چەند جاشێکی سپای پاسداران لە بارەی هێرشی ناسەرکەوتووی سپای پاسداران بۆ سەر بنکەکانی حیزب لە ئاخاوتنێکی چەواشەکارانەدا نەخشی پاسداری کوژراو "ئەحمەد کازمی" زەق دەکەنەوە.

دوای ئەم هێرشە ناکامەی سپای پاسداران بۆ سەر بنکەکانی حیزب، دەفتەری سیاسی بە بڵاو کردنەوەی بەیاننامەیەک ڕایگەیاند: هێرشی ڕێژیمی ئێران بۆ سەر بنکەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بە ناکامیی و ڕسوایی سپای پاسداران کۆتایی هاتووە.

شەوی ٥ی گەلاوێژی ١٣٧٥، هێزێکی چەند هەزاری کەسی سپای پاسدارانی ڕێژیمی ئێران تەیارکراو بە هەموو جۆرە چەکێکی قورس لە ڕێگەی سنووری مەریوان هاتنە نێو خاکی کوردستانی عێراق و لە شوێنە ستراتیژییەکان و چیاکانی کۆیە نیشتەجێ بوون و سپێدەی ٨ی گەلاوێژ تۆپبارانێکی چڕیان بۆ سەر بنکەکانی حیزبی دێموکرات و کەمپی ئاوارەکانی ئێرانی دەست پێ کرد.

هێزەکانی سپای پاسداران دوای ١٢ کاتژمێر تۆپباران بەبێ ئەوەی بوێرن بۆ سەر بنکەکانی حیزب پێشڕەوی بکەن و بە هۆی خۆڕاگریی پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکرات، نیگەرانی دەربڕینی بیروڕای گشتی، ڕق و قینی خەڵکی کوردستانی عێراق هێزەکانی سپای پاسداران مەئموریەتی ناسەرکەوتووی خۆیان بە شێوەی تەواونەکراو بەجێ هێشتوو و سەرشۆڕانە بۆ ئێران گەڕانەوە.

داڕێژەرانی هێرشی ناکامی سپای پاسداران بۆ سەر بنکەکانی حیزبی دێموکرات لە کۆیە "ئەحمەد کازمی" فەرماندەی پێشووی قەرارگای حەمزە و "محەممەد جەعفەر سەحراڕوودی" فەرماندەی پێشووی قەرارگای ڕەمەزان "بکوژەکەی د.قاسملوو" بوون.

لە وڵامی ئەم هێرشەی سپای پاسداران، دەستەی کوماندۆکانی کۆمیتەی شارستانی ورمێ و کۆمیتە شارستانی شنۆ لە عەمەلیاتێکی هاوبەشدا لە شاری شنۆ لانیکەم ١٣٠ کەس لە هێزەکانی سپای پاسدارانیان کوشت.

درێژەی پەیف

ڕابردوو و کار و تێکۆشان و خەون و ڕۆئیاکان و شێوازی هەنگاونان بەرەو ئاوات و ئارمانەکان دەکا.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانیش وەک هەر حیزبێکی دیکە، لە قۆناخی نوێدا پێویستی بە هزری نوێ و هێزی نوێ و ڕۆئیای دووبارە پێناسەکراو و سیستمی کاری نوێ هەیە.

بەو ڕاستیانەوەیە کە زیاتر لە دووساڵە باس و دیالۆگی دووبارە خۆڕێکخستنەوە و ڕوانگە داڕشتنەوە لە ڕێبەرایەتی و سەرتاپای ئۆرگانەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا کراوە و دیالۆگێکی هەمەلایەن بە لاوازی و بەهێزیی خۆیەوە لە نێو حیزبدا کراوە و تەنانەت خراوەتە بەر دیدی کۆمەڵگاش و دوای ئەو ماوە زۆرە، دیدی هاوبەش، بە تێکڕای دەنگ و بە ڕێککەوتن لە ئاستی بەرزی ڕێبەرایەتیی حیزبدا پێکهاتوە و کراوە بە پەسندکراوێک بۆ پێشکەش کردن بە کۆنگرە، بەرزترین ئۆرگانی بڕیاردەر لە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا تاکوو زیاتر لە پێشوو لەگەڵ گوتاری ڕاسان و لێکگرێدانی خەباتی شار و شاخدا یەک بگرێتەوە و ئەرکی مێژوویی ڕاپەڕینێ.

سەردانی شاندێکی پارتی چەپی کوردستانی سوریە لە دەفتەریی پێوەندییەکانی حیزبی دێموکرات

شاندێکی باڵای پارتی چەپی کوردستانی سوریە، لە سەردانێکی فەرمیدا، دەفتەریی پێوەندییەکانی حیزبی دێموکرات لە شاری هەولێریان بەسەر کردەوە.

ڕۆژی یەکشەممە، ڕێکەوتی ٢٤ی بەفرانباری ١٣٩٦ی هەتاوی، شاندێکی باڵای پارتی چەپی کوردستانی سوریە، سەردانی دەفتەریی پەیوەندییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانیان لە شاری هەولێر کرد.

شاندی پارتی چەپی کوردستانی سوریە بە سەرۆکایەتی کاک "مەحموود مەلا" سکرتێری گشتی ئەو حیزبە و بە هاوڕێیەتی ژمارەیەک لە ئەندامانی بەڕێوەبەری ئەم پارتە بە مەبەستی ئاگاداربوون لە دواپێشهاتەکانی ئێران و ڕۆژهەڵاتی کوردستان و هەروەها پێداگری لەسەر پشتیوانی خۆیان لە خەباتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، سەردانی نوێنەرایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانیان لە هەولێر کرد و لە لایەن محمد ساڵح قادری بەرپرسی نوێنەرایەتی حیزب، لەم شارە پێشوازییان لێکرا.

لەم چاوپێکەوتنەدا تیشک خرایە سەر کۆمەڵێک بابەتی پەیوەندیدار بە بارودۆخی خەباتی کورد لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای کوردستان و پێداگری لەسەر هاوکاری و یەکڕیزی نێوان لایەنە سیاسییەکانی کوردستان کرا و بە زامنی سەرەکی دەستەبەرکردن و پاراستنی بەرژەوەندییە باڵا نەتەوەییەکان ئەژمێردرا.

خەباتی ڕۆژهەڵات بەردەوامە

گەلێک ئازادی بوێ دەبێ نرخی ئەو ئازادییەش بدات.
شەهید دوکتوور قاسملوو

بەشی دووهەم

شەماڵ تەرغیبی

بەڕێکخراوەیی کردنی خەبات

گەلی کورد لە کوردستانی ئێران دوای ئەو تێکشکانانە، وازی لە هەوڵدان بۆ خۆڕێکخستنەوە بە مەبەستی داواکردنی مافە نەتەوەییەکانی نەهێنا و بە کەڵك وەرگرتن لە هەلومەرجە ناوچەیی و جیهانییەکان، تێکۆشانی خۆی بە مەبەستی پێکهێنانی ڕێکخراوێکی سیاسی، کە بتوانێ هەستی رزگاریخوازانەی نەتەوەی کورد لەو پارچەیەی کوردستاندا پەرە پێ بدا، دەستپێکرد. پێشەنگ و بژاردە و ڕووناکبیرانی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان، بە کەڵك وەرگرتن لە هەلومەرجی سیاسی پێکهاتوو لە ئەنجامی شەڕی جیهانیی دووهەم، لە رۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢١ی هەتاوی (١٦ی ئووتی ١٩٤٢ی زایینی) ڕێکخراوی نهێنی "ژ ـ ك"، (کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد)یان دامەزراند. دوای سێ ساڵ خەباتی نهێنی و ئەزموونی ڕێکخراوەیی، لە ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢٤ی هەتاوی (١٦ی ئووتی ١٩٤٥ی زایینی) دا و لەسەر بنەما تەشکیلاتییەکانی ئەم ڕێکخراوەیە و بە خوێندنەوەیەکی واقیعبینانە و سەردەمیانە، حیزبی دێموکراتی کوردستان، وەك ڕێکخراوێکی مۆدێڕن دامەزرا. دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە ڕێبەری پێشەوا قازی محەممەد، وڵامێکی بەجێ و مێژوویی بوو بۆ ئەو قۆناغە گرنگەی بزاڤی رزگاریخوازانەی نەتەوەکەمان. دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان وەك تاکە پێشەنگ و ڕێکخەری جووڵانەوەی میللی ــ دێموکراتیکی خەڵکی کوردستان، لە مێژووی خەباتی نەتەوایەتی کورد لە پێناو مافی دیاریکردنی چارەنووسیدا، بە خاڵێکی وەرچەرخانیش دەژمێردرێ. چوونکە لە رووی مێژووییەوە، حیزبی دێموکرات یەکەمین حیزبی کوردستانی بوو کە هەستی بە گرینگی ڕێکخراوی سیاسی کرد و هەر بە ڕێبەرایەتی ئەم حیزبە پێشڕەوە، خەڵکی کورد بۆ یەکەمجار لە مێژوودا، بوو بە خاوەنی دەسەڵاتێکی نیشتمانی و دێموکراتیك لە شێوەی کۆماریدا. پێشەوا قازی محەممەد رێبەری هەڵکەوتووی ئەم حیزبە لە ٢ی ڕێبەندانی ١٣٢٤ی هەتاوی (٢٢ی ژانویەی ١٩٤٦) بە ڕەسمی دامەزرانی "کۆماری کوردستان" ی ڕاگەیاند و بوو بە سەرکۆماری ئەم کۆمارە.

بە دوای رووخانی کۆماری کوردستان و لە سێدارەدرانی پێشەوا قازی مەحەممەد لە ١٠ی خاکەلێوەی ١٣٢٦ی هەتاوی (٣٠ی مارسی ١٩٤٧) خەباتی حیزبی دێموکرات کەوتە قۆناغێکی ئەستەمەوە، بەڵام حیزبی دێموکرات وەك حیزبێکی ڕێنوێن، درێژەپێدەر و وەدیهێنەرەوەی ئامانجە بەرزەکانی کۆماری کوردستان، ئەرکی ڕێکخستنی بزاڤی میللی- دێموکراتیکی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی درێژە پێدا.

لە ساڵی ١٣٢٦ ەوە هەتا کۆتاییەکانی ١٣٥٧ی هەتاوی، لە ماوەی سەردەمی ڕەشی سەرەڕۆیی ڕێژیمی پاشایەتیدا هەزاران کەس لە ئەندامان و لایەنگرانی حیزب زیندانی کران و ئازار و ئەشکەنجە دران، لە کوردستان وەدەرنران، ئاوارە بوون و دەیان ڕۆڵەی خەباتگێڕی حیزب ئێعدام کران، بەڵام تێکۆشانی حیزب هەرگیز ڕانەوەستا.

خەباتی چەکداری ساڵەکانی ١٣٤٦- ١٣٤٧ (١٩٦٧- ١٩٦٨) لە لایەن حیزبی دێموکراتەوە، بۆ جارێکی دیکەش دوای کۆماری کوردستان، دەنگی ئازادیخوازیی گەلی کوردیان بە گوێی جیهان گەیاند. هەر چەند ئەو جارەش پۆلێك لە ڕێبەرانی شۆڕشگێڕی دێموکرات خوێنیان رژایە سەر خاکی کوردستان، بەڵام بەو ڕاپەڕینە لاپەڕەیەکی دیکەی پڕ لە شانازی و حەماسەیان لە مێژووی جووڵانەوەی کورددا تۆمار کرد و ئەو راستییەیان بە دۆست و دوژمنانی ئازادی و نەتەوەی کورد سەلماند، کە ڕێبەرانی حیزبی دێموکرات هەمیشە لە ریزی پێشەوەی خەبات و گیانبازیدان. هەر ئەو فیداکاری و لەخۆبوردووییەیە کە تا ئێستاش بووەتە یەکێك لەو هۆکارانەی، حیزبی دێموکراتی کردووەتە حیزبی خۆشەویست و جێگەی بڕوا و متمانەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان.

پاش سەرکوتی ئەم جووڵانەوەیە، ڕێبەری زانای کورد، د. عەبدولڕەحمان قاسملوو ڕێبەرایەتیی حیزب و لەم ڕێگەیەشەوە ڕێبەرایەتی بزووتنەوەی میللی ــ دێموکراتیکی نەتەوەی کورد لە کوردستانی ئێرانی بەدەستەوە گرت. د. قاسملوو بەرنامە و پێڕەو و پێکهاتەی حیزبی لەسەر بنەمای فەرهەنگی شۆڕشگێڕانە و ئوسوول و پرەنسیپە دێموکراتییەکان ڕێکخستەوە و حیزبی دێموکراتی گەیاندە ئاستێکی نوێی سیاسی.

دوای ڕاپەڕینی بەرینی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی (١٩٧٩ی زایینی)، حیزبی دێموکراتی کوردستان لە رۆژی ١١ی ڕەشەممەی ١٣٥٧ی هەتاویدا (٢٦ی فیوریەی ١٩٧٩ی زایینی)، پاش زیاتر لە ٣٠ ساڵ خەباتی نهێنی، لە میتینگێکی گەورە لە شاری مەهاباد، خەباتی ئاشکرای خۆی ڕاگەیاندەوە. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران داخوازە نەتەوەییەکانی گەلی کوردی بە شێوەیەکی ئاشتیخوازانە خستنە بەردەم ڕێبەرایەتیی نوێی ئێرانەوە؛ بەڵام ڕێژیمی نوێ بە شەڕ و سەرکوت وڵامی داخوازەکانی نەتەوەی کورد و حیزبی دێموکراتی دایەوە. هەر لەو کاتەدا ڕێژیمی تازە بە دەسەڵات گەیشتوو، شەپۆلێکی توندئاژۆیی و دژایەتی لەگەڵ گەلان و بەشێك لە وڵاتانی جیهان و هاووڵاتیانی جیابیری، دەسپێکرد.

لەم کۆبوونەوەدا شەهیدی نەمر دوکتور قاسملوو چەند وتەیەکی پێشکەش کرد؛ دوکتور قاسملوو لە وتەکانیدا دامەزراندنی سیستمێکی دێموکراتیکی لە ئێراندا، بە زامنی دەستەبەربوونی داواکارییە ڕەواکانی نەتەوەی کورد زانی، هەروەها باسێکی لە سەر مێژووی خەباتی حیزبی دێموکرات لە سەردەمی شاهەنشاهیدا پێشکەش کرد و باسی لەوە کرد کە: تاوانبارکردنی نەتەوەی کورد بە تەجزیەتەلەبی قسەیەکی کۆنە و ئەوەش دوژمنان وەپاڵ حیزبی دێموکراتی دەدەن.

ڕێبەری بلیمەتی کورد لە قسەکانیدا لە سەر مافی چارەنووس و ئیدارەی کوردستان پێداگری کردەوە و ڕایگەیاند کە کوردستانی ئێران دەبێت لە فەزای نیزامی و میلیتاریزە بێتە دەر و پادگانە نیزامییەکان دەبێ لە نزیکیی سنوورەکان بێت نەک لە نێو شارەکاندا.

لەو کۆبوونەوەیەدا دوکتور قاسملوو ڕایگەیاند: تێرۆری فیکری دەبێ حەزف بکرێت و هیچکەس نابێت بە هۆی بیر و ڕای جیاوازەوە هەڕەشەی لێ بکرێت؛ ڕوو لە ئەندامان و کادرەکانی حیزبی دێموکراتیش ڕایگەیاند: ئەرکی ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتە کە ڕوانگە و بەرنامە و داواکارییەکانی حیزب ببەنە نێو کۆمەڵانی خەڵک و سەرنجی خەڵک بۆ پشتیوانی لە حیزبی دێموکرات ڕابکێشن؛ هاوکات بۆ زیندوو کردنەوە و دامەزراندنی ئۆرگانەکانی حیزبی دێموکرات هەوڵ بدەن و نابێ لە بیر بکەن "تەشکیلات" گرینگترین چەکی ئێمەیە.

ئاشکرایە کە بە سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران و ڕووخاندنی ڕێژیمی حەمەڕەزا شای پەهلەوی لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاویدا، هەلومەرجی کوردستانی ئێران گۆڕانی قووڵی بە سەردا هات، بە ڕادەیەك کە بە سەرەتای قۆناغێکی نوێ بۆ وەدیهێنانی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد دێتە ئەژمار. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، پاش سی و دووساڵ خەباتی نهێنی و ژیانی ئاوارەیی سەر لە نوێ ئاشکرا بوونی خۆی ڕاگەیاندەوە. کوردستانی ئێران بۆ یەکەمجار لە دوای ڕووخاندنی کۆماری کوردستاندا تامی ئازادی ڕاستەقینەی دەچێشت و دەسەڵاتی ناوەندی بە سەرەوە نەبوو؛ پاش بێ ئاکام بوونی گفتوگۆی نێوان هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد و ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، ڕێژیم بڕیاری دا کێشەی کورد لە ڕێگەی هێرشی نیزامیی و گەمارۆی ئابوورییەوە یەکلایی بکاتەوە؛ هەر بۆیە لە بەهاری ساڵی ١٣٥٨ی هەتاویدا هێرشێکی بەربڵاوی نیزامیی بۆ سەر کوردستان دەست پێکرد کە پاشان خومەینی بە دەرکردنی فەتوای جیهاد لە ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٥٨ی هەتاویدا ڕەنگ و بۆنێکی فەرمی پێ بەخشی و لەشکرکێشی پاسدارانی ڕێژیمی بۆ کوشتاری ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد لە کوردستانی ئێران دەست پێکرد کە تا ئێستاش لە شێوەی جۆراوجۆردا هەر بەردەوامە.

هەر لە سەرەتای شۆڕشی گەلانی ئێراندا شەهید دوکتور قاسملوو یەکەم کەسی کورد و ئێرانی بوو کە هەوڵە پاوانخوازییەکانی خومەینی و تاقمەکەی بە هەوڵێك بۆ دامەزراندنی دیکتاتۆرییەتێکی مەزهەبی لە ئێراندا لە قەڵەم دا؛ هەر بۆیە حیزبی دێموکرات ڕیفراندۆمی ڕێژیمی بۆ دامەزراندنی «کۆماری ئیسلامی» بایکوت کرد، بەڵام زۆر لایەنی چەپ و مارکسیستی، ئەو باوەڕەیان لا دروست ببوو کە خومەینی لە دژایەتیکردنی ئیمپریالیزم و بە تایبەت ئامریکا هەنگاو دەنێت، هەر بۆیە بە کردەوە پشتیوانیان لە سیاسەتەکانی ڕێژیم دەکرد. تەنانەت ئەم لایەنانە کاتێك باڵوێزخانەی ئامریکا لە ١٣ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی لە لایەن تاقمێك خوێندکاری توندڕەوی سەر بە ڕێژیمی نوێ دەستی بە سەردا گیرا و هێرشی نیزامیی ڕێژیم بۆ سەر کوردستان دەستی پێکرد، پشتیوانیان لەو حەرەکەتەی خوێندکارانی پێڕەوی ئیمام و هێرشی ڕێژیم بۆ سەر کوردستان کرد. لە بەرامبەریشدا حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە ڕێبەرایەتی دوکتور قاسملوو ئەو کردەوەی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، واتە گرتنی باڵوێزخانەی ئامریکای مەحکووم کرد کە ئیستا ئەم هەڵوێستە مێژووییە بۆتە جێگای ڕێزی زۆربەی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی کورد و ئێرانی و بیانی.

لەو کاتەوە داخوازە نەتەوەییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران بە بەردەوامی (بەڵام بە داخوازیی گونجاو لەگەڵ هەلومەرجی سەردەم)، هاندەر و هەوێنی گشت چالاکییە سیاسییەکانی کۆمەڵانی خەڵك و حیزبی دێموکرات، بوون. بزووتنەوەی نەتەوەیی لە کوردستانی ئێران وێڕای وەدواکەوتنی مافە نەتەوەییەکانی گەلی کورد لەو پارچەیە، هاوکات بوو بە مەکۆی خەبات لە دژی هەر جۆرە کۆنەپەرستی، دیکتاتۆری و چەوسانەوەیەکیش. بە شێوەیەك کە نەتەنیا هەموو ئازادیخوازانی کورد لە هەموو بەشەکانی کوردستان، بەڵکوو تێکۆشەرانی بەشەکانی دیکەی ئێرانیش، لە کوردستانەوە هاواری ئازادیخوازیی خۆیان بە گوێی نەتەوەکەیان و بە ئاگاداریی جیهان گەیاندووە.

ئازادی، سەربەخۆیی و میریی و گەورەیی

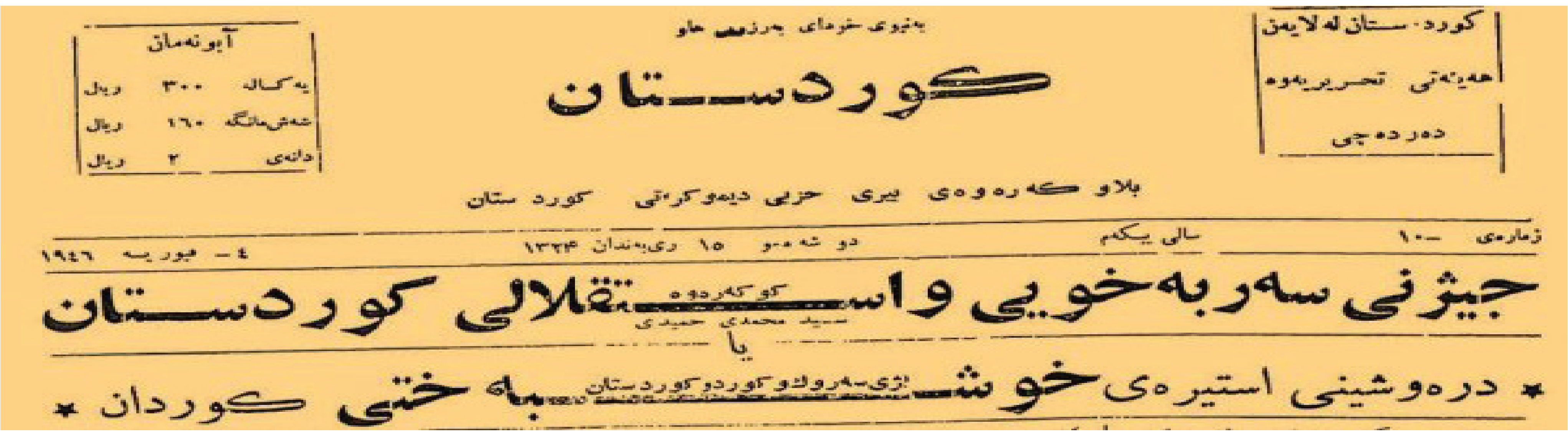
بەنێوی خودای بەرزی حاو
کوردستان
کوردستان لەلایەن هەیئەتی تحریریەوە دەردەچی
ئابونەمان: یەکساڵە ٣٠٠ ریال، شەش‌مانگە ١٦٠ ریال، دانەی ٣ ریال
بلاوکەرەوەی بیری حزبی دیموکراتی کوردستان
ژمارەی ١٠ — ساڵی یکەم — دوشەممو ١٥ ری‌بەندان ١٣٢٤ — ٤ فیوریە ١٩٤٦
جیژنی سەربەخویی واستقلالی کوردستان
کوکەرەوە سید محمدی حمیدی
یا
* درەوشینی استیرەی خوشبەختی کوردان *
ژی‌سەرولو کوردو کوردستان

ئاگری ئیسماعیل نژاد

ساڵی ٢٠١٨، ٧٢ ساڵ بەسەر دامەزراندنی کۆماری کوردستاندا تێدەپەڕێت، بەڵام پاش ئەو ماوە دوور و درێژەش نوسین و لێکدانەوە لەسەر کۆماری کوردستان زۆر باوە، لەگەڵ ئەوەیکە کۆماری کوردستان هەتا ئێستا چەندین کتێب و بابەتی سەربەخۆی لەسەر نوسراوە، لەگەڵ ئەوەش ئێستا زۆر لایەنی ئەو کۆمارە ١١ مانگە بەتەواوی روون نەبۆتەوە و هۆکاری سەرەکیشی ئەوەیە، هەتا ئێستا دەوڵەتی ئێران ڕێگەی نەداوە کە ئەو بەڵگانەی حکوومەتی ئێران کە پەیوەندی بە کۆماری کوردستانەوە هەیە، بڵاوبکرێتەوە، بۆیە زۆر لایەن لەو کۆمارە هەتا ئێستاش روون نییە.

وەک لە سەرەوە باسم کرد زۆر کەس لەسەر کۆماری کوردستان نوسیویانە و توێژینەوەی سەربەخۆشی لەسەر بڵاوکراوەتەوە؛ کۆماری کوردستان تەنیا بۆ کورد سەرنج ڕاکێش نەبووە و بەڵکوو، بەرهەڵستکارانی کوردیش لێرە و لەوێ رەخنە و تێبینی خۆیان لەسەر کۆماری کوردستان باس کردووە و بابەت و وتاریان لەسەر نووسیوە، زۆر جار توێژەرانی سەر بە نەتەوە ناکوردەکان پرسیارێکیان روو بە کۆماری کوردستان هێناوەتە گۆڕێ، پرسیارەکە ئەوەیە: "ئایا کۆماری کوردستان بەرهەمی فکرێکی خۆماڵییە یان دەسکەوتی دنەی وڵات یان وڵاتانی دراوسێی ئێرانە؟"

رووناکبیری رۆژهەڵات لە دوو دەیەی پێش کۆماری کوردستان

بۆ وڵامی ئەو پرسیارە زۆر پێویستە ئاوڕێک لە مێژووی رۆشنبیری و سیاسی رۆژهەڵاتی کوردستان لە چەند دەیەی پێش دامەزراندنی کۆماری کوردستان بدەینەوە، هەتا زۆر لایەنی رووداوەکانی سەردەمی کۆماری کوردستانمان بۆ ڕوون ببێتەوە.

مەودای نێوان دامەزراندنی کۆماری کوردستان و شۆڕشی سمایل ئاغای سمکۆ لە دەڤەری ورمێ نیزیک بە دوو دەیەیە و ئەگەر رۆژی تێرۆر کردنی سمکۆ وەک کۆتایی ئەو شۆڕشە دیاری بکەین، مەودای نێوان کۆماری کوردستان و تێرۆری سمکۆ، کەمتر لە ١٦ ساڵە و زۆربەی دامەزرێنەران و بەڕێوەبەرانی کۆماری کوردستان، شۆڕشی سمکۆیان وەک شۆڕشێکی کوردی رۆژهەڵات دیوە.

سمکۆ لە رۆژی ٢١ی جوولای ١٩٣٠، لەلایەن دوڵەتی ئەو کاتی ئێرانەوە لەسەر مێزی وتوویژ تێرۆر کراوە و کۆماری کوردستان لە مەهاباد لە رۆژی ١٩٤٦/١/٢٢دا دامەزراوە.

لێرەدا بە پێویستی دەزانم چەند ئاماژەیەک بە هێندێ نوسراوەی کوردی بکەم، کە لە سەردەمی رەزاشادا و لە قۆناغی نێوان شۆڕشی سمکۆ هەتا دامەزرانی کۆماری کوردستان نووسراوە وبەرهەم هاتووە .

لە رۆژنامەی "رۆژی کورد"، زمانحالی شۆڕشی سمکۆ لە دەڤەری ورمێ لە شانی چەپی لاپەڕەی یەکەمی ئەو رۆژنامەیە و لە گۆشەی سەرەوە لەژێر ناوی سەرنوسەردا هاتووە: "هەر مەقالەیەک نەفعی کوردانی تێدابێت وەردەگیرێت".

هەروەها هەر لە لاپەڕەی یەکەمی رۆژنامەی رۆژی کورددا و لە نێوەڕاستی لاپەڕەکە و پێش دەسپێکی سەرەتار نووسراوە: "کوردێک دەینوسێ بۆ هەموو کوردان".

ئەگەر تەنیا ئەو دوو ڕستەیەی ئەو رۆژنامەیە و سیاسەتی گشتی بەڕێوەبەرانی رۆژنامەکە و بە روونی سیاسەتی دەسەڵاتدارانی شۆڕشی سمکۆ سەیر بکەین و بیدەینە بەر سەرنج، بە روونی بۆمان دەردەکەوێت، کە خەڵکی کوردستان زۆر پێش ئەوەی ئەرتەشی سوور بۆ مەبەستی بەرگریکردن لە ئەگەری هێرشی ئاڵمان لە خاکی ئێرانەوە، رووبکاتە ئێران خۆی وەک نەتەوەیەک داناوە و باوەڕی بە بەرزەوەندی باڵای نەتەوەکەی هەبووە.

سەرەڕای ئەوە، هەر لە سەردەمی پاڵەوی یەکەمدا و لە قۆناغی نێوان ئەو دوو شۆڕشەدا "میرزا حەسەن سەیفی‌قازی" ناسراو بە "سەیفولقوزات" کە لە رووناکبیرانی ڕچەشکێنی کوردە و لە ڕووی زمانییەوە، داهێنانی زۆر نوێی لە شێعری کوردیدا سازکردووە، لە یەکێک لە شێعرەکانی بە ناوی " کوردینە تاکەی ئێمە لە کێوان میسالی دێو" زۆر بە راشکاوانە روو بە کۆمەڵگەی کوردستان دەدوێت و داوای ئەوەیان لێدەکات، کە هەوڵ بۆ دامەزراندنی دەسەڵاتی کوردی بدەن؛ ئەو لە یەکێک لە بەیتەکانی ئەو شێعرەدا دەڵێت:

"ژێردەستی و ئیتاعەتی بێگانە تا بەکەی؟
شەرمە لەبۆ مە هێندە ژیان بێ نیشان و نێو"

ئەو هەر لەو شێعرەدا کوردەکان بۆ بەدەستهێنانی دەسەڵاتی سیاسی و بیری نەتەوەیی هاندەدا و دەڵێت:

" بۆچمانە ماڵ و سەر کە لەسەر سەروەری نەچێ؟
کوڕ نابێ قەت بترسێ لە زیندان و دار و چێو
پێ هەڵگرن بگەینێ، کە شەڕ، بۆمە شاییە
دەست تێکگرن، درەنگە، جحێڵانە بچنە نێو
چون دوژمنن لەگەڵ یەک و بێ دەرس و مەدرەسەن
ڕاو دەنێن بەجارێ، لە هەورازێ بۆ نشێو
ئەو ژینی بەو رەزالەتە بۆ چیتە چاوەکەم؟
بپسێین لەرێی نەجاتی وەتەن با بە نێر و مێو
سەرچوونی تەخت، ڕۆینی

سەرداری پێدەوێ خۆشیمە بەو شەهادەتی شێخانە نێوبەنێو"

ئەگەر بمانهەوێ دەقی بەجێماو لە نێوان دوو قۆناغی شۆڕشی دەڤەری ورمێ و دامەزرانی کۆماری کوردستان وەک هێمایەکی رووناکبیری کوردی سەیر بکەین، زۆر بە روونی و بە چاولێکردنێکی رووکەشانە بۆمان دەردەکەوێت، کە لە مەودای نێوان ئەو دوو قۆناغەدا باسی مافی نەتەوەیی و داخوازی دەسەڵاتی سیاسی لە نێو کورداندا لە گۆڕێ بووە.

ئەو دەقانەی لە پێش کۆماری کوردستان و لە رۆژهەڵاتی کوردستاندا لە دایک بوون، سەرجەمیان پێمان دەڵێت، کە بیری نەتەوەیی، بیری حکوومەتداری و وەدەستهێنانی دەسەڵاتی سیاسی لە نێو کوردەکان بیرێکی زۆر قووڵە و گرێدراو بە رووداوێکی تایبەتەوە نییە.

هەوڵەکانی دەسەڵاتی ناوەندی بۆ بەرەو رووبونەوە لەگەڵ بیری نەتەوەی کۆمەڵگای کوردستان

خاڵی گرینگ کە دەبێ ئاماژەی پێبکەی ئەوەیە کە دەسەڵاتداری ئێران لە سەردەمی پاڵەویدا زۆر بە وردی ئاگاداری رووداوەکانی کوردستان بووە، و ئەوان بۆ سەرکوت و لەنێوبردنی بیری نەتەوەیی لە نێو کورداندا دوو ڕێگەی روون و ئاشکرایان گرتۆتە بەر؛ یەکەم ڕێگە سەرکوتی نێوخۆیی بووە و دووهەمین ڕێگە رێککەوتن لەگەڵ دەسەڵات و حکوومەتە ناوچەییەکان بووە بۆ ئەوەی یان لە سەرکوتدا لەگەڵیان هاوپەیمان بن، یان ئەوەی بەر بە یارمەتیدانی شۆڕشی کوردان لەلایەن ئەوانەوە بگرن.

بۆ ئەو مەبەستەش لە دوو رێککەوتنی نێودەوڵەتی جیاوازدا، یەکەم پەیماننامەی "سەعدئاباد" و دووهەم پەیماننامەی "ئیتحاد" بە شێوەی ناڕاستەخۆ هەوڵی نێودەوڵەتی وەگەڕخراوە بۆ سەرکوتی کورد و داخوازی دەسەڵاتداری لە کوردستاندا.

پەیمانی سەعدئاباد

پەیمانی سەعدئاباد لە رۆژی ٨ی ژوئیەی١٩٣٧ لە کۆشکی سەعدئابادی تاران لە نێوان ئێران، تورکیا، ئەفغانستان و عێراقدا واژۆ کراوە، ئەو پەیماننامەیە لە دە خاڵ پێکهاتووە کە لە خاڵی ٧دا دەڵێت: "دەوڵەتی هاوپەیمان لە بەرانبەر یەکدا بەرپرسن کە لەسەر سنوورەکان ڕێگە لە سازبوونی رێکخراوەی چەکداری و چالاکی ئەوان بگرن کە خوازیاری ئەوەن، رێکخراوە و دامەزراوەکانی ئێستا لەنێو بەرن یان بۆ لەنێوبردنی تەناهی و تەکووزی هەر بەشێک لە خاکی وڵاتانی هاوپەیمان(سەرسنووری یان ناسنووری) یان رووخانی حکوومەتی هاوپەیمانان چالاکی دەکەن". (نووسەر دەقی فارسی پەیماننامەکەی کردۆتە کوردی)

لێرەدا بە روونی دەردەکەوێت کە هەوڵێکی نێودەوڵەتی لەلایەن دەسەڵاتدارانی ناوچەیی و رێژیمی پاڵەوی یەکەم، لە ئارادایە بۆ ئەوەی بیری رزگاریخوازی لەنێو کورددا کوێر بکرێتەوە و بەری پێبگیرێت.

پەیماننامەی ئیتحاد

دووهەمین هەوڵی نێودەوڵەتی دەسەڵاتدارانی ئێران لە سەردەمی پاڵەوی بۆ کوێرکردنەوەی بیری نەتەوەیی لە کوردستان، پەیماننامەی ئیتحادە، ئەو پەیماننامەیە یەکەم رێککەوتنی نێودەوڵەتی دەسەڵاتداری پاڵەویی دووهەم بوو، کە لە رۆژی ٢٩ی ژانویەی ١٩٤٢ لە کۆشکی وەزارەتی دەرەوەی ئێران لە نێوان ئێران، یەکیەتیی سۆڤییەت و بریتانیا واژۆ کراوە؛ ئەو پەیماننامەیە لە ٩ خاڵ پێکهاتووە کە لە خاڵی یەکەمیدا دوو وڵاتی یەکیەتیی سۆڤییەت و بریتانیا بەڵێن دەدن پێبەندی پاراستنی یەکیەتیی خاکی ئێران بن .

سەرەڕای هەوڵی دیپلۆماتیک و نێودەوڵەتی بەمەبەستی بەربەست سازکردن لە سەر ڕێگەی کوردەکان و نەتەوە نافارسەکانی ئێران، لە قۆناغی دوو شۆڕشی سمکۆ لە دەڤەری ورمێ و دامەزرانی کۆماری کوردستان لە مەهاباد زۆر کەس ناچار بوون، کوردستانی رۆژهەڵات بەجێ بهێڵن؛ بۆ وێنە، مەلا محەمەد تورجانیزادە سەرنووسەری رۆژنامەی "رۆژی کورد" و مەلا ئەحمەدی برای ، حەمە رەشیدخانی بانە و .....

هاوکات لەگەڵ ئەوە، دەسەڵاتی پاڵەوی یەکەم ڕێژەیەکی زۆر کەسایەتی کوردی دەسبەسەر کرد و بە گشتی ئەو کەسانەی کە هەستی دەکرد لە پێشخستنی بیری دەسەڵاتخوازی لە کوردستاندا دەتوانن رۆڵیان هەبێت، لەلایەن دەزگا سەرکوتکەرەکانی پاڵەوی یەکەم دەسبەسەرکران کە لەوانە دەکرێت ناوی "رەشید خانی ئەردەڵان" لە سنە و "عینایەتوڵا هیدایەتی پاوەیی" لە ناوچەی هەورامان و "سالار جەوانمەردی قازی" لە ناوچەی موکریان بێنین؛ ئەوە سەرەڕای ئەوە بوو کە لە ناوچەی ورمێ لەگەڵ "سمایل ئاغای سمکۆ" چەندین کەسی تر وەک "خورشیدخانی هەرکی" تێرۆر کرا .

ئەو کەسایەتییە کوردانەی کە لە سەردەمی دەسەڵاتداری پاڵەویدا بەهۆی مەترسی لە چالاکی سیاسی دەسبەسەر کراون، ڕێژەیان دەگاتە ١١٠ کەس کە زۆربەیان لە رێکەوتی ١١ی ژانویەی ١٩٣٣دا لە گەڵاڵەیەکی دارێژراو بەشێوەی هاوکات دەسبەسەرکران، ئەوان هەتا شکانی ئەرتەشی پاڵەوی لە رۆژی ٣ی خەرمانانی ١٣٢٠ لە زیندان مانەوە و چەند کەسێکیان لە زیندان تێداچوون.

کەوایە پێش دامەزرانی کۆماری کوردستان و لە ماوەی دەسەڵاتداری پاڵەوی یەکەم و سەرەتای پاڵەوی دووهەم هاوکات لەگەڵ کۆمەڵێک هەوڵی نێودەوڵەتی لە ڕێگەی سەرکوت و داپلۆسینی کەسایەتییەکانی کوردستان، دەوڵەتی ناوەندی لە هەوڵی ئەوەدا بووە کە بیری نەتەوەیی و داخوازی دەسەڵاتداریی لە کوردستان کوێر بکاتەوە.

بەڵگە کوردستانییەکانی قۆناغی کۆماری کوردستان

ناوچەی مەهاباد کە ناوەندی دامەزرانی کۆماری کوردستان بوو، لە پاش رووداوەکانی ٢٥ی ئاگۆستی ١٩٤١ و داگیرکردنی ئێران لەلایەن هێزە هاوپەیمانەکانەوە وەک ناوچەی ژێر دەسەڵاتی دەوڵەتی ناوەندیی ئێران دەهاتە ئەژمار؛ ئەوەش هاوکات بوو لەگەڵ ئەوەیکە وەک سیاسەتی فەرمی، هیچ کام لە وڵاتانی بریتانیا و یەکیەتیی سۆڤییەت(دوو وڵاتی هاوپەیمان کە هێزی سەربازییان هێنایە خاکی ئێرانەوە) لە قازانجیاندا نەبوو، کە ئێران تووشی ئاڵۆزی بکرێت، چونکە لەو قۆناغەدا ئەوان لەگەڵ شەڕێکی گەورە بەرەوڕوو بوون و هیچ کەس نەیدەزانی ئاراستەی ئەو شەڕە بەرەو کوێ دەچێت و هەر چەشنە ئاڵۆزییەک دەیتوانی بەمانای خوڵقانی دەرفەتێک بێ، بۆ کرانەوەی بەرەیەکی نوێی شەڕ و ئەوەش بەمانای تەشەنەکردنی شەڕ دەبوو.

لە سەردەمێکدا کە ناوچەی مەهاباد وەک ناوچەی ژێردەسەڵاتی دەوڵەتی ناوەندیی ئێران پێناسە دەکرا و بە هۆی ئەوەیکە دامەزراوەی دەوڵەت لە ئێران بەکردەوە، بوونی نەبوو، نەمانی دەسەڵاتی سەرکوت وای کرد، رێکخراوی ژ_ک دامەزرێت، ئەندامانی ئەو رێکخراوەیە، ٧ جار سوێندیان بە قورئان دەخوارد، بۆ شەش مەبەست، چالاکی بکەن کە دوانی سەرەتاییان بریتی بوون لە:

ئا: خەیانەت بە نەتەوەی کورد نەکات

بێ: کۆشش بۆ خودمختاری کوردستان بکات

گرینگی ئەو بابەتە لێرەدایە کە لە ڕێگەی باوەڕێکی ئایینیەوە ئەندامانی ژ_ک خۆیان لەبەرانبەر بیرێکی نەتەوەییدا بە بەرپرس دادەنا کە هەم بۆی تێبکوشن و هەم خەیانەتی پێنەکەن.

کۆمەڵەی ژ_ک لە ساڵی ١٩٤٥دا، ناوی خۆی دەگۆڕێ بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستان و لە ١٩٤٥دا حیزبی دێموکرات یەکەم کۆنگرەی خۆی دەبەستێ و لە یەکەم مەرامنامەیدا کە لە دێسەمبری ١٩٤٥دا بڵاوکراوەتەوە، لە خاڵی چواری ئەو مەرامنامەیەدا بە روونی دەڵێت: "لە قۆناغی ئێستادا گەورەترین ئامانجی حیزب، بریتییە لەوەی لە نێو سنووری دەوڵەتی ئێراندا، پارێزگاری لە مافی کوردان بکات و بۆ جێگیرکردنی رێگەی خودموختاری هەڵبژێرێ" .

لە درێژەدا وەک بەڵگەیەکی گرینگتر دەکرێت، باس لە وتاری پێشەوا قازی محەممەد لە رۆژی دامەزراندنی کۆماری کوردستان، واتە ٢٢ی ژانویەی ١٩٤٦ بکەین؛ ئەو لەو وتارەدا دەڵێت:

"کوردستان مەوقعێکی جوغرافیای مەخسوسی هەیە، کە بێ پسانەوە، بێ ئەوەی نەتەوە و میللیەتێکی کە لە نێویاندا فەسڵ و لێکیان بپچڕێنێ، بەسەر یەکەوە و پێکەوە سکونەتیان تێدا هەیە، دارای مالکییەتی میللین دەوێدا، بەسەرهات و سەوابقی تاریخیان یەکە و عمومەن تێدا شەریکن، خاوەنی داب، رسوم و عادتی میللیەکی وان کە هیچ جۆرە سەدەمە و حوادسێک نەیتوانیوە سستییەک لە بناغەی میللیەتی ئەواندا پەیدا بکات"

هەر لە سەردەمی کۆماری کوردستاندا لە رۆژی ٢٣ی ئاوریلی ١٩٤٦دا رێککەوتنێک لە نێوان کۆماری ئازەربایجان و کۆماری کوردستان واژۆ دەکرێت، ئەو رێککەوتنە لە تەورێز، لە نێوان پێشەوا قازی محەممەد وەک سەرکۆماری کوردستان و جەعفەری پیشەوەری وەک سەرکۆماری ئازەربایجان واژۆ دەکرێت؛ رێککەوتنەکە لە ٧ خاڵ پێکهاتووە، کە لە خاڵی ٦دا دەڵێت: "حکوومەتی میللی ئازەربایجان بۆ پێشخستنی زمان و فەرهەنگی نەتەوەی ئەو کوردانەی لە خاکی ئازەربایجان دەژین و حکوومەتی میللی کوردستان بۆ پێشخستنی زمان و فەرهەنگی نەتەوەی ئەو ئازەربایجانییانەی لە خاکی کوردستان دەژین بە پێی توانا هەوڵ دەدن".

ئەو بەڵگانە بەشێک لە گرینگترین بەڵگەکانی سەردەمی کۆماری کوردستانن و ئەوە سەرەڕای هەوڵ و کردەوەکانی ترن کە لە رۆژنامە و بڵاڤۆکەکانی سەردەمی کۆماری کوردستاندا و گۆڤاری نیشتمان ئۆرگانی کۆمەڵەی ژ_ک رەنگیان داوەتەوە.

بە کورتی سەرجەمی ئەو بەڵگانە پێمان دەڵێن کە گرینگترین کەڵکەڵەی دامەزرێنەران و بەڕێوەبەرانی کۆماری کوردستان "مافی نەتەوەیی" و دەستەبەرکردنی ئەو مافە بووە و هاوکات لەگەڵ ئەوەش بە روونی دیارە کە بابەتی مافی نەتەوەیی و دەستەبەرکردنی ئەو مافە تایبەت بە قۆناغی کۆماری کوردستان و سەردەمی سازبوونی بۆشایی سەرکوت نییە، بەڵکوو زۆر پێشتر و هەر لەو جوغرافیای کە کۆماری کوردستانی تێدا دامەزراوە باس و بابەت لەسەر مافی نەتەوەیی لە گۆڕێ بووە، ئەوەش بەو مانایەیە کە بیری دامەزراندنی کۆماری کوردستان بیرێکی خۆماڵی بووە، نەک بیرێکی هاوردە و دەرەکی و دامەزرێنەرانی کۆماری کوردستان لاوازی دەوڵەتی ناوەندیان وەک بۆشاییەکی سەرکوت دیوە و کردوویانە بە دەرفەتێک بۆ سەرخستنی ئامانج و هیوایەک کە زۆر پێش ئەو بۆشاییە لە نێو کۆمەڵگەی کوردستاندا هەبووە.

لە کۆتاییدا دەکرێت بڵێین گرینگترین بەڵگە بۆ ئەوەی کۆماری کوردستان بیرێکی خۆماڵی بووە ئەوەیە کە، ئێستا پاش ٧٢ ساڵ بەسەر تێپەرانی ئەو کۆمارەدا رێکخراوەی دامەزرێنەری ئەو کۆمارە ماوە و لە پێناو هەمان ئاوات و ئامانجدا چالاکی دەکات.

ڕاسان و ڕۆڵی ژنان لەم دیسکۆرسەدا

دڵنیا لوتفی

ڕاسان چییە؟

بۆ باشتر تێگەیشتن لەم بابەتە پێویستە هەڵوەستەیەکی کورت لە سەر چەمکی ڕاسان بکەین کە لە قۆناغی ئێستای خەباتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان وەکوو شێوازی نوێی خەبات هەڵبژێردراوە و لە لایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە پلاندارێژی بۆ کراوە و چەخماخەکەی لێدراوە.

پێناسەیەکی وشەیی ڕاسان:

ڕاسان لە واتای وشەییدا بە مانای هەڕەشە بۆ لێدان و هەستانەوە و ڕاسبوونەوە بەرامبەر بە هێرشبەرێک بۆ تۆقاندن و دابەزاندنی ورەی دێت.

ڕاسان چۆن لە دایک بوو؟

پلانی ڕاسان لە ڕاستیدا وڵامێکە بە ویست و داخوازی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆی کۆمەڵگە بۆ خەبات و ڕووبەڕووبوونەوە لە گەڵ دەسەڵاتی حاکم کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران توانی خوێندنەوە بۆ ئەو ویست و داخوازانە بکات و شێوازێک لە خەبات بێنێتە ئاراوە کە هەموو شێوازەکانی چالاکیی و هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگە و تەنانەت ئۆپۆزسیۆنە ڕۆژهەڵاتییەکانی دیکەش خۆیانی تێدا ببیننەوە، هەر کەس و بە ئاڵا و سیمبۆل و هێمای خۆی بەڵام لە نێو گوتاری ڕاساندا.

شێوازەکانی خەبات لە ڕاساندا:

ئەگەر وردتر باسی ئەم بابەتە بکەین دەتوانین بڵێین لە بواری شێوازی خەباتەوە، لە ڕاسان کە بە گرێدانی خەباتی شاخ و شار ناودێر کراوە، هەموو جۆرە چالاکییەکی مەدەنی لەوانە: چالاکی ئابووری، دەربڕینی نارەزایەتی، مانگرتن، چالاکی ڕۆژنامەوانی و چالاکی فەرهەنگی و هتد لە خۆ دەگرێتەوە کە کۆی ئەمانە پێکەوە دەبنە کارتێکەری ئەرێنی لەسەر خەباتی خەڵکی کورد و بەرەبەرە لە پێ خستنی دەسەڵاتی حاکم.

بەشداری چین و توێژەکانی کۆمەڵگە:

بۆ تێکەڵاوبوون و تێوەگلانی چین و توێژەکانی کۆمەڵگە، دەتوانین بڵێین لە پرۆگرامی ڕاساندا هەر تاکێکی کۆمەڵگە لە جێی خۆیدا ئەتوانێ کاریگەری ئەرێنی لە سەر پێشوەچوونی ئەم پرۆسەیە هەبێت و تەنانەت ئەو کەسانەش کە نایانهەوێ لە چوارچێوەی حیزب و ڕێکخراو و سازمانەکاندا کار بکەن ئەتوانن بەشدار بن، چوون بزووتنەوەکە جەماوەرییە و تەنیا لایەنێکی پێشمەرگەیە وەکوو لە سەدا یەکی چالاکەکانی کۆمەڵگە؛ بەشێکی گرینگی دیکەی خەباتەکە بە کۆمەڵگە بەستراوەتەوە و هەموو کەسێک دەتوانێ خۆی لەم بەشەدا ببینێتەوە و ڕۆڵ بگێرن.

هاودەنگی ئۆپۆزسیۆنەکانی دیکە:

لە سەر باسی تێکەڵاوبوونی ئۆپۆزسیۆنەکانی دیکە لەم حەرەکەتەدا، هەروەک ڕوون و ئاشکرایە و ڕاستییەکی لۆمەهەڵنەگرە، خەباتی خەڵکی کورد، بە یەکریزی زۆر زووتر بە ئامانج دەگا تا ئەوەیکە تاکلایەنە کاری بۆ بکرێت، بەڵام دەتوانین بڵێین ئەمە ئیدەیەکی ئارمانگەرایانەیە و لە هۆکارەکانیشی دەتوانین باس لە جیاوازی بەرنامە و پرۆگرامی حیزبەکان و باوەڕمەندییەکانیان بکەین کە ڕاستییەکی حاشاهەڵنەگرە؛ حیزبەکان دەتوانن لە هەندێک لەو چالاکییە جەماوەرییانەی کۆمەڵگە کە لە سەر دەستی خەڵکی سێڤیل بەڕێوە دەچێ، بە کۆدەنگی و هاوڕابوون جڵەوداری ئەو چالاکییانە بن و گوتاری هاوبەشیان هەبێ، کە ئەزموون نیشانی داوە سەرکەوتوو بووە. ئینجا دەتوانن باس لەوە بکەین کە ڕاسان دەتوانێ وەکوو بەرنامەیەک ناوی لێ ببرێ کە لە گەڵ پێشکەوتنی کۆمەڵگە بەدی هاتووە و خۆی لەگەڵ کۆمەڵگە هاوتەریب کردووە؛ کەوابوو دەبێ ئەو تاکانەی کۆمەڵگە کە هەر شێوازێک لە خەبات هەڵدەبژێرن بە بیرێکی پێشکەوتووەوە هەنگاو هەڵگرن تا لە ئامانجەکانیان نزیکتر ببنەوە.

ژنان لە ڕاساندا:

لێرەدا ژنان وەکوو بەشێکی گرینگ لەم پرۆسە دێنە بەرباس کە لە کۆمەڵگە کاریگەریەکی بەرچاویان هەیە و دەبێ گرینگی بەم بابەتە بدرێ و هۆشیارانە مامەڵەی لەگەڵدا بکرێ.

ژنان دەتوانن لەلای دەسەڵات و ئۆپۆزسیۆنە ئەکتیڤەکان، خاڵێکی گرینگ و جێگەی هەڵوەستەکردن بن بۆ کەڵکی سیاسی و کەلتووری لە هەموو کۆمەڵگەیەدا، کەوابوو بمانهەوێ و نەمانهەوێ دەسەڵاتی حاکم لەم دەرگا کەڵک وەرگرێ بۆ دزە کردنە نێو دڵی کۆمەڵگە؛ لە وەها حاڵەتێکدا ئەرکی کۆمەڵگە و ئۆپۆزسیۆن و ژنان ئەوەیە کە دژکردەوەیان بەرامبەر بەم پیلانانە هەبێ بۆ ئەوەی حکومەتی ستەمکار لەو ڕێگەیەوە کۆمەڵگە سەرکوت نەکات.

بە پێی ئەزموون، دەسەڵاتی حاکم بۆ ئاسیمیلەکردن و لەنێوبردنی شوناسی ئەو میللەتەی کە خستوویەتە ژێر ڕکێفی خۆی و دەستی بە سەردا گرتووە، هەوڵی داوە لە ڕێگەی ژنانەوە کە بەشێکی گرینگی کۆمەڵگەن کەلتوور و ڕەسەنایەتیی کۆمەڵگە بسڕێتەوە کە زۆر جاریش وڵامدەر بووە.

بۆ نموونە لە قۆناغە سەرەتاییەکانی ژیانی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتیدا ژنان خاوەن پێگە و دەسەڵات و شوناسی کۆمەڵایەتی تایبەتی خۆیان بوون، بەڵام دوابەدوای گۆڕینی کۆمەڵگە، ژنان وەکوو ڕەگەزی دووهەم لە کۆمەڵگەدا پێناسەیان بۆ کراوە، واتە کراون بە ڕەگەزی ژێردەست و پیاوان زاڵبوونی خۆیان بە سەر کۆمەڵگەدا سەپاندووە؛ ئەم حاڵەتی خۆسەپاندنی پیاوان و ژێردەست بوونی ژنان، بەهۆی بەکەمزانینی ژنان و دروستکردنی باوەڕی لاوازبوون لەواندا بەدیهات و تەنانەت ژنانیش گەیشتن بە ئاستێک کە بیری سەربەستی لە زەینیاندا کەمڕەنگ بوویەوە؛ بۆیە دەربازبوون لەم قۆناغە پێویستی بە تێگەیاندنی کۆمەڵگەیە بە تایبەت لەبواری تێگەیاندن و پێگەیشتنی ژنان.

کاتێک کە ژنان بەو ئەنجامە گەیشتن کە پێویستە سەربەستی و ئازادی ژیان و شوناسی خۆیان بەدەست بێننەوە، پێویستیان بە خۆسەلماندن و خۆنیشاندان و دەرخستنی توانای ڕاستەقینەیان هەیە و ئەمەش تەنیا بە قسەکردن نابێت و پێویستی بە هەوڵدانی ئەکتیڤ و مەیدانی هەیە لە گۆڕەپانی بزووتنەوەکاندا.

یەک لەو کارانە کە لەم پێناوەدا دەتوانێ کاریگەر بێ، تێکەڵ بوون بە بزووتنەوە جەماوەرییەکانی کۆمەڵگەیە کە بە دەرکەوتنیان بە شێوەی پۆزەتیڤ دەتوانن سەلمێنەری شوناسی خۆیان وەکوو ئینسان بن کە بەشێکی جیانەکراوەی کۆمەڵگەن و دەتوانن وەکوو کێلێژە و کۆڵەکەیەکی هەر بزووتنەوەیەک بن.

بەشداربوونی ژنان لە بواری کارایی و پراگماتیکەوە:

بەشداری ژنان لە نێو بزووتنەوەکان و ئۆپۆزسیۆنەکاندا، چەند ڕەهەند لەخۆ دەگری کە لێرەدا لە بواری کارایی و پراگماتیکەوە شرۆڤەی دەکەین:

١-بەشدار بوون بە شێوازی کارا
٢-بەشدار بوون و بوون بە کەڵکاژۆ
٣-تێکەڵ بوون بە هاوتەریببوون لە گەڵ فکرەکەدا

ڕەهەندی یەکەم؛ بەشدار بوون بە شێوازی کارا:

هەر بزووتنەوە و جمانێک پێویستی بە بەشداری چالاکانە و پۆزەتیڤی تاکەکانی ئەو کۆمەڵگە هەیە کە خەباتی بۆ دەکرێ و دەبێ ئەو هەنگاوانەی کە لە پێناویدا هەڵدەگیرێت بەرنامەبۆداڕێژراو بێت؛ ژنان دەتوانن بۆ دەرخستنی باشتری خۆیان و سەلماندنی جەوهەری دەروونییان بە بەشداری چالاکانە و کاریگەر لە سەر تاکەکانی بزووتنەوە، خۆیان لە پەراوێزی کایەکە بێننە نێواخنی و تەنانەت ببنە جڵەودار و لیدەرێکی باش کە دەتوانێ هەوێنی زیندووبوونەوەی باوەڕ بەخۆبوون لە نێو ژنان و دەرکەوتنی زیاتر و لابردنی چەمکی وەکوو لاوازبوون و بێدەسەڵات بوونی ژنان بێ؛ هاوکات لەگەڵ ئەم خۆدەرخستنە دوو شێوازی خەباتیش لە سەر ژنانە کە نابێ لە بیر بکرێت: خەباتی نەتەوەیی و چینایەتی.

لەم پرۆسەیەدا پیاوانیش بێ ڕۆڵ نین لە باشتر دەرکەوتنی ژنان؛ پیاوان دەتوانن بە کەم کردنەوەی پاوانخوازی و پێدانی دەرفەت و بە بایەخەوە سەیرکردنی چالاکییەکانی ئەوان، زیاتر یارمەتیدەر بن بۆ بەڕێوەبردنی ئەم ئەرک و سووک کردنەوەی قورسایی ئەو خەباتە لە سەر شانی خۆیان، کە وابوو ژنانێک کە لە سەرەتای بزووتنەوەکاندا بەشدار دەبن دەبێ پوتانسیەلی، بوون بە لیدێر و تاکێکی سەرکردە لە خۆیاندا پەروەردە بکەن تا بتوانن ببنە نموونە بۆ ژنانی تەواوی کۆمەڵگە.

ڕەهەندی دووهەم: بەشدار بوون و بوون بە کەڵکاژۆ

وا پێویستە لەم بەشەی باسەکەدا شرۆڤەیەکی کورت لە سەر جۆری هەڵوێستەکانی مرۆڤ بۆ ئامانجەکانی بدەین بۆ ئەوەیکە بزانین دیاردەی کەڵکاژۆ چۆن دەتوانێ بەدی بێ.

مرۆڤ بۆ ئەوەیکە بیهەوێ ئامانجەکانی بەدی بێنێ پێویستە لەو پێناوەدا هەڵوێست بگرێ. هەڵوێست بە کۆمەڵە ئاکارێک دەڵێن کە مرۆڤ لە دوای باوەڕمەندبوون، بە هەبوونی هەندێ ماف کە دەتوانێ لایەنی ماددی و فکریش بگرێتەوە، ئەنجامی دەدا و هەنگاوی بۆ هەڵدەگرێ؛ بۆ نموونە مافی ڕادەربڕین، بە نەتەوە بوون و سەربەخۆیی و ...

جاری وایە لە بزووتنەوەکاندا بە هۆی پەروەردەی هەڵە و تێنەگەیشتن و پێنەگەیشتنیان تاکەکان، ئامانجە سەرەکییەکەیان لەبیر دەکەن و بە ئامانجە لاوەکییەکانەوە سەرقاڵ دەبن، لەهەمان ڕاستاشدا بە کردەیی شکست دێنن؛ بە تایبەت لە فەزای شۆڕشدا جاری وایە تاکەکان هەڵوێستێکی سەرەتایی دەگرن بە هۆی هەست بە ستەم لێکراوییەوە بەڵام بە هەنگاوێکی کورت ماوە قەناعەت دەکەن و بەس لەو قۆناغەدا دەمێننەوە.

لە درێژەی پرۆسەی شۆڕشدا تەنیا دەتوانی وێنای ژیانێکی ئاسایی لە ئاکاری ئەو کەسانە بکەیت و دواجار ئەو توێژە ناتوانن کاریگەرییەکی بەرچاویان لە نێو بزووتنەوەدا هەبێ و بە پێچەوانەش دەبن؛ کەوابوو بۆ ئەوەی پێش بە زیان و بە کەڵکاژۆبوونی ئەوان بگیرێ پێویستە لە پێشدا تاکە بەتواناکان بناسرێن و بکرێنە نموونە و سەرباشقە بۆ ئەوانیتر و بە پەروەردە کردنی بەردەوام هەوڵ بدرێ بۆ ئەکتیڤ کردنیان.

ژنانیش بە هۆی ئاسیمیلاسیۆنێک کە بە دەست ڕێژیمی حاکم بە سەریاندا زاڵ بووە، هەندێ شتی لاوکی بۆیان بووە بە بایەخ و لەم ڕاستایەشدا زۆر زووتر دزەیان تێدەکرێ و دەبن بە کەڵکاژۆ، کەوابوو دەبێ لە فەزای شۆڕشدا ئەو بایەخە لاوکییانە کاڵ بکرێنەوە و زووم بکرێتە سەر ئامانجی سەرەکی؛ هەروەها لەم نێوەدا ڕەگەزی بەرامبەریش دەبێ بەو فەرهەنگە ڕابهێنرێت کە بە چاوی کەرەستەوە سەیری ژنان نەکەن. ئەوەیکە ئاشکرایە لە نێو شۆڕش و بزووتنەوەدا دیاریکردنی ڕەگەز دەبێتە هۆی درووست بوونی کەلێن لە نێو دوو ڕەگەزی نێر و مێ کە لە ئاکامدا وەپەراوێزکەوتنی ڕەگەزی مێیینەی لێدەکەوێتەوە بە هۆی کەمبوونی ڕێژەی بەشدارییان.

ڕەهەندی سێهەم: تێکەڵ بوون بە هاوتەریببوون لە گەڵ فکرەکەدا

هەر بزووتنەوەیەک کە نەتەوەیی بێ و پێویستی بە بەشداربوونی تەواوی کۆمەڵگە بێ، جیابوونەوەی لایەن و گرووپ و چین و توێژەکان بۆی دەبێتە هۆکاری لاوازیی لە بەرەوپێشچوونی ئامانجەکەی. هەروەها هاوتەریببوون و بە جیا کارکردنی چین و توێژەکان دەبێتە هۆی لاواز بوون و وەپەراوێز کەوتنی هێزە سەرەکییەکە؛ کەوابوو ئامانجەکە بۆ هیچ لایەنێک بەدی نایەت و خواستە چینایەتییەکانیش دەستەبەر نابن، بەم پێیە ژنانیش وەکوو هەر چینێک لەو کۆمەڵگەیە دەتوانن بە خۆخزاندنە نێوهێزە سەرەکییەکە و یەکڕیزبوون، هەم هاوکاری باشتری پێشوەچوونی ئامانجە سەرەکییەکە بن و هەم خواستەکانی خۆیان بە خۆدەرخستن و خۆسەلماندن بە دەست بێنن، نەک جیاواز لە هێزی سەرەکی کار بکەن وەکوو دەستەیەکی جودا.

وەک دواوتە دەتوانین بڵێین، خاڵێکی گرینگ لەم باسەدا بوونی هەیە کە دەگەڕێتەوە سەر چۆنییەتی تێکەڵاو بوونی ژنان لە نێو شۆڕشدا واتە دەبێ لە کەشی شۆڕشدا ژنان هەوڵی زیاتر بدەن بۆ نیشاندانی تواناییەکانیان و سەلماندنی ئەوەیکە ژنانیش دەتوانن وەک ڕەگەزی بەرامبەر بەشداری بزووتنەوەکان بن و کاریگەرییان لە سەر ئاڵوگۆڕەکانی کۆمەڵگە هەبێت.

پێشکەش بە تەوارە سەنگەرنشینەکان ڕاسان باش

سیستمی پەروەردە و بارهێنان لە ئێراندا بەرەو کوێ؟

جەماڵ ڕەسووڵ دنخە

مێژووی پەروەردە بۆ سەردەمی کۆن دەگەڕێتەوە و بە ڕوونی دیار نییە لە چ زەمانێکدا، پەروەردە فۆرمی فەرمی بەخۆیەوە گرت، چونکە پێش لە دانانی شوێنی دیاریکراو وەک قوتابخانە و خوێندنگەکان لە یونانی کۆندا و حوکمڕانیی پاشاکان خوێندن و پەروەردە هەرهەبووە و کەسانی تایبەت وەک کەسانی ئەشرافی (دەوڵەمەند) توانیویانە بخوێنن؛ بەڵام ئەمڕۆکە دەبینین کە وڵاتانی جیهان بۆ پەروەردە و بارهێنان بە چ شێوەیەک و بە بەرنامەداڕێژراوی کاری بۆ دەکەن و بواری پەروەردە هەموو شوێنێکی گۆی زەوی تەنیوە. هیچ گیانلەبەرێک نییە کە بتوانێت بێبەش و دوورخراوە لە "پەروەردە و ڕاهێنان" بژیت و پێویستی بەو مەسەلەیە نەبێت، تەنانەت ئەگەر گیانلەبەرێک بە تەنیا لە هەر شوێنێک بژیت، بە تەنیا خۆی پەروەردە دەکات و "چۆنیەتی" ڕێڕەوی ژیانی خۆی دیاری دەکات بۆ ئەوەیکە بتوانێت لە بەردەم ئاستەنگ، کێشە و گرفتەکانی ژیاندا سەرکەوێ و ئەمنییەتی هەمەلایەنەی ژیانی دابین بکات.

ئەگەرچی تا ئێستا زانایان و شارەزایانی بواری پەروەردە و بارهێنان لەو بارەوە ڕێک نەکەوتوون کە کامەیان پێش ئەویتر بێت یا ئەوەیکە پێناسەیەکی بۆ بدۆزنەوە، بەڵام هەموو لە سەر یەک خاڵ ڕێککەوتوون کە دەبێ پەروەردە بۆ "خزمەت و گەشە"ی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بێت؛ ئەوەیکە ئێمە ئەمڕۆ دەیبین و باسی لێدەکەین ئەو چەمکە بە هەر دوو شێوەی "پەروەردە و بارهێنان و بارهێنان و پەروردە" بەکار دەهێنرێت. بەڵام ئەوەیکە لە بیاڤی پەروەردە و بارهێناندا گرینگە، نێوەڕۆکی مەسەلەکەیە، دەنا گۆڕینی ئەم چەمکە یان پاش و پێش کردنی وشەکان بۆ مانایەکی دیکە هیچ بایەخێکی نییە، چونکە لە مەسەلەی پەروەردە و بارهێناندا "ئامانج و مەبەست" کۆتایی مەسەلەکەیە.

لەو پێوەندییەدا، کەسانێک وەک "ئیوان ئیلیچ" لە سەر ئەو بڕوایەن و دەڵێن: "نابێ قوتابخانە هەبێ و وا بیر دەکەنەوە کە لە شوێنە تایبەتییەکانی وەک قوتابخانە و هتد، مرۆڤ تەنیا فێری شتێک دەبێت کە فێر دەکرێت و ڕێگەی بیرکردنەوەی لێدەگیرێت و ناتوانێت بە مرۆڤ بوونی خۆی بگات، ئەوەش تەنیا بیرێکە زیاتر لە چوارچێوەی پەروەردەی ڕەهادا خۆ دەگونجێنێت و زیاتر باس لە مرۆڤی ئازاد دەکات".

واتە "پەروەردە و بارهێنان" دوو وشەن کە "لازم و مەلزومی" یەکترن و هیچیان بەتەنیا مانا نادەن و تەواو نین. تۆ کاتێک دەتوانی یەکێکیان بە کار بێنی و باسی لێ بکەی کە مەبەستەکەی جیاواز بێت، بۆ نموونە تۆ گوڵێک پەروەردە دەکەی، بەڵام فێری ناکەی کاتێک کچێک یان کوڕێکی دیت چ بکات، یان تۆ مەیموونێک فێر دەکەی کە ئەگەر مۆزێکت پێدا بە قسەت بکات، بەڵام پەروەردەی ناکەی کە دزیی مۆز بکات، بە گشتی زۆرجار "ئامووزش" پێش "پەروەرش" دێت و زۆرجاریش بە پێچەوانەوە.

لێرەدا باس لەوە دەکەین کە بەرپرسانی ڕێژیمی ئێران لە ڕۆژانی ڕابردوودا باسیان لەوە کردووە، "وزارت آموزش و پرورش" ناوەکەی بۆ "وزارت تربیت رسمی و عمومی" دەگۆڕدرێت؛ هەر تاکێک ئەم شتە ببیسێت پرسیارگەلێکی لا دروست دەبێت کە ئایا بە گۆڕینی ئەم ناوە یا نەگۆڕینی چ شتێک لە مەسەلەکە دەگۆڕدرێت؟ چ گۆڕانکارییەکی باشی فکری دروست دەبێت؟ وڵات بەرەو کوێ دەڕوات؟ چارەنووسی تاکەکان چی لێ بەسەر دێت؟ هەروەها چەندین پرسیاری دیکە.

لە کاتێکدا کە پەروەردە و بارهێنان لە سەردەمی ئەمڕۆدا و لە سەرجەم بوارەکانی پێشکەوتندا هەموو سنوورەکانی تەنیوە، لە ئێرانی ژێر دەسەڵاتی ویلایەتی فەقیهدا وەک بەردێکی ڕەقی لێهاتووە کە هیچ کەس و لایەنێك ناوێرێت ڕاشکاوانە باس لەو وێرانەیە بکات کە بە سەر خەڵکدا رووخاوە. ئەوەش بۆ ئەو مەسەلە دەگەڕێتەوە کە شکاندنی ئەو بەردە ڕەقە بە زیانی ڕێژیمە و بەرپرسانی بەردەوام و بە شێوەیەکی سیستماتیک لە هەوڵی ڕاگرتنی ئەو ڕەقییەدان. لە وەها حاڵەتێکدا پرسی پەروەردە بەرەو کام ئاقار دەچێت؟ ئەوەش لە حاڵێکدایە کە بە وتەی خودی پسپۆڕانی پەروەردەی ڕێژیم، پرسی پەروەردە بە لای بەرپرسانەوە گرینگ نییە و تەنیا لە دیمانە و ڕۆژنامەکاندا نیگەرانیی خۆیان دەردەبڕن و لە ڕاستیدا هیچ بۆیان گرینگ نییە، چوونکە یەکەم چارەنووسی منداڵ وەك نەوەی داهاتوو، و دووهەم داهاتووی کۆمەڵگەیان بە لاوە گرینگ نییە.

هەموو ساڵێک لە سەرەتای کرانەوەی قوتابخانەکانی ئێران، لە مانگی ڕەزبەردا کۆمەڵێک پرسی زۆر گرینگ و ژینەکی سەبارەت بە پەروەردە باس دەکرێن کە دواتر دیزەبەدەرخۆنە دەکرێن و خامنەیی ڕێبەری ڕێژیم لە یەک کەلامدا دەڵێت: "ما آموزش و پرورش غربی نمی خواهیم". لە نموونەی هەرە بەرچاویدا خامنەیی "سند تحول ٢٠٣٠"ی بە پیلانی ڕۆژئاوا زانی و ڕەتی کردەوە و ڕایگەیاند کە ئێمە خۆمان بڕیار لە سەر پەروەردە و بارهێنان دەدەین.

لەو کاتەوە کە ئیسلامگەراکان لە ئێراندا لە سەر کارن هەر وەک جارێکی دیکە باسی لێکراوە، چەند پرسی وەك "بوومی گرایی" (بازگشت بە خود)، "ئەرزش گەرایی" (بە خراپ زانینی هەموو شتێکی باش بەپێی پێناسەی ئاخوندی شیعە)، "نێوەڕۆکی تەقلیل گەرایانە" (کەمکردنەوەی فەرهەنگی نەتەوەیی لە بەرانبەر فەرهەنگی ئیسلامیی ئیدئۆلۆژیکدا)، "تمامیت خواهی" (لابردنی هەموو ئەو ئەندێشانەی کە لەگەڵ ئیسلامی ئەوان ڕکەبەرایەتی دەکات) و کۆمەڵێك باس و بابەتی نادێموکراتیکیان هێنایە نێو پەروەردە و فێرکردن و تەربیەتی مرۆڤیان تەنیا لە تەڵقینکردنی بیرۆکەی ئیدئۆلۆژیی ئیسلامگەرایی وەک خوێندنەوەی مەزهەبی و کۆمۆنیزمی شەریعەتمەداری وەکوو ناوەڕۆک و ڕەتکردنەوەی ئەزموونەکانی مرۆڤ لە بیاڤی پەروەردەدا بە لابردنی زانستی ڕۆژئاوا، کەڵك وەرگرتن لە پەروەردە و فێرکردن بۆ ڕاکێشانی هێز لە ڕێکخراوە نیزامییەکان و میلیشیا حکوومەتییەکاندا، گرتنەدەستی بەشی پەروەردە و بارهێنان لەلایەن دەوڵەت و هەروەها تەربیەتکردنی توێژێکی لاواز لە کۆمەڵگەدا بە ناوی مامۆستای قوتابخانە دیتەوە.

بە سەرنجدان بەو بابەتەی سەرەوە دەردەکەوێت کە پەروەردە لە ئێرانی ویلایەتی فەقیهدا پرسێکە بە ئەستۆیان دابڕاوە، دەنا هیچ باوەڕێکیان بەم پرسەوە نییە. لە بەشی "پلانداڕێژیی دەرسی" ئێراندا هیچ کەس جیا لە کەسانی دیاریکراو، ناتوانن نوسخەپێچی بۆ بەشی پەروەردە و بارهێنان بکەن و ئەگەر بمانهەوێ ئەو کارەش بکەین تەنیا لە ئاستی کلاسێکی دەرسدا بەڕێوە دەچێت، ئەوەش وەک شێوەیەکی دڵسۆزانەی مامۆستا و قوتابی.

کێشەکانی سیستمی پەروەردەی ئێران بە گشتی لە هەموان گرینگتر تمرکزگرایی پەروەردە (ناوەندگەری)، قەیرانی دارایی، نەبوونی بەرنامەی بەڕۆژ، نەبوونی سیستمێکی دیاریکراوی پەروەردە و نوقمکردنی ئاموزش و پەرورش، پێشگرتن لە بیرکردنەوەی قوتابییە.

ئەو چەند خاڵە، خاڵە گشتییەکانی کێشەی پەروەردە لە ئێراندایە کە خۆی کێشەی وردی لێدەبێتەوە و لە نابەرپرسیارەتی کاربەدەستانی ڕێژیمدا قووڵتر بووەتەوە.

ئامانجی پەروەردە و فێرکردن لە ئێراندا گەشەپێدانی زەین، زانست و جەستە و پەروەردەکردنی هێزی خەیاڵ و بە کۆمەڵایەتی کردن نییە، بەڵکوو بەپێچەوانەوە شوشتنەوەی مێشك و سەپاندنی ئیدئۆلۆژیی ئیسلامگەرایی و ژیان بە شێوەی ئیسلامییە، هەر وەك بەرپرسانی ئەو ڕێژیمە خۆیان باس لەوە دەکەن کە ئامانجی ئێمە ئەوەیە کە شوناسێکی سەربەخۆی نەتەوەیی و دینی بۆ قوتابی پێک بێنین؛ واتە شوناس و سەربەخۆییەکی دژ بە ڕۆژئاوا و بە تەواوەتی لەژێر چاودێری و کۆنترۆڵی ئیسلامگەراکاندا و نەتەوەیی بونیش هەمان ژێر چاودێری بوونی حکوومەتی ناوەندییە نە شتێکی دیکە.

کارناسانی پەروەردەی ڕێژیمی ئێران لەو باوەڕەدان کە لە سەدا ٩٠ی کێشەکانی وڵات بۆ سیستمی پەروەردە دەگەڕێتەوە و چوونکە قوتابخانە و زانکۆکان لەو وڵاتەدا مرۆڤی "ڕۆبۆتیك" پەروەردە دەکەن بۆ چارەسەری قەیران و کێشەکانی دواڕۆژ، پێویستە گەشە بە بواری پەروەردە بدرێت.

ئەوەیکە ئەمڕۆ لە جوغرافیای ئێراندا بەدی دەکرێت، بەرهەمی بوونی سیستمێکی سیاسیی دیکتاتۆری و چەقبەستووی ئیدئۆلۆژییە کە دژی هەر چەشنە پێشکەوتنێکە و ئەنجامەکەی بووەتە ئەوەیکە کۆمەڵگە بەرەو هەڵدێر بڕوات؛ لە وڵاتی ئێراندا هەزاران کێشەی کۆمەڵایەتی و ئابووری بەرۆکی ئەو کۆمەڵگایەی گرتووەتەوە، لە بری ئەوەی ئیمکانات و فەزای فێرکردن بۆ مامۆستایانی قوتابخانە دابین بکرێت، ڕێژیم ناوەندی مەزهەبیی تایبەتی بۆ فێرکردنی بەلاڕێداچوو و دژەمرۆیی منداڵانی ئێرانی جێبەجێ کردووە تا لە داهاتوودا لەو منداڵانە، کەسانێکی بێ مێشك و بیر، پەروەردە بکات کە ئامانجەکەی تەنیا توانەوە لە ویلایەتی فەقیهدایە.

سیستمی خوێندن لە هەموو قۆناغەکاندا لە ئێران بە ئاراستەیەکی ئیدئۆلۆژیکدا تێدەپەڕێت؛ حکوومەتێکی ئیدئۆلۆژیکی دینی ناتوانێ لە کۆمەڵگەیەکی سێکۆلار و ئازاددا بەردەوام بێت. لەڕێگەی سەپاندنی ئامۆژیارییە مەزهەبییەکانەوە لەنێو زەرفی ئێرانی بووندا هەوڵ دەدات لە هەنگاوی یەکەمدا پرسی ناسنامە لە کوردی و عەرەبی و تورکی و فارسی و بەلووچی و گیلەکییەوە بگۆڕێت بۆ پرسی مەزهەبی و ئامانجەکانی خۆی.

بە لە بەرچاو گرتنی ئەو ڕاستییەی کە سیستمی پەروەردە و فێرکاری لە ئێران بەرهەمی گوتاری ئایینی و ئایدۆلۆژی بناژۆخوازی شیعەیە و لەهەمان کاتدا وەک کەرەستەیەکی سەرەکی و بنەڕەتی چاوی لێ دەکرێ بۆ وەرگرتنی بە شێوەی گشتی لە لایەنی کۆمەڵگەوە، ئاساییە کە دەسەڵاتێکی ئایینی – سیاسی کە لە گوتار و ئایدۆلۆژی خۆیدا هیچ باوەڕێکی بە فرە نەتەوەیی، فرە زمانی و فرە کلتووری نییە، لە سیستمی فێرکاری و پەروەردەشدا بە هەمان شێوە دەجوڵێتەوە. ئەم ڕێژیمە لەژێر درووشمی ئیسلامی نابی محەممەدی و پێکهێنانی ئوومەتی یەکگرتووی ئیسلامی لە ڕاستیدا هیچ دەرفەتێک بۆ گەشەی تاک ناهێڵێتەوە و بە هەموو هێز و تواناوە بەربەرەکانی لەگەڵ دەکات.

ساڵی ١٣٩٤ی هەتاوی بەرپرسانی ڕێژیمی ئێران لە هەوڵێکدا بۆ شۆردنەوەی مێشکی منداڵان و قوتابیان ڕێوڕەسمێکیان لەژێر ناوی "منداڵانی شیرەخۆری حوسێنی" بەڕێوە برد کە ئامانجەکەی بەرزڕاگرتنی عەلیئەسغەر، منداڵی شەش مانگەی حسەینی کوڕی عەلی، ئیمامی سێهەمی شیعەکان و منداڵانی کوژراو لە عاشوورا بوو، کە بەشێوەی شینگێڕی بەڕێوە چوو. ئەم ڕێوڕەسمە ئەمڕۆکەش بەردەوامە و دەسەڵاتدارانی وڵات بوودجەی زۆر سەرسووڕهێنەری لەژێر ناوی پەروەردە و بارهێنان بۆ خەرج دەکەن. مەبەستی ئەو پەروەردەیە لە باسی جۆراوجۆردا کورت دەکرێتەوە. لەو پێوەندییەدا "لیيۆن ترۆتسکی" دەڵێت: "شۆڕشێک، ئەرزشی ئەو ناوەی نییە ئەگەر زۆرترین سەرنجی خۆی نەداتە منداڵان".

وەک هەمیشە لە مێژوودا ئەمڕۆ دیسان بەرپرسانی ڕێژیمی ئێران لە بیرکردنەوەیەکی هەڵە و چەقبەستوانەی خۆیاندا، بڕیاران داوە کە گرینگترین بەشی ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگە، بە تەواوەتی لەو وڵاتەدا نوقمی کێشەکان بکەن و بیکەنە بەشێکی نەزۆک و تەنیا تا ئەو جێگەیەی خۆیان دەیانهەوێ کەڵکی لێوەر بگرن. ئەم ڕێژیمە لە کۆتایی تەمەنی خۆیدا لە دوایین ساتەکانیشیدا شوێن پێی خراپ بەجێدەهێڵێت تا وێرانەکانی دوای خۆی وەک نموونە بهێڵێتەوە.

ئەرکەواز لە کوێیە و ئەرکەوازی کێن؟

شەریف فەلاح

پێشەکی

ئەرکەواز، ناوی شارێکی سەر بە پارێزگای ئیلامە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ناوەندی ژیانی هۆزی گەورەی مەلەکشای و ئەرکەوازە. هاوکات ئەرکەواز ناوەندی شاری "مەلەکشای"یە. شاری مەلەکشایی لە نێوەڕاستی جوگرافیای پارێزگای ئیلام هەڵکەوتووە. ئەم شارە خاوەنی کۆمەڵێک ناوچەی دیمەن و بەرجەوەندی سروشتیی جوان و سەرنجڕاکێشە و ئەم دیمەنانە بەهۆی هەڵکەوتەی چەندین شاخ و کێوی گەورەیە کەم ئەم شارەیان لە چوار لاوە دەورە داوە. شاری مەلەکشای لە زۆربەی وەرزەکانی ساڵدا خاوەنی کەشوهوای فێنک و هەتا ڕادەیەک ساردە.

هەڵکەوتەی جوگرافی:

ئەرکەواز لە باکوور و باکووری ڕۆژهەڵات و ڕۆژهەڵاتەوە پاڵی داوەتە داوێنی (پشتکێو)ەوە و لە باشوور و باشووری ڕۆژهەڵاتیشەوە دەبەسترێتەوە بە شاخی (بیورەواز) و لە باشووری ڕۆژئاواشەوە پاڵی داوەتە شاخی (کەڵەک) کە بەرجەوەندی شار چەشنی دۆڵێکی بەرینی سەرسەوز بە بەرزی و نەوییەوە دەردەکەون و بینا و گەڕەک و کۆڵانەکانی لە نێوان دیمەنی سەرسەوز و داوێنی کێو و کەنار جۆگە و ئەو چەند کێوەدا بە جوانییەکی سەرنجڕاکێشەوە دەردەکەون.

ئەرکەوازی مەلەکشای لە نێوان دوو شاخی (کەبیرکێو و چوار زەبر) دا هەڵکەوتووە و پێشتر یەکێک لە بەپیتترین ناوچەکان بووە بۆ ژیانی ئاژەڵی کێوی و خاوەن لێڕەوار و دارستانێکی چڕ بووە، بۆیە شوێنێک بووە بۆ ڕاو و سەیران. شاری ئەرکەواز لە باشووری ڕۆژهەڵاتی ئیلام هەڵکەوتووە و زیاتر لە ٢٨٤ هەزار هێکتار زەوی و زاری کشتوکالی هەیە و بەگشتی کەشوهەوایەکی فێنک و کوێستانییە.

پێشینەی ناوی ئەرکەواز:

وشەی ئەرکەواز لە دوو بەشی ئەرک، یان ئەرگ بە مانای (پێتەخت و ناوەند) و واز بە واتای (بەرین) یانی پێتەختی بەرین پێکهاتووە. لە ڕابردوودا ئەم شارە بە ناوەکانی (ئەرکەواز، ئەرکەواز مەلەکشای، قەڵادۆڵ و قەڵای دۆڵی مەلەکشای) ناسراو بووە.

شاری ئەرکەواز لە داوێنی زنجیرە کێوی پشتکێو (کەبیرکێو) هەڵکەوتووە کە لەباری کەشوهەواوە جێگەیەکی زۆر لەبار و بژوێن و پڕ ڕووەکە.

پێشینەی هۆزەکانی ئەرکەواز:

لە نێو هەموو تایفە و هۆزە گەورەکانی مەلەکشاییدا چەندان پیاو و پاڵەوان و کەسایەتیی ناودار هەڵکەوتوون کە هەتاهەتایە ناو و یادیان لە مێژووی ناوچەی ئەرکەواز و مەلەکشاییدا دەدرەوشێتەوە کە دەکرێ ئاماژە بە (عالیجا، حاجی تووشماڵ، فەرامەرز ئەسەدی، پاڵەوان مووسا خومەیس و مەڵکە پاڵەوان، محەمەدعەلی میرزا دەوڵەتشا و شامحەمەدیاری (ڕێبەری ڕاپەڕینی خەڵکی ئیلام لە سەردەمی ڕەزاشای پاڵەوی)، تووشماڵ نامدار، تووشماڵ ساباز، تووشماڵ سوحبەت، حەسەنخان مەلەکشای، کوێخا دارا بەگی ئەکبەری لە تایفەی ڕەسوولوەند، کوێخا قەنبەربەگ لە تایفەی کازمبەگ) و دەیان کەسایەتیی کۆمەڵایەتی، ئایینی و فەرهەنگیی دیکە بکەین، کە سەرتۆپی هەموو ئەمانە (شامحەمەد یاری)بووە کە جێگەی متمانەی هەموو خەڵکی مەلەکشای و ئەرکەوازی بووە و توانیویەتی لە بەرانبەر ڕەزاخانی پاڵەویدا بوەستێتەوە و خاوەنی گەلێک سەرکەوتن و مێژووی درەوشاوەیە.

شێوەزاری ئەرکەوازی مەلەکشای:
سەرجەم دانیشتوانی شاری ئەرکەواز و ناوچەی مەلەکشای بە زمانی کوردی و شێوەزاری "مەلەکشایی" و ئیلامی دەئاخفن کە بەهۆی بەکارنەهێنانی وشەی زمانی بێگانە، هێشتا زمانی ڕەسەنی کوردی وەک خۆی پارێزراوە و هەروەها شێوەزاری خەڵکی مەلەکشایی بنزاراوەیەک لە کوردیی باشوورە.

مەزهەب:

هۆزی مەلەکشای و ئەرکەواز، بە زۆرینە پەیڕەوی ئایینی ئیسلام و مەزهەبی شیعەن، بەڵام فەرهەنگ و دابونەریتی کوردەواری لەو ناوچەیە وەک خۆی ماوەتەوە.

غوڵامڕەزاخان ئەرکەوازی ناسنامەی ئەرکەوازە:

غوڵامڕەزا ئەرکەوازی کوڕی حەسەنبەگ، کوڕی میرزابەگ کوڕی مەیسم کوڕی ئەحمەد قولییە، لە نێو خەڵکی بە (غوڵامڕەزاخان ئەرکەوازی) و غوڵامڕەزا ئەرکەوازی ئیلامی ناسراوە، لە هەندێک شێعریدا نازناوی «غوڵام»ی بەکار هێناوە.

ساڵی ١٧٧٥ی زایینی لە گوندی (بان وێزە) کە بەشێکە لە ناوچەی سەرچەفتەی سەر بە ناحیەی (چوار)ی سەر بە ئیلام لەدایک بووە. شوێنی لەدایکبوونی شاعیر نزیکی سنووری عێراقی ئێستایە، دەشتێکە شاخەکانی باوەیاڵ و سەروێشە و هانی سەونز و بەلەوان دەوریان داوە. ئەرکەوازی لە بنەماڵەیەکی خوێندەوار و دەوڵەمەند و دەسڕۆیشتووی کورد پەروەردە بووە. باوکی حەسەن بەگ، مەلا و خاوەن دەست و قەڵەم بووە. غوڵامڕەزا لە قۆناغی ناوەندیی ژیانی خوێندەواریدا، گەشتی نەجەف و کەربەلای کردووە، بەڵام قوتابییەکی ڕەسمیی دەزگا زانستییەکانی نەجەف و کەربەلا نەبووە. شاعیر، کچێکی خزمی خۆی هێناوە کە لەوانەیە ئامۆزای بووبێ. دوو کوڕی لەو ژنە هەبووە، یەکێکیان ناوی محەمەدڕەزا بووە و دووەمیان ئەحمەدخان. ئەمەیان لە هەڕەتی لاوێتیدا سەری ناوەتەوە و شاعیر ماتەمنامەی بۆ مەرگی ئەم کوڕەی هۆنیوەتەوە. ئەرکەوازی ماوەیەک خەریکی کاروباری سەرۆکایەتی خێڵ و هۆزی ئەرکەواز بووە.

ساڵی ١٨٠٤ لە والیی ئیلام حەسەن کوڕی ئەسەدخان نزیک بووە، لە دواییدا هاوڕێتیی نێوانیان بە دوژمنایەتی گەیشتۆتە ئەنجام؛ والی و ئەرکەوازی دەبن بە دوژمن، والی لە شاعیر بەهێزتر دەبێ، بۆیە دەیخاتە بەندیخانەوە، ئەو ئازارانەی شاعیر چەشتوویەتی لە موناجاتە شێعرییەکانی ڕەنگیان داوەتەوە. ئەوەی والی لەگەڵ شاعیر کردوویەتی نموونەی دڕندەیی فەرمانڕەوا ئۆتۆکراتییەکانی سەردەمی دەسەڵاتی دەرەبەگایەتییە. وادەردەکەوێ دواقۆناغی ژیانی ئەرکەوازی دوور لە مەڵبەندی خۆی لە وڵاتی ئاوارەیی و لە ناوچەی (کرند)ی کرماشان بووبێت و هەر لەوێش کۆچی دوایی کردبێت. سەرچاوەکان وادەگەیەنن کە هاوڕێیانی تەرمی مردوویان گواستبێتەوە عێراقی ئەو سەردەمە کە لەژێر دەسەڵاتی عوسمانیدا بووە و لە شاری نەجەف ناشتبێتیان و گۆڕی نادیارە وەکوو هەموو ئەوانەی لە نەجەف و کەربەلا دەنێژرێن. ساڵی مردنی ئەرکەوازی بە ڕوونی نازانرێ، ئەگەر شەست تا حەفتا ساڵ ژیابێ دەبێ لە نێوان ساڵانی (١٨٤٤-١٨٣٤)ی زایینیدا کۆچی دوایی کردبێ، بەڵام دکتۆر مارف خەزنەدار لە کتێبی مێژووی ئەدەبی کوردیدا، ساڵی (١٨٤٠)ی بۆ کۆچی دوایی شاعیر بە ڕاست زانیوە.

شێعری ئەرکەوازی:

شێعری ئەرکەوازی بەشێکە لەو شێعرەی تایبەتمەندی و ئەدگاری تایبەتی خۆی هەیە، ڕەنگدانەوەی شێوازی ئەدەبی گۆرانییە کە زمانی ئەدەبی کوردیی بووە لە ڕابردوودا و گەلێک شاعیر لەسەر ئەم ڕێچکەیە شێعریان هەیە. شێعری غوڵامڕەزا ئەرکەوازی ئیلامی دەچێتە خانەی شێعری شاعیرانی وەک خانای قوبادی و میرزا شەفیعی کولیایی و شاعیرانی سەردەمی میرنشینی ئەردەڵانەوە.

شێعری ئەرکەوازی لەڕووی کێش و قافییەوە ساکار و سادەیە؛ وەکوو شێعری هەموو شاعیرانی شێوازی گۆران. کێشی خۆماڵی و دە بڕگەییە، بە زۆری وەستانێک لە ناوەڕاستدا هەیە، لەڕووی سەرواوە جووت قافیەیە و هەندێک جار شاعیر یاری بە قافیە دەکا.

نێوەڕۆکی شێعری ئەرکەواز:
شێعری ئەرکەوازی لەڕووی نێوەڕۆکەوە بەسەر ئەم چەند لایەنەدا دابەش دەکرێت:

موناجات:

ئەم بابەتە شێعرییە لەلای ئەرکەوازی لە بەرهەمی ئەدەبیدا لە هەموو بابەتەکانی دیکەی زۆرترە، دەتوانرێ بە شاعیری موناجات لە ئەدەبی کوردیدا ناو ببرێت و گەورەترین موناجاتنامەی ئەدەبی لە زمانی کوردیدا هی ئەوە. لەم بابەتەدا ٢٤ لیریکی هەیە، هەمووی دەکاتە ٦١٠ دێڕە شێعر. سەرچاوەی بنچینەیی ئەم جۆرە شێعرەی، قورئان و حەدیس و قسەی ئیمام عەلی و ڕووداوی مێژوو و چیرۆکی ئەفسانەیی و زانیاری لەبارەی ئیسلامەوەیە.

ماتەمنامە:

ئەرکەوازی دوو شێعری ماتەمنامەی هەیە بۆ ئەحمەدخانی کوڕی گوتووە کە کۆچی دواییەکەی کارێکی زۆری تێ کردووە. شێعرەکانی بە ناوی «باوەیاڵ»ەوەن. باوەیاڵ ناوی شاخێکی نزیک مەڵبەندی لەدایکبوونی شاعیرە، ئەرکەوازی لە موناجاتە پرسەنامەکەیدا ڕوو دەکاتە باوەیاڵ و گوتوبێژی لەگەڵدا دەکات.

ئاوارەیی و دوورە وڵاتی (غوربەت):
«غوربەت» ناوی لیریکێکی شاعیرە، وێنەی ڕاستەقینە و نموونەی ڕەنگدانەوی ڕۆژانی مەینەتی و ئاوارەیی و بەندیخانەیە.

غەزەڵ:

دیوانی ئەرکەوازی دوو پارچە غەزەڵ دەور دەکاتەوە بەناوی «زلێخام شۆران» و «زلێخام ژچین». ئەم دوو بەرهەمە لە غەزەڵی ئاسایی ئەم جۆرە شێعرەی ئەدەبی کوردیدا ناچنە دەرەوە، بەڵام ئەوە هەیە گومانیان لێ دەکرێ کە شێعری شاعیر بن، چونکە مەبەستەکانی دیکەی ئەرکەوازی لە غەزەڵ و دڵداری و ڕامووسان دوورن، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا شێوازی ئەم دوو غەزەڵە وادەکا بە بەرهەمی ئەم شاعیرەی بژمێرین.

ئەرکەوازی لە نێو خەڵکدا شاعیرێکی ناسراو و خۆشەویست بووە و تەنانەت لە کوردستانی باشوور و لە شارەکانی (مەندەلی، خانەقین و بەدرە و جەسان و ناوچەی ئەرکەوازی باشووری)ش ناسراوە و لەڕاستیدا وەک پێناسەی هۆزەکانی ئەرکەواز ناوی لێ دەبرێت و شێعرەکانی لەسەر زاری خەڵک بوون، نەک تەنیا خوێندەواران بەڵکوو نەخوێندەوارانیش لەبەریان کردووە، بەتایبەتی ئەوانەی هۆگری ئایین بوون. لەبەر ئەوە دەسنووسی دیوانی زۆرە، ئەمە بووەتە هۆی ئەوەی بەرهەمی شێعری لەسەر بنج و بناوانی ئەو دەسنووسانە ساغ بکرێتەوە.

بەشێک لە شێعری ناسراوی (وە باوەیاڵ دیم):

ئەو روو واوەیلا وە باوەیاڵ دیم
هاواس پەریشان حاڵش
حاڵحاڵ دیم
سەر تا وە بەرگش سیا زخاڵ
دیم
سەر قولەی کاوان وە سیا تەم
دیم
درەختان ژە خەم چو چەوگان
چەم دیم
داران درەختان کەلاغی پووش
دیم
کەپوو وەو شین گاڵ گەرمەوە
چمان مردەی داشت وە ڕوو
تەرمەوە
من و باوە یال عەهدمان
کەردەن
من خەم و ئەو تەم تا ڕووژ
مەردەن
روولە یە ئاسار شکارگاهتەن
یە جاگەێ کە لرەم شوون
راهتەن
ئەرا چو جاران دیارت نیەن
مەر گڵکوو وە بان مەزارت بیەن
گڵ وە بانم کەن گڵ وە بانت
دیم
ئێ دنیا وە کام دژمنانت دیم
کەڵێ ژە کەڵان مەخواس مزگانی
ئەحمەد خان مەردەن وە
نەوجەوانی
بی تو چو ماهی ئوفتادەی خاکم
بەرگم پڵاسەن جامە چاکچاکم
رووڵە ژە هجرت ئە فسوردە
گیانم
جز روو روو گوویا نیەن زوانم

سەرچاوەکان:
سارایی زاهیر، ڕەحیمی کامران، پوختەی مێژووی ئیلام
دیوانی غوڵامڕەزاخان ئەرکەوازی
ماڵپەڕی شاری ئەرکەواز

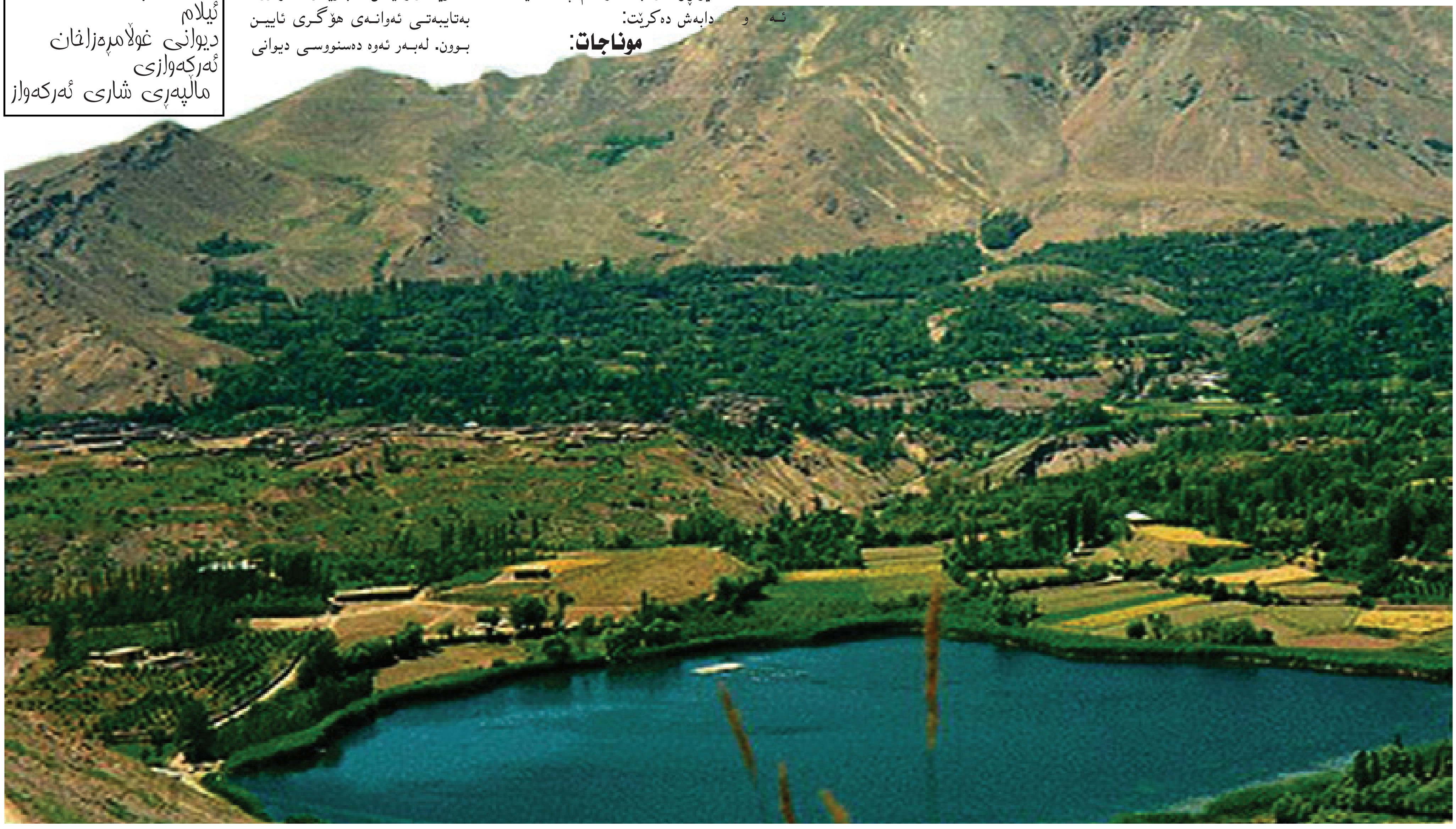

شەڕی هەمەلایەنەی ڕێژیم بە دژی ئێمە، پێویستی بە بەرپەرچدانەوەیەکی هەمەلایەنە هەیە

ژیندا ۷۸

ڕێژیمی کۆنەپەرەستی ئاخوندی لە ڕێگەی وەزیری ئیتلاعاتەوە ئاشکرای کرد کە دیسان بۆ زەبروەشاندن لە حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە چڕوپڕی و لە هەموو مەیدانەکانی شەڕی چەکداری، شەڕی نەرم و شەڕی ڕەوانی و... کار دەکات و لە هەر ڕێگەیەکی مومکینەوە بۆ ئەم مەبەستە هەوڵ دەدات. ئەگەرچی ڕێژیمی کۆنەپەرەستی خومەینی هیچ کاتێک خۆی لە زەبروەشاندن لە خەڵک و پێشمەرگەی کوردستان نەپاراستووە و ئەوەی کە لە دەستی هاتبێ بە دژی ئێمە کردوویەتی، بەڵام دوای دەسپێکردنی قوناغی نوێی خەبات و دەربازبوون بۆ پارادایمێکی نوێ لە خەبات و تێکۆشان، کە بە "ڕاسانی شاخ و شار" ناسراوە، ڕێژیم خەریکە لە هەموو پوتانسیەڵێکی خۆی بە دژی خەڵکی کورد و خەباتەکەی کەڵک وەردەگرێ و لە هەموو مەیدانەکاندا هەوڵی زەبروەشاندن لەو خەباتە دەدات و لە شەڕێکی هەمەلایەنەدایە بە دژی ئێمە.

لە بەرامبەر ئەو هەوڵانەی ڕێژیمدا و بێ ئاکام هێشتنەوەی، ئەرکی خەباتگێڕانە و ئەخلاقیی خەڵکی کورد بە گشتی و پێشمەرگە و ئەندامانی حیزبە ڕۆژهەڵاتییەکان بە تایبەتی لە جاران قورسترە؛ ئەرکی شۆڕشگێڕانی کورد، ناسینی ئامانجەکانی ڕێژیم و ئەو تاکتیکانەن کە ڕێژیم بە دژی ئێمە بەکاریان دەبات و دەبێ ئێمەش بە هەموو هێزمانەوە، بەرپەرچی ئەو یەکە بدەینەوە. بۆ نموونە هەندێک لە ئامانجەکانی ڕێژیم بریتین لە:

١.ئامانجی سەرەکیی ڕێژیم بنبڕکردنی خەباتی کوردە کە ئامانجێکی درێژخایەنە؛ بۆ ئەوەیکە ئەم ئامانجە بپێکێ، هەوڵ بۆ جێبەجێ کردنی چەند ئامانجی کاتی دەدات کە لێرەدا ئاماژەیان پێ دەکەین.

٢.حەزفی فیزیکیی پێشمەرگەکان و ئەندامان بە تایبەتی ئەوانەی کە خاوەنی ڕۆڵ و کاریگەرین

٣.چاندنی تۆوی بێ بڕوایی و شک و گومان

٤.ناسینی سەرچاوەکانی ماڵی حیزبەکان و وەشاندنی زەبر لە سەرچاوە ئابوورییەکانیان

٥.خوێندنەوەی سایکۆلۆژیی ئەندامان و پێشمەرگەکان و تێکدانی ئەو سایکۆلۆژییە و لەو ڕێگەیەوە تێکدانی سایکۆلۆژیی کۆمەڵگە

٦.لە مەیدان بەدەرکردنی کەسایەتییەکان لە هەر ڕێگەیەکی مومکینەوە (بۆ نموونە شکاندنی کەسایەتیان)

بۆ گەیشتن بەو ئامانجانەش، ڕێژیم خەریکە بەشێکی زۆر لە سەرمایەی خۆی- هێزی چەکداری، ئابووری، کۆمپانیا و کارخانەکان، سەرمایەی مرۆڤی و دەروونی - بە دژی ئێمە و بۆ درێژەدان بە داگیرکاریی خۆی لە کوردستاندا بە کار دەبات و لە مەیدانی شەڕی جبهەیی(مونەزەم)، شەڕی چریکی (نامونەزەم) و شەڕی نەرمدا هێزەکانی خۆی بە دژی ئێمە موبیلیزە دەکات و لە دەست و پێوەندییەکانی خۆی، لە نێو ڕێکخراوەکانی هاوپەیمانی بە دژی ئێمە کەڵک وەردەگرن. بۆ ئەوەیکە ڕێژیم بتوانێ لە مەیدانی کردەوەدا بەو ئامانجانە بگات، لە زۆر تاکتیک کەڵک وەردەگرێ کە هەندێکیان بریتین لە:

١.پرووپاگاندە و تەبلیغات بۆ بێ بایەخ نیشاندانی حیزبەکان و چالاکییەکانیان

٢.بەرچەسپ لێدان بۆ نانەوەی شک وگومان و دووبەرەکی

٣.شەڕی سایکۆلۆژی

٤.کۆکردنەوەی زانیاریی کە سۆ کی (شە خسی) و دەسنیشانکردنی ئامانجەکانی ئێمە و لە داوخستنی ئێمە لە ڕێگەی تۆڕەکانی تیرۆر و سیخوری لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، لە نێوخۆی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان و لە باشووری کوردستان و دەرەوەی وڵات

٥.زەق کردنی هەبوونی بیری جیاواز لە نێو ڕێکخراوەکاندا بە شێوازێکی نەرێنی و پەرەدان بەو جیاوازییانە تاکوو بگاتە ئاستی ناکۆکیی نێوخۆیی و بە هەدەردانی وزە و هێزی ئێمە

٦.بەکارهێنانی تۆڕە سیخۆرییەکان بۆ خۆنیزیک کردنەوە لە کەسانی چالاک و خاوەن ڕۆڵ و کاریگەری

٧.بەکارهێنانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان وەک کەرەستە و بۆ دەسپێڕاگەییشتن بە زۆربەی دژبەران

٨.گرێدانی ناوی کەسایەتییە خۆشناو و کەسایەتییە بەدناوەکان پێکەوە بۆ بردنەسەری متمانەی ئەو کەسە نەفس نزمانە

٩.بەکاربردنی زۆر وشەی خاوەن نرخ بە بێ لێکۆڵینەوە و شیکردنەوەیەکی ڕوون و گرێدانی ئەو وشانە بۆ ڕەواییدان بە بیر و بروایەکی چەوت و قەناعەت پێهێنانی گوێگران.

١٠.بڵاوکردنی درۆی گەورە و ژەهراوی کردنی فەزای سیاسی و دیالۆگ و ...

١١.نیوە ڕاستویژی بۆ ئەوەیکە نیەت و ئامانجی خۆیان لە نێویدا بشارنەوە و ئاکامەکەی بەلاڕێدا ببەن

١٢.گەورەکردنی مەسەلەیەکی بێ بایەخ

چالاکییە سیخورییەکانی ڕێژیم بە دژی ئێمە

لەو ساڵانەی دواییدا ڕێژیم هەم لەکوردستان و هەم لە دەرەوەی وڵات لە ڕێگەی چالاکییە سیخورییەکانییەوە خەریکی کۆکردنەوەی زانیاری بووە لە سەر ئۆپۆزسیۆن بە گشتی و لە سەر حیزبی دێموکرات بە تایبەتی؛ یەکێک لە سەرەکیترین ئامانجەکانی ڕێژیم لەو چالاکییانە دەسنیشانکردنی کەسایەتییە چالاکەکانە بۆ ئەوەیکە بە پیلان هەوڵی تێکدانی باڵانسی ئەوان بدات لە بواری سایکۆلۆژییەوە تاکوو نەتوانن هاوسەنگی فیکریی خۆیان ڕابگرن و فوکووسی خۆیان بخەنە سەر بەربەرەکانی لەگەڵ ڕێژیم. لەو بوارەدا ڕێژیم لە دەرەوەی وڵات لە ڕێگەی سیخۆرەکانییەوە بە بەرنامە کار دەکات. دەبێ ئەندامانی حیزبەکان لەو بارەوە ئاگایان لە خۆیان بێ و زانیاریی ڕێکخراوەیی بە نهێنی ڕابگرن و هیچ کاتێک لەبەر دۆستایەتی، ئەو نهێنییانە لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و تەلەفۆن و ... لەگەڵ هاورێیانیان بەش نەکەن. بەتایبەتی نابێ بڕوا بەو کەسانە بێنین کە پێشتر ئەندامی چالاکی ڕێکخراوەکان بوونە و دواتر بە هۆکارگەلێکی جۆراوجۆر پەسیڤ بوونەتەوە و دوای چەندین ساڵ، بە چرای کوژراو ڕۆیشتن، لە ناکاو مەسەلە ڕێکخراوەییەکان بۆیان گرینگ دەبێ و پێیان خۆشە لەسەر ئەو مەسەلانە پرسیار بکەن. ئەندامانی ئێمە زۆر بە سادەیی دەتوانن وڵامی ئەو جۆرە کەسانە بدەنەوە و پێیان ڕابگەیەنن کە ئەگەر مەسەلە ڕێکخراوەییەکان و خەبات بۆیان گرینگە، با بۆ خۆیان دیسان چالاکی بنوێنن و لەو ڕێگەیەوە لە مەسەلە نێوخۆییەکان ئاگادار بن، نە ئەوەیکە بە ساڵان بە چرای کوژراوەوە لێخورێن، بێن و لەمەڕ پرس و مەسەلە نێوخۆییەکان پرسیار لە ئەندامان بکەن.

هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەیکە، لەوانەیە کەسێک سەردەمانێک کەسێکی دڵسۆز و ئۆگری ئازادی و پرسی نەتەوەکەی بووبێ، بەڵام دوای ساڵانێک دابڕان لە ڕێکخراوەکان، ئێمەومانان ناتوانین زانیارییەکی دروستمان لەسەر ئەو کەسانە هەبێ و بزانین لە ڕەوتی دوای دابڕان لە خەبات، چییان کردووە، لەگەڵ کێ تێکەڵاویان هەبووە و ....

ئەگەرچی کەسانێکی زۆر هەر بە پاکی دەمێننەوە، بەڵام ئەگەر تەنیا یەکێک لەوان بە لاڕێدا ڕۆیشتبێ، دەتوانێ لەو بێئاگاهییەی ئێمە وەک کەمینێک بۆ لە داوخستنمان کەڵک وەربگرێ و زانیاریمان لێ وەربگرێ. نابێ ئەوە لە بیر بکرێ کە هیچ کات خۆمان بە کەم نەگرین؛ هەر خەباتکارێک نرخی خۆی هەیە و ڕێژیم لە سەر چالاکییەکانی حیساب دەکا. بۆیە نابێ دەرفەت بە کەسانی خۆفرۆش و گورگ سیفەت بدەین کە خۆیان لە پێستی مەڕدا حەشار داوە، کەڵک لە خۆمان و زانیارییەکانمان بە دژی خۆمان وەربگرن. ڕێژیم لەو تاکتیکە دەتوانێ بە دژی پێشمەرگەکان و ڕێکخستنەکانی ئاشکرای حیزبەکان لە کوردستانیش کەڵک وەربگرێ.

لێرەدا پێویستە کە ئاماژە بە خاڵێکی گرینگ بکرێ و هیوادارم کە پارتە سیاسییەکانی باشوور ئەو یەکە وەک ڕەخنەیەک بۆ چاکسازی قەبووڵ بکەن؛ لە نەوەدەکاندا کە ڕێژیم توانی لە دەرفەت کەڵک وەربگرێ و زۆر بنکەی سیخوری لە باشوور ڕێک بخات و لەو ڕێگەیەوە هەندێک لە ئەندامانی حیزبەکانی باشووری بۆ پێکانی ئامانجە گڵاوەکانی خۆی لە داو بخات و بە دژی کورد بە گشتی و کورد لە ڕۆژهەڵات و پێشمەرگەکانی ئەم بەشەی کوردستان بە کاریان ببات، بۆیە پێویستە ئەوانیش بە هەستیارییەوە تەعامول لەگەڵ ئەو دیاردەیە بکەن و لەو کەسانە خۆش نەبن کە بۆ ئامانجەکانی دوژمنانی کورد کار دەکەن.

تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ سیخوری و شەڕی سایکۆلۆژیک

ڕێگەی بەرەنگاری لەگەڵ ڕێژیم لە شەڕی چەکداریدا دیارە و پێشمەرگەکانی شار و شاخ تا ڕادەیەک لەگەڵ ئەرک و وەزیفەی خۆیان ئاشنایەتیان هەیە؛ بەڵام لە شەڕی سایکۆلۆژیکدا دوژمنان بیروڕای گشتی بە ئامانج دەگرن و بەو ئیمکانات و سەرمایە گەورەیەی کە لە بەر دەستیاندایە، بۆ زەبروەشاندن لە ئێمە کەڵک وەردەگرن. ئێمەش وەک نەتەوەی کورد، دەبێ پوتانسیەڵ و هێزی نەرمی خۆمان بناسین و لەو هێزە هەم بۆ بەرپەرچدانەوەی دوژمنان کەڵک وەربگرین و هەم نەهێڵین کە دوژمن بە سانایی ئەو پوتانسیەلە ژەهراوی بکا و لەو ڕێگەیەوە پیلانەکانی خۆی بە دژی ئێمە جێبەجێ بکا.

یەکێک لەو کەرەستانەی کە دوژمن بە بەربڵاوی کەڵکی لێوەردەگرێ، تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی وەک فەیسبووک و ئینستراگرام و هتد؛ دروستکردنی حیسابێکی بەکارهێنان لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا و گرێدانی ئەو پرۆفایلە بە پرۆفایلی دیکەوە، تۆڕێک پێک دێنێ کە هەڵگری زۆر زانیاریی کەسۆکییە. لەو تۆڕە کۆمەڵایەتیانەدا بە هەزاران حیسابی ساختە هەیە کە یان لە ژێر ناوی خوازراودا خۆیان حەشار داوە، یان ئەو کەسانە نین کە بۆ خۆیان ئیددعا دەکەن. ئەو کەسانە لەوانەیە لە کەمیندا بن بۆ لەداوخستنی ئێمە. لەوانەیە نیەتیان هەبێ کە دەستیان بە پەسڤوردەکەت رابگات یان زانیاریی شەخسی و دوایی لەو زانیاریانە بە دژی ئێوە کەڵک وەربگرن. پێوەندی لە ڕێگای ئینترنێتەوە کێشەی تایبەت بەخۆی هەیە، نەبوونی حزووری فیزیکی، دەتوانێ هەستێکی بڕوای ساختە درووست بکا، بۆ ئەوەی کە بتوانین لەو تۆڕانە بە شێوازێکی بەسوود کەڵک وەربگرین، ئێمە دەتوانین ئەو خاڵانەی خوارەوە لەبەر چاو بگرین:

١.کەسانێک کە نایانناسین، داوای هاورێتیان قەبووڵ نەکەین.

٢.کاتێک کە نووسینێک یان وێنەیەک لە ئینترنێتدا بڵاو دەکەیەوە، ریسکی ئەوە هەیە کە ئەو شتە هەتا هەتایە لە نێو ئینترنێتدا بسووڕێتەوە و بمێنێ.

٣.پێش بڵاوکردنەوەی هەر شتێک، لە خۆت بپرسە:

•لە پێنج ساڵی داهاتوودا لە سەر ئەو شتە چۆن بیر دەکەمەوە و بۆچوونم چی دەبێ؟

•کێ دەتوانێ ئەو شتەی کە بڵاوی دەکەمەوە ببینێ؟

•ئیمکانی هەیە کە ئەو شتەی ئێستا بڵاوی دەکەمەوە، دوایی بیسڕمەوە؟

•ئەگەر ئیمکانی دەسپێڕاگەیشتن بە حیسابی بەکارهێنانم لە دەست دەرچوو، چ ڕێگایەکی دیکە هەیە کە دیسان وەدەستی بێنمەوە؟

پڕوپاگاندە:

دوژمن زۆر جار لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا بە بڵاوکردنەوەی فیلم و ویدیۆ بۆ پڕوپاگاندە بەقازانجی خۆی و بۆ ترساندنی دژبەرانی و هەروەها دروستکردنی کاریگەری لە سەر بیر و ڕای خەڵک کەڵک وەردەگرێ بۆ وێنە ڕێژیم لە ڕۆژانی ڕابردوودا فیلمێکی لە سەر پەلاماردان بۆسەر حیزب لە ساڵی ١٩٩٦ی زایینی بڵاو کردەوە. کاتێک کە ئێمە نیەتی ڕێژیم چاک بزانین، دەتوانین خۆمان چاکتر بناسین. هەڕەشەکانی ڕێژیم بۆ ئەوەیە کە ڕێژیم لە چالاکییەکانی پێشمەرگە و تاکتیکەکانی نوێی خەبات دەترسێ. دیسان پێشمەرگە ڕێگەی شاخی گرتووە بەر، لە نێو شار دا، پێشمەرگەی شار هەیە کە ئەم شێوازە لە خەبات سەری لە ڕێژیم شێواندووە.

لە کۆتاییدا دەبێ بگوترێ ئێستا ڕێژیمی ئاخوندی بۆ ڕاگرتنی دەسەڵات لە دەستی خۆیدا لە پێناو چەوساندنەوەی خەڵک بەگشتی و لە بەرامبەر ئەویشدا، خەباتی ئێمە لە پێناوی ئامانجەکانی گەلدا دەربازی قۆناخێکی زۆر هەستیار بووەتەوە. ئێمە بە دەسپێکردنی خەبات بە مێتۆدێکی نوێ و خەڵکی کورد و هەموو خەڵکانی زوڵم لێکراوی ئێرانیش بە ڕاپەڕین و هاتنە مەیدان بۆ دەربڕینی ئاشکرای بێزاریی خۆیان لە ڕێژیم، ڕێژیمی خومەینیمان بەرەوڕووی چالێنجێکی جیددی کردووەتەوە کە بۆ سەرکەوتن لەو قۆناغەدا و وەشاندنی زەبری گەورە لە ڕێژیم دەبێ بە هەستیاری و حەساسییەتێکی زۆرەوە لەگەڵ مەسەلەکان بەرەوڕوو بین. لە بەر ئەوەی کە ڕێژیم بۆ خۆدەربازکردن لە رووخان، لە هیچ کردەوەیەک بە دژی ئێمە سڵ ناکاتەوە. ئێمە ئەگەر بە درووستی هەڵسوکەوت بکەین، ئاسۆی خەباتمان لە هەموو کاتێک ڕوونتر و سەرکەوتن مسۆگەرتر دەبێ.

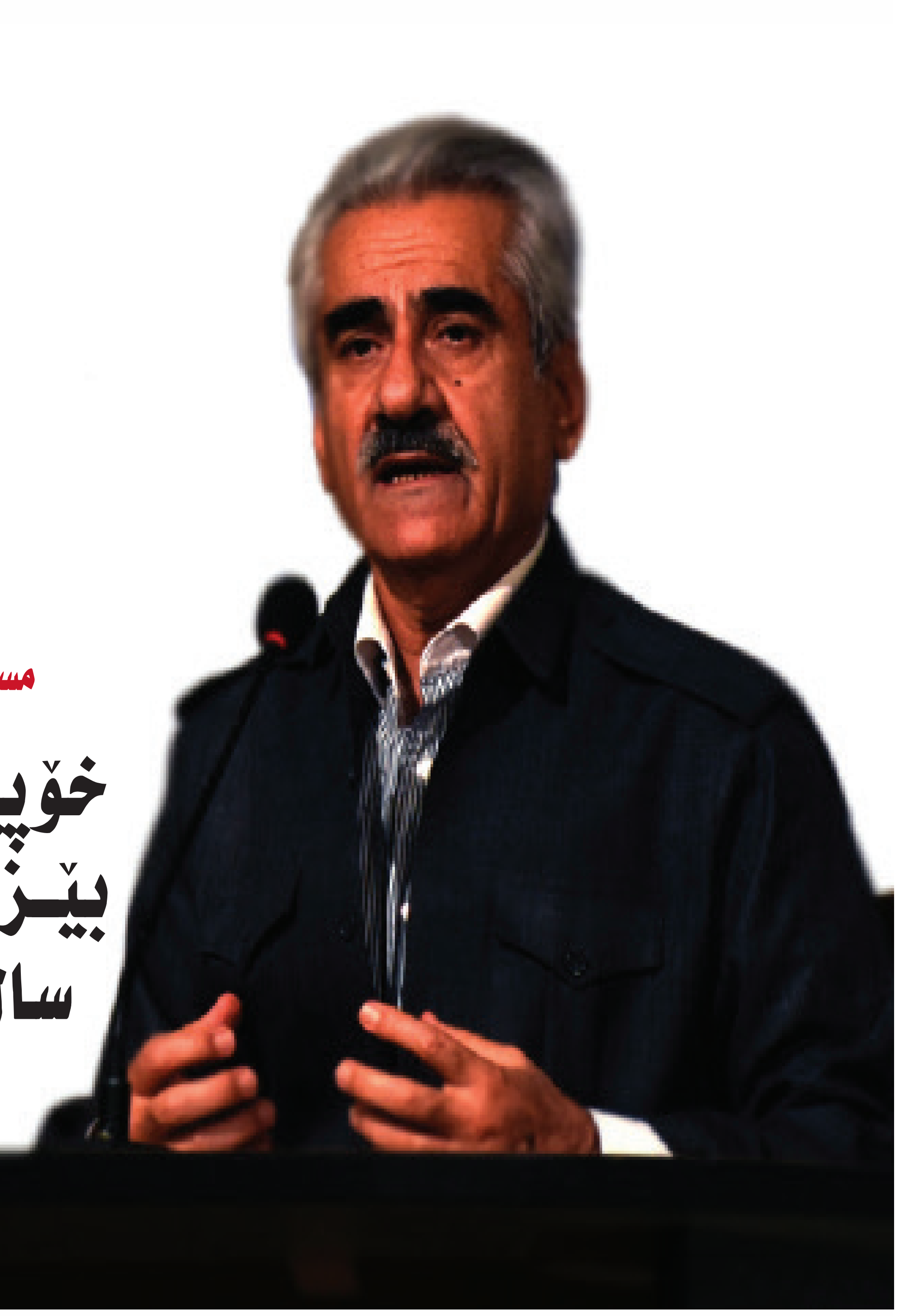

مستەفا هیجری:

خۆپیشاندانەکانی ئێران، ئاکامی بێزاری و نارەزایەتیی خەڵک لە ٤٠ ساڵ دەسەڵاتداریی ئەو ڕێژیمەیە

دەقی وتووێژی ڕۆژنامەڤان (ئەکرەم ئاڵتوون) لەگەڵ مستەفا هیجری، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکرات بۆ ئاژانسی «سپوتنیک کوردستان»

سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕایگەیاند کە ڕاپەرین و خۆپیشاندانی نەتەوەکانی ئێران، ئاکامی بێزاری و نارەزایەتیی خەڵک لە سیاسەت و بیروبڕوا دواکەوتووەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێرانە لە ماوەی نزیک بە چل ساڵ تەمەنیدا. مستەفا هیجری ڕایگەیاند کە لە چوارچێوەی دێموکراسیدا پشتیوانی لە خۆپیشاندانەکان دەکەین و ڕێژیمی ئێران هیچ کات بۆ دیالۆگ و دانووستاندن لە گەڵیان دا ڕووراست و نیەتپاک نەبووە.

لە کۆتاییەکانی ساڵی ٢٠١٧ی زایینی (٢٨ی دێسامبر) دا بە هەزاران کەس لە خەڵکی نارازیی شاری مەشهەد، ڕژانە سەر شەقامەکان و سیاسەتی ئابووری و شەڕئەنگێزانەی ڕێژیمی ئیسلامی ئێرانیان شەرمەزار کرد؛ لە ماوەیەکی کورتدا ئەم نارەزایەتییانە زۆربەی شارەکانی ئێرانی گرتەوە و هێزە نیزامییەکانی ڕێژیم بۆ بڵاوەپێکردنی خۆپیشاندەران، توندوتیژیان بەکارهێنا و نیزیک بە ٣٠ کەس لە خۆپیشاندەران کوژران و بە سەدان کەسیش بریندار کران، هەروەها بە هەزاران کەسیش دەسبەسەر و ئەشکەنجە دران. لە پێوەندیی لەگەڵ ئەو خۆپیشاندانانە و ڕەوتی ئاشتی لەگەڵ ڕێژیمی ئێراندا، سپوتنیک کوردستان وتووێژێکمان لەگەڵ مستەفا هیجری، سکرتێری گشتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێکهێناوە.

خۆپیشاندانەکانی ئێران ئاکامی بێزاری و نارەزایەتیی خەڵک لە ٤٠ ساڵ دەسەڵاتداریی ئەو ڕێژیمەیە

سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکرات ڕایگەیاند کە سەرهەڵدان و خۆپیشاندانەکانی ئێران، ئاکامی بێزاری و نارەزایەتی خەڵک لە سیاسەت و بیروبڕوا دواکەوتووەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێرانە کە هەر لە سەرەتای هاتنە سەرکاری ڕێژیم، نزیک بە چل ساڵ لەوە پێشەوە دەستی پێکردووە و تا ئێستا کەڵەکە بووەتە سەریەک.

لەو ماوەیەدا دۆخی ئابووریی خەڵک ڕۆژبەڕۆژ زیاتر بەرەو خراپی ڕۆیشتووە، بێکاری لە نێو لاوانی خوێندەواری زانکۆکان زیاتر لە ٤٠٪ە، کرێکاران کە مووچەی زۆرکەم وەردەگرن زۆرجار ٦ ـ ٧ مانگ مووچەکانیان وەدوا دەکەوێ، لەگەڵ ئەوەش گرانی بەتایبەت لەسەر پێداویستییەکانی ڕۆژانەی خەڵک ڕۆژبەڕۆژ زیاتر بەرەو هەڵکشانە، بە شێوەیەک کە زۆرێک لە بنەماڵەکان لە ئێراندا تەنانەت بۆ دابینکردنی تەنیا نانی ڕۆژانەیان لەژێر زەختدان. ئەوەش لە حاڵێکدایە کە داهاتی زۆری وڵات بە ناوی هەناردەکردنی شۆڕش سەرفی فراوانخوازییەکانی ڕێژیم لە دەرەوەی وڵات و شەڕ و ئاژاوە سازکردن دەکرێت، وەک ئەوەیکە لە یەمەن، سووریە، عێراق، لوبنان و ... دەیبینین، یان دەچێتە گیرفانی دەسەڵاتدارانی گەندەڵی ڕێژیم و تاڵان دەکرێ.

مستەفا هیجری ئاشکرای کرد کە هۆکاری ئەو خۆپیشاندان و نارەزایەتییانە تەنیا بۆ دۆخی شپرزی ئابووریی ناگەڕێتەوە

"کێشەکان هەر بەوندە کۆتاییان پێنایە و گرنگتر لەوە، دۆخی شپرزەی خەڵکی ئێران لەباری کۆمەڵایەتی و ئەمنییەتییەوە بەرچاوە. بەهۆی بەرنامە و سیاسەتی سەقەتی ڕێژیم، خەڵکی ئێران لە خراپترین دۆخی نەفسی و دەروونیدان، بۆ نموونە بەپێی سەرچاوەکانی ڕێژیم خۆی:

ـ ئێران لە پلەی یەکەمی خۆسووتاندنی ژنان لە خۆرهەڵاتی نێوەڕاستدایە.

ـ نزیکەی ٢٤٪ی خەڵکی ئێران تووشی کێشەگەلی دەروونین.

ـ ٦ میلیون و چوارسەد هەزار کەس تووشی نەخۆشی خەمۆکی بوون.

ـ نزیکەی ٤٠٪ لەو گەنجانەی خوێندنی زانکۆیان تەواو کردووە، بێکارن.

سەرباری ئەو کێشانە کە ڕێژیم بۆ خەڵکی ئێران پێکیهێناوە، ئازادی و بەرنامەگەلی شادیهێنەر بوونیان نییە؛ نەتەوەکانی غەیرەفارس و پێڕەوانی ئایینی غەیرە موسولمانی شیعەی ویلایەتی فەقیهی بە توندی جیاواز کراونەتەوە و لەژێر ستەمدان.

لە ماوەی ئەو ٤٠ ساڵەی ڕابردوودا، ڕێژیم درۆی لەگەڵ خەڵک کردووە و فریویانی داوە، لە ئاکامدا خەڵک دوای ئەو هەموو ماوەیە، بڕوایان بە ڕێژیمەکە نەماوە و ڕزگاری خۆیان لە ڕووخانی ئەو ڕێژیمەدا دەبینن، بۆ ئەو مەبەستەش ڕاپەڕیون.

کوردیش پەیوەست بە خۆپیشاندانەکان بووە

مستەفا هیجری لەپێوەندی لەگەڵ پەیوەستبوونی کوردەکان بە خۆپیشاندانە سەرانسەرییەکانی ئێرانەوە، وەها ڕای خۆی دەربڕی:

"تا ئێستا(٢٠١٨/١/٩) لە هێندێک شوێنی ئێران سەرهەڵدان بەردەوامە، بەڵام وەک حەوتووی یەکەم جەماوەری نییە. کوردەکانیش لە کرماشان، ئیلام، سنە و چەند شاری دیکەی ڕۆژهەڵاتدا بەشداری خۆپیشاندانەکان بوون، هۆکاری خۆپیشاندانی ئەوانیش وەک باقی شارەکانی ئێران، هەم دۆخی خراپی ئابوورییە کە زۆر شپرزەترە لە باقی خەڵکی ئێران، هەم هۆکاری سیاسی و لەژێر پێنانی مافە نەتەوەییەکانیانە بە هۆی ئەو ڕێژیمەوە".

هیجری سیاسەت و هەڵوێستی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی لەمەڕ ئەو خۆپیشاندانانە ئاشکرا و زانیاری سەرنجڕاکێشی بە سپوتنیک کوردستان دا:

حیزبی ئێمە سیاسەتی پشتیوانی لە داخوازە دێموکراتیکەکانی خەڵکی گرتووەتەبەر و خوازیاری ئەوە بووە خەڵک خۆیان بەدوور بگرن لە توندوتیژی بۆ ئەوەی بیانوو نەدەن بە هێزەکانی ڕێژیم بۆ سەرکوتکردنیان.

"کۆماری ئیسلامی باوەڕی بە مافی مرۆڤ نییە و بێجگە لە ئیدئۆلۆژی خۆی، هیچ باوەڕێکی بە مافی نەتەوەکانی ئێران و پرسی کورد نییە

کۆماری ئیسلامی بە پێی ئیدئولۆژی خۆی، هیچ باوەڕێکی بە مافی مرۆڤ، پرسی کورد و باقی نەتەوەکانی ئێران نییە، بۆیە دژی هەر چەشنە داخوازییەکی نەتەوایەتی "لەژێر تاوانی هەوڵی دابەشکردنی ئێران و پیلانی دوژمنانی کۆماری ئیسلامی" دەوەستێتەوە و بۆ ئەو کەسانە حوکمی زیندانی درێژخایەن یان تەنانەت ئێعدام دیاری دەکا.

مستەفا هیجری لە وڵامی پرسیاری ئێمەدا کە "ئایا ڕێژیمی ئێران ویستوویەتی یان داوای کردووە کە بۆ چارەسەری پرسی کورد لەگەڵ ئێوە دیالۆگ بکات" ئاشکرای کرد کە:

ئەو کاتانەی ڕێژیم بەڕواڵەت ویستوویەتی لەگەڵ کوردەکاندا وتووێژ بکا، مەبەست و ئامانجی بەڕێوەبردنی پیلانێک بووە بە دژی ئەوان، وەک ئەوەی کە لە ١٣ی ژوئیەی ١٩٨٩ی زایینیدا، دوکتور عەبدوڕەحمانی قاسملوو، سکرتێری گشتیی پێشووتری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و هاوڕێکەی (کاک عەبدوڵڵا قادری ئازەر، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حیزب) یان لە سەر مێزی وتووێژ لە شاری وییەنی پێتەختی ئوتریش تیرۆر کرد.

کورد داوای ئیدارەکردنی وڵاتی خۆیان دەکەن

سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران (مستەفا هیجری) لە کۆتایی قسەکانیدا، سیاسەتی گشتیی حیزبەکەی بەم شێوەیە بۆ سپوتنیک کوردستانی ڕوون کردەوە: "سیاسەتی گشتی و فەرمیی حیزبی ئێمە، پشتیوانیە لە مافی دیاریکردنی چارەنووسی کوردەکانی هەر بەشێکی کوردستان. مەبەستم ئەوەیە حیزبی دێموکرات ڕێز دادەنێ بۆ ئیرادەی گشتی خەڵکی کورد لە دیاریکردنی شێوەی ئیدارەکردن و بەڕێوەبەریی وڵاتەکەیاندا، جا ئەو شێوە بەڕێوەبردنە، ئۆتۆنۆمی، فیدراڵی یان سەربەخۆیی بێ.

شێعر و هونەری کوردی لە ڕۆژهەڵات، بە هەر ڕێباز و شێوە و دەربڕینێکەوە کە بێتە بەرهەم، هونەر و شێعر و ئەدبیاتی مقاومەت و بەرگرییە!

فەریدوون ئەرشەدی، شاعیری کورد و دەنگێکی ناسراوی شیعری ڕۆژهەڵاتی کوردستان ساڵی ١٣٤٠ی هەتاوی لە شاری سنە لەدایک بووە.لە سەرەتای دەیەی ٦٠ی هەتاوییەوە دەستی بە نووسینی شیعری کوردی کردووە و لە بوارەکانی ڕۆژنامەگەری و کاری میدیاییشدا لە گۆڤاری سروە و حەفتەنامەی سیروان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و تەلەفزیۆنەکانی تیشک و کوردستان تیڤی لە باشووری کوردستان و وڵاتی فەرەنسا کاری کردووە و لە بواری شیعردا خاوەن ئەزموونێکی بەنرخەو بە یەکێک لە دەنگە دیار و کاریگەرەکانی شیعری نوێی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دێتە ئەژمار و لە پۆلێنکردنی شیعری هاوچەرخی ڕۆژهەڵاتدا خاوەن سەنگی خۆیەتی.

ئەرشەدی ساڵی ١٣٧٨ی هەتاوی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی جێهێشتووە و بۆ ماوەیەک لە باشووری کوردستان نیشتەجێ بووە و پاشان ڕووی لە وڵاتی ئەڵمانیا کردووە.

فەرەیدوون ئەرشەدی، خاوەن ٣ کتێبی شیعرییە بە ناوەکانی، نامەکانی غوربەت ، بەرد و کۆمەڵە شیعری دەمگرن ڕۆژی بە شەرابی پێکەنینتەوە.

لەگەڵ گرێدانی خەباتی شاخ و شار، قەڵەمەکەی کردە شانی وشەکانی و بە نووکی خامە سەنگەری لە شێعردا بۆ پێشمەرگە هەڵکەند. بەدەم هاواری ڕۆژهەڵاتەوە هات و وتی: « دێر یا زوو تەقە لە دەروازەی خۆرهەڵات هەڵدەستێ» . « بۆ نابێ شەوێکیش وەرنە خوار، تەقەیەک لە دەرگای شار بدەن.»

لەگەڵ ڕاساندا، ڕاسا و بووە شاعیری ڕاسانی خاکی پۆشەکان.

لەم دیمانەیەدا زیاتر تێکەڵ بە دونیای ڕوانینەکانی فەرەیدوون ئەرشەدی دەبین و لە خۆیەوە هەستەکانی دەخوێنینەوە.

لێرەدا سەرنجتان بۆ وتووێژێکی ڕۆژنامەی کوردستان لەگەڵ ئەم شاعیرە نەتەوەییەی گەلەکەمان ڕادەکێشین.

وتووێژ: گوڵباخ بەهرامی

● ئەوەی من دەمهەوێ لێرەدا زیاتر تیشکی بخەمەسەر تێکەڵبوونی دوو ڕەوتی ئەدەبی لە سەردەمێکی جیاوازدایە؛ ڕێک لە سەردەمێکدا کە نوێگەرایی و ڕەوتێکی تازەتر لە ئەدەبیات بە گشتی و شێعریش بەتایبەتی، خەریکە دەبێتە جێگرەوەی ڕەوتەکانی پێش خۆی؛ ئێوە هەستانەوەیەکتان لە شێعردا دەستپێکرد کە تەکانێکی گەورەی لە شێعری کوردی دا دروووست کرد و بووە دەسپێکی جۆرێکی تازەتر لە نوێکردنەوەی ئەدەبیاتی بەرگری لە شێوەی شێعر و سەرەتایەکیش بۆ داهێنانێکی ئەدەبی بە ستایل و مێتۆدێکی تایبەتەوە؛ دەمهەوێت باسی ئەو تایبەتمەندیانەمان بۆ بکەیت و سەرەتای ئەو دەسپێکەش...

هەر تەوژم و تەکانێکی ئەدەبیی، هونەری و هزریی، کاردانەوەیەکی عەقڵانی، ئەخلاقی و جوانیناسانەیە بەرانبەر بە تەکان و تەوژمی کۆمەڵگە، یان لانیکەم ئەو تەوژمە نادیار و شاراوە کە لە ژێر پێستی هەست و نەستی کۆمەڵگە، یا بەشێکی زۆر حەساس و کارای دا، دەژیت و درز دەخاتە پێستی قەتماخەبەستووی ژیانی ڕۆژانە.

هونەر بە گشتی و شێعر بەتایبەتی لە کلتوور و زمانی ئێمەدا، خێراترین هەڵوێستی هەبووە بەرانبەر بەو گۆڕانکارییە شاراوەیەی عەرزتم کرد ؛ بۆ باس لەسەر شێعری بەرگری لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا و شێوازی کاری خۆم لەم چەند ساڵەدا، دەبێ پێش هەموو شتێک ئەوە بڵێم کە بە بۆچوونی من، شێعر و هونەری کوردی لەم پارچەی کوردستاندا، بە هەر ڕێباز و شێوە و دەربڕینێکەوە کە بێتە بەرهەم، هونەر و شێعر و ئەدبیاتی مقاومەت و بەرگرییە!

زمان و کلتووری ئێمەی کورد، بەردەوام و بەدرێژایی مێژووی هاوچەرخمان، لە مەترسی تواندنەوە و پەراوێزخستن دایە، بۆیە هەر بەرهەمێکی هونەری و ئەدەبی جیددی، لە چوارچێوەی زمان و فەرهەنگی کوردی دا، بەرگری کردنە لە توانەوە و پەراوێزکردن و پارێزگاری کردنە لە زمان و خەیاڵ و خەون و ئاواتەکانی نەتەوەیەکی پەراوێزخراو .

ماوەیەکی زۆرە، دەزگا و سیستمی تەبلیغاتیی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ، بانگەشەی ئەوە دەکەن کە زمان و کارکردی شێعر و ئەدەبیاتی شۆڕشگێڕانە یان ئەدەبیاتی بەرگری، بەسەر چووە و ئەو شێوازە لە ئەدبیات و شێعر، خوێنەر و لایەنگری نییە. چاپ و بڵاوبوونەوەی ئەو هەموو کتێبە تیۆرییانە کە تەبلیغ بۆ مودێڕنیزمێکی بێ ڕەگ و ریشە و خوازراو دەکەن، بەشێکی لەو تەبلیغاتەوە سەرچاوە دەگرێت.

هەر لەم سۆنگەوە، بەداخەوە برێ لە نووسەرانی ئێرانی و ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ، ئەم تەبلیغاتە پەرە پێدەدەن.

ئەم تەبیلغاتە لە بواری سیاسەتیشدا باوە، ئەوانەی ئاماژەم پێکردن، بانگەشەی ئەوە دەکەن کە هەرچی خەسار لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کەوتووە، بەهۆی بوونی حیزبە سیاسییەکانیەتی!! کە ئەگەر ئەوان نەبوایەتن، کوردستان پێشکەوتنی بەرچاوی بەخۆوە دەبینی و لەباتی زاڵ بوونی کەشی ئەمنیەتی، شاهیدی پەرەسەندنی ئابووری و کۆمەڵایەتی دەبووین!!

ئەم ڕوونکردنەوەیەم بە پێویست زانی تا لێرەوە بێمە سەر زەروورەتی هەوڵدان بۆ بەرۆژ کردنەوەی شێعری مقاومەتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە بە باوەڕی من لە دوو سەنگەردا دەجەنگێ :

یەکەمیان، بەرگری کردنە لە مرۆڤی بەرگریکار و دەروەست، بە خوڵقاندنی فەزای جوانیناسانەی ژیان و مردنی، بە شێعرێک کە خاوەنی تایبەتمەندییەکی کوردانە و جوغرافیادارە؛ خاوەنی ناسنامەیەکی دیارە و لە شێعری هیچ نەتەوەیەکی نێو جوغرافیای سیاسی ئێراندا، نابینرێتەوە؛ ئەم خاڵە، ڕەنگە گرینگترین هاندەر بوویێت بۆ بەردەوام بوونم لە نووسین لەم بەستێنەدا. بۆ من هویەت و ناسنامەی هونەری، گرینگترین شتە کە شێعرم لە شاعیرێکی فارس یا ئازەری یا بەلووچ و تورکمان، جیا بکاتەوە. بەتایبەتمەندییەکی زۆر دیارەوە، شێعری بەرگری کوردستان، هەر لەسەرەتاوە لەگەڵ شێعری نەتەوەکانی دیکەی نێو جوغرافیای سیاسی ئێران، جیاوازتر و تا ڕادەیەکی زۆریش، دەوڵەمەندتر و بەربڵاوتر و خاوەنی بەردەنگ و خوێنەری زۆرترە .

دووهەمین سەنگەر و ڕەنگە سەنگەری پێشەوەی ئەم بەرگرییە، بەرگری کردنە لە ماهیەت و جەوهەری شێعر، کە دەتوانێ لە کارەسات ئامێزترین و دژوارترین و سەختترین شەڕ و ئاشتی نێوان ئینسان و ئینسان، مردن و ژیان و مرۆڤ و سروشت دا، ماهیەتی شێعریی خۆی بپارێزێ.

هیوادارم لە وڵامی پرسیارەکەت دوورنەکەوتبێتمەوە؛ ماوەیەکی زۆر، بەتایبەت لە شێوە نووسینی ئوستاد " جەلال مەلەکشا" بەملاوە کە بەڕاستی لە سەردەمی شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧ بەملاوە، دیارترین شاعیری شێعری بەرگرییە، بۆشاییەک لەو بەستێنەدا هەبووە. هۆکاری ئەم بۆشاییە زۆرن، دواتر ئاماژە بە چەند خاڵی دەکەم. زۆربەی ئەو کەسانەی خۆیان بەم شێوازە شێعرەوە خەریک کردووە، یا ئەندامی حیزبە کوردستانییەکان بوون، یا لە هەندەران نیشتەجێ بوون. ئەو شێعرانەی لە ڕاگەیاندنی حیزبەکوردستانییەکانەوە بڵاو کراونەتەوە، سەرەڕای ئەمەکدارییان بە شۆڕش و مقاومەت، لەباری شێواز و داڕشتن و کەڵک وەرگرتن لە کەرەستەکانی جوانیناسانەی نێو زمان و کلتوور و سروشتی کوردستان، لاوازییەکی بەرچاویان پێوە دیار بووە. لاوازییەکە زۆرتر لە دووبارەکردنەوەی ئەو ئیماژ و موتیوو و شوعار و قسانەوە دەردەکەون کە تەنیا لە جوغزێکی دیاریکراوی فکری و خەیاڵیدا ئەسووڕێنەوە کە لەباری شێوازی داڕشتنی فەزای جوانیناسی و خەیاڵەوە، شتێکی ئەوتۆ بە خوێنەر نادەن؛ مەبەستم ئەوەیە کە فرەتر لە شوعار نزیکن تا شێعر.

بۆ من، بەڵام هەر لەسەرەتای کارمەوە بڕوام بەوە هەبووە کە شێعر، یەکێک لە گرینگترین کەرەستەکانی زمانی و فکری و خەیاڵییە کە دەتوانێ داکۆکی بکات لە بوونی مرۆڤ لە سەرزەمینی خۆیدا، بەڵام بە شێوازێکی هونەری. هەر بۆیەش ئەگەر بۆ نموونە شێعرەکانی دوو کتێبی "بەرد" و "نامەکانی غوربەت"م بخوێنیتەوە، ئەو زەمینەیەی تێدا دەبینی کە بەشی زۆریان شێعری بەرگرین، بەڵام لە بارودۆخێکی تایبەتدا، مەبەستم ئەوەیە بڵێم: شێعری بەرگری"شار"ن.

چەند ساڵ لەوە پێش (پێم وابێ ١٥ ساڵ لەوەپێش) لە وتووێژ لەگەڵ ڕۆژنامەکەتان، بۆ یەکەم جار وتوومە کە شێعری بەرگری لە ڕۆژهەڵاتدا دوو جۆرە: "شار و شاخ". هەر کام لەمانە بەپێی شوێنی هاتنە بەرهەمیان، خاوەنی تایبەتمەندییەکانی خۆیانن . ڕەنگە شێعری "ژیانەوە" و "بازەکەی کۆسالان" بۆ من سەرەتای ئەو تەکان و دەسپێکە بێت کە جەنابت لە پرسیارەکەت دا ئاماژەت پێکردوە. بە بۆچونی من، لە شێعر و ئەساسەن لە هونەردا، "چۆن" وتن، فرە گرینگە؛ هەر لەم ڕوانگەوە بوو کە داڕشتنی ئەم شێعرانەی کە بەتایبەت لە یەکەم هەنگاوەکانی "ڕاسان"ەوە نووسراون، ئەو تایبەتمەندییە هەست پێدەکرێت و ئاشکرا، دیارن .

من دەبوایە بە شێوەیەک ئەم ئەرکە دژوارە لە هەورازی هونەری شۆڕشگێڕانە سەر بخەم کە شێعرم بۆ نموونە لە شێعری (جەلال مەلەکشا) نەچێت. لە شێعری شاعیرانی نێو جەرگەی شۆڕش نەچێت، لە هەمان کاتدا، ئاستی هونەریی و سەمیمی بوونیشی ئەوەندە بێت کە نەوەی تازە پێگەیشتووی پانتایی زمانی کوردی لێی نەسڵەمێتەوە؛ هەروەها، توانیبێتی شکۆی پێشمەرگە و خەباتە ڕەواکەی و عەزمەتی شەهید بوونەکەی، بکات بە شێعر. کارێکی دژوارە نە!؟

بەهەر حاڵ لەو شێعرانەدا، ئەوەی فرەتر بەرچاو دەکەوێ نزیک بوونەوەیە لە جۆرە دەربڕین و بەیان و داڕشتنێکی تایبەت بە خۆم و ڕوانینم کە ئەگەر موبالغەم نەکردبێ، تا ئەم کاتە، لە شێعری مقاومەتی لای خۆماندا، نەبینراوە. ئیماژەکانی لە سرووشت و زمان و فۆلکلۆر و وێژەی کوردی و کەرەستەکانی ژیانی پێشمەرگانەوە هەڵقوڵاون. ڕاسییەکەت دەوێ، ئەوەندەی لە ژیان و خولیا و خەون و ئاوات و ڕەنجی پێشمەرگەو ڕەنج و ئازاری دایک و باب و ژنی شەهید و منداڵی شەهیدەوە نزیکم، کە خۆم بەشێکم لەو ژیان و ڕەنج و ئیفتخار و کەوتن و هەستانەوەیە؛ ئاخر ئەگەر وانەبم، چۆن دەتوانم شێعرێک بنووسم خوێنەر لەگەڵیا پێوەندی بگرێت؟

دەمێکی زۆر بوو، خەڵک لە شێعری بەرگری تێر ببوون، یان باشترە بڵێم، دەربڕین و لەحن و بەیان و فەزای شێعرەکانی پێشووتری ئەم ڕێبازە شێعرییە، تینوویەتی خەڵکی نەدەشکاند. لەسەرەتاوە پێم وا نەبوو کە ئەم شێعرانە بتوانێ بەم چەشنە لە ڕیزی پێشمەرگە و ناوخۆ و دەرەوە لایەنگری هەبێت؛ بەڵام خۆشبەختانە، هەر بەو هۆکار و تایبەتمەندییانەی پێشتر ئاماژەم پێکرد، زۆر زوو توانیان جێگەیەکی دیار لە دڵی خەڵکدا بۆ خۆیان بکەنەوە.

● جگە لە ئەزموون و جێ پەنجەی دیارتان لە ئەدەبیاتی کوردی ڕۆژهەڵات و شێعرەکانی سەردەمی گەرمی شۆڕش، لەگەڵ دەسپێکی قۆناغی نوێی خەبات لە ڕۆژهەڵات، ئێوە هاتنە مەیدان و ئێستاش لای هەمووان بە شاعیری ڕاسان دەناسرێن، ئەو قۆناغە لە ئەزموونی خۆتدا چۆن پێناسە دەکەیت؟

ڕاسان، تەنیا بڕیارێکی حیزبی و چەکداری و تایبەت بە یەک حیزب نییە؛ بە بۆچوونی من، ڕاسان قۆناغێکی زۆر دەگمەن و جەوانە لە بزووتنەی چەقبەستووی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا. ئەم تەوژمە نوێیەی کە لەسەر دەستی چەند گەنجێکی خوێندەوار و ئامانجخواز، کڵپەی سەند و لە کورتترین ماوەدا، ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەشی وریای کۆمەڵگەی ئێران و تەنانەت حاکمیەتی ئەو وڵاتەی ڕاچڵەکاند، چ لە باری نیزامی و پێشمەرگانەوە، چ لە باری هزر و هەست و هیواوە، گڕ و تینێکی نوێی خستە جەستەی سڕبووی خەباتی ڕۆژهەڵاتەوە.

هەروا کە پێشتر ئاماژەم کرد، هەر تەکان و تەوژمێکی ئەدەبی و هونەری و هزری، دەتوانێ کاردانەوەیەکی هونەری و عەقڵی بێت بەرانبەر بەو ئەوژم و تەکانەی کۆمەڵگە، یان لانیکەم لە بەشێکی زۆر هەستیارتریدا، کە خەریکە درز دەخاتە پێستی قەتماخەبەستووی ژیان. دەبوایە گڕوتینی هەناو و هەنگاوی ڕاسانییەکان، لە ئەدەبیات و شێعر و ژانرەکانی دیکەی هونەردا، ڕەنگ بداتەوە و خۆی بنوێنێ .

کە یەکەم تیمی پێشمەرگەی کوردستان لە قەندیل و دواتر لە هەڵگورد دەرکەوتن، من تێگەیشتم کە تەکانێک لە بزووتنەوەی کوردستانی لای خۆمان دراوە. وەک بڵێی یەکەم تەکانەکانی ئەم بزووتنەوەیەم هەست کردبێت. تێگەیشتم کە ئەم ڕۆڵە جەنگاوەرانە، ژیان و مردنێکی جیاوازیان هەیە، هەر بۆیە، لە هەڵگرتنی یەکەم هەنگاویانەوە لەگەڵیان کەوتم. ڕاستە بە جەستە لێیان دوورم، بەڵام یەکەم هەنگاویان، شێعری منیشی ڕاپەڕاند. لە بەفردا، لەگەڵیان گەرم بوومەوە؛ لە بەرزاییەکاندا هەوای ئازادم هەڵمژی و لە تەنیاییەکانیاندا، خەمی جەوان و پیریانم نۆشی؛ برینیان بوو بە برینم، پێکەنینیان دڵمی ژیاندەوە، شەهید بوونیان گریاندمی.

بە خۆمم وت، دەبێ دەنگێک هەبێت جوامێری ئەم جوامێرانە وەسف بکات، ئیتر ئەوە بوو کە نووسیم: "شاعیری شکۆی خاکی پۆشتانم".

لە یادم ناچێت کە هەندێ دۆستانی ڕۆشنبیرم! پێیان دەوتم: "بە کەوچکێک ئاو، کەوتویتە مەلە"! هەڵبەت من لە وڵامیاندا بە توانجەوە دەموت: "هونەر ئەوەیە بزانی لە کەوچکێک ئاودا چۆن مەلە دەکەی " !

چەندین و چەند جار بەوە تومەتبارمیان کردووە کە تەبلیغی شەڕی چەکداری ئەکەم و خەباتی مەدەنی کاڵ دەکەمەوە !!

دواتر دەرکەوت کە هەم ڕاسانی ڕۆڵەکانی خەڵک ڕەوا و پایدار بووە و لە ناو و بەرنامەی حزبێکدا، کۆنەبووەتەوە و بناغەی خەباتێکی نوێی کۆمەڵایەتییە وهەمیش ئەو خەیاڵ و دڵ و قەڵەمەی بەردەوام لە گەڵیان بووە و لەگەڵیان دەمێنێتەوە .

لەو شێعرانەدا، ئاستی هونەری و شێعرییەتی کارەکان گرینگە، خۆت شاعیریت و باش دەزانی کە مەودای نێوان شێعر و شوعار، زۆر ناسک و مەترسیدارە، گەر هۆشیار نەبیت، ناتوانی لەو سنوورەدا بە باشی هاتوچوو بکەیت. گەرچی برێ جار، تێکەڵکردنیان شتێکی خۆشی لێدەردەچێت! ئەوەش زیاد بکەم کە شوعار، لە کات و زەمانی خۆیدا، دژوارترین و کاراترین شکڵی نووسینە.

لەم تەجربە تازەیەمدا، بەو ڕاستییە گەیشتبێتم کە ئەگەر هونەر و بەرهەمهێنەری کاری هونەری، بە ئەمەکداری و هەست و ئەندێشە و خەیاڵەوە، لەتەک ئەرک و خەم و شادمانی و گیانفیدایی ڕۆڵە ئامانجخوازەکانی نەتەوەکەیدا بژیت، هەم بەرهەمی سەمیمانە و ڕاستگۆیانە دەخوڵقێنێ، هەم یارمەتیدەری بەرەوپێشچوونی ڕەوتی جوانیناسانە و نوێگەریی هونەر و ئەدبیاتەکەی دەبێت، لە هەمان حاڵیشدا، لەدڵی میللەتەکەیدا دەژیت.

بەرپرس و دەروەست بوون بە شێعریەتی شێعر و دەرد و ئازار و ئاواتی خەڵکەکەت، بۆ بەئەنجام گەیاندنی ئەو ئەرکەی پێی پابەندی، زۆر گرینگە؛ من باوەڕم بە ئەرک و وەزیفەی کۆمەڵایەتی شێعر هەیە، ئەگەر شێعر نەتوانێ ئەرکی مێژوویی خۆی لەو زەمانەی خۆیدا، بە ئەستۆ بگرێت و بۆ ئازادی و بەختیاری مرۆڤ تێنەکۆشێ و هاوارێکی جوانیناسانە نەبێت لەو ڕەنج و ئازارانەی ئینسانی سەردەمی هارییەوە، هیچ کارێکی ئەوتۆی نەکردووە. کەوابوو منی هاوسەردەم و هاودەردی ئەو مرۆڤە تێکۆشەرانە، کە بۆ ئازادی و یەکسانی تێدەکۆشن و گیان دەبەخشن، ڕەوا نابینم هونەرەکەم، ئاوێنەی خولیا و ئامانج و ژیان و مردنیان نەبێت .

● ئەدەبیاتی بەرگری و شۆڕشگێڕانە لە ئەدەبی کوردیدا بەتایبەتی لای شاعێران و نووسەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان چون دەبینن؟ ئایا ئەدەبیاتی کوردی لە ڕەوتی خەباتی گەلی کورددا، ڕەنگدانەوەی پێویستی هەبووە؟

پێشتر عەرزم کرد، سەرتاپای ئەدەب و هونەری ڕۆژهەڵات، شێعر و هونەری بەرگرییە! تەنیا بەم هۆکارە سادەیە کە بەرگری دەکات لە هێرشی زمان و کلتووری باڵادەست، بۆ تواندنەوەی زمان و کلتوور و هونەر و هزری نەتەوەکەمان .

کەوابوو، هەر ڕستەیەکی ئەدەبیاتی جیددی و دەروەست، خزمەت دەکات بە مانەوە و بەرقەراربوونی هۆویەت و کەسایەتی زمانیی و مرۆیی ئێمە.

بەڵام جیاوازییەکی دیاریش هەیە لە نێوان ئەو شێعر و ئەدەبیاتەی نەترسانە و دەروەست، دەپڕژێتە سەر لایەنە جۆراوجۆرەکانی خەبات و تێکۆشانی سیاسی و کۆمەڵایەتی ڕیزی پێشەوەی پارێزەرانی کەرامەتی نەتەوەییمان.

دڵنیام شاعێران و نووسەرانی ڕۆژهەڵات، ئەگەر لەو بارودۆخە ڕەش و کوشەندەی سانسۆر و خەفەقانی حکومەت بۆ ئەم جۆرە شێعرە درووستی کردووە، نەبوونایە، ڕاشکاوانەتر و ڕاستەوخۆ، بەرهەمەکانیان دەخوڵقان. خۆت ئەو کاتەی لە ڕۆژهەڵات بووی، لەبەر ئەو فشارو بەربەستانەی دەزگای سانسۆری ڕێژیم دایناوە، نەتتوانیوە بە ئاشکرایی ئێستە بنووسی،کەوابوو ئەدەبیاتی بەرگری شار، شێواز و تکنیک و دەربڕینی تایبەتی خۆی هەیە و تا ئەو ڕادەیەی ئاگادار بم، جێی دڵخۆشییە و دەبێ ئافەرین بڵێین بەو شاعێر و نووسەرانەی هەوڵیان پارێزگاری کردنە لە زمان و خەیاڵ و ئاواتی نەتەوەکەمان .

لە یادمان نەچێت کە شاعێران و نووسەرانی هەر دەور و زەمانەیەک، بەرهەمی تایبەت بە زەمانەی خۆیان دەخوڵقێنن؛ ئەمە ڕەسمی زەمانە و هۆی مانەوەی ئەدەبیات و شێعرە. هێشتا زووە بۆ هەڵسەنگاندنی چۆنیەتی و چەندایەتی بەرهەمی نووسەران و شاعیرانی ناوخۆ. هەر کات فرسەت و دەرفەتی بڵاو کردنەوەی کارەکانیان فەراهەم بێت، ئەوسا دەبینین کە چ پەلکەزێڕینەیەک لە بەرهەمی ڕەنگاوڕەنگی ئەدەبی، دەبینین .

نیگەرانی من ئەوەیە کە نوێخوازی و هەوڵدان بۆ بینینەوەی شێواز و دەربڕینی نوێ، بە چاولێکەری ئەدەبیاتی زمانی فارسی، شێعری ئێمە لە ناسنامەی خۆی دووربکاتەوە، دوورەپەرێز و مەحفڵنشینی بکات؛ مێژووی ئەدەبیاتی گەلان، پڕە لەو هەوڵ و تەقەلا نوێخوازە بێ ڕیشانەی کە تەنیا بەختیان ئەوەیە لە پۆلێنکردنی ڕێبازە هونەرییەکاندا، ناویان هەیە. ئەگەر نوێخوازی، مودێلێکی خوازراوی بێ ڕیشە بێت و لە زەرورەتێکی مێژوویی و زمانیدا هەڵنەقوڵابێت و ئیدامەی ڕەوتەکانی پێش خۆی نەبێت، هەر تەنیا بۆ دەمەتەقێی کافەنشینان و دارودەستە ئەدبییەکان خوڵقاوە .

لە ئایندەیەکی نزیکدا و پاش نەمانی بەربەستەکانی چاپ و بڵاوکردنەوە، ئەو ئەدەبیاتە جیدییەی لە ژێر تێغی سانسۆردا و لە شار و دێهاتەکاندا خوڵقاوە، دەرفەتی خۆدەرخستنیان دەبێت.

KURDISTAN
Organ of the Central Committee of Democratic Party of Iranian Kurdistan • No:717 • 20 Jan. 2018

ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:
www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
http://www.pdki.org
pdkiran@club-internet.fr
telegram.me/PDKImedia

ڕاپۆرتی پێشێلکارییەکانی مافی مرۆڤ لە کوردستانی ڕۆژهەڵات

ڕۆژنامەی کوردستان بە مەبەستی هەرچی زیاتر ئاشکرا کردنی پێشێلکارییەکانی مافی مرۆڤ لە کوردستانی ڕۆژهەڵات، هەر دوو حەوتوو جارێک ڕاپۆرتێک لە سەر بارودۆخی مافی مرۆڤ لە کوردستانی ڕۆژهەڵات بڵاو دەکاتە و دەیخاتە بەر دیدی خوێنەرانی ڕۆژنامەی کوردستان.

ئەم ڕاپۆرت و ئامارانە باس لە حاڵەتەکانی پێشێلکردنی مافی مرۆڤ لە ماوەی دوو حەوتووی کۆتایی مانگی بەفرانباری ٩٦ی هەتاوی لە شار و ناوچە کوردنشینەکانی کوردستانی ڕۆژهەڵات دەکات کە بریتیە لە حاڵەتەکانی دەسبەسەر کردن، بانگهێشت، ئێعدام، کوژران و بریندار بوونی کۆڵبەران، کرێکاران، خۆکوشتن، زیندانیان و مەحکووم کردنی هاووڵاتییان لە کوردستانی ئێران.

هێمایەک لە پێشێلکردنی مافەکانیی مرۆڤ لە دوو حەوتووی ڕابردوودا

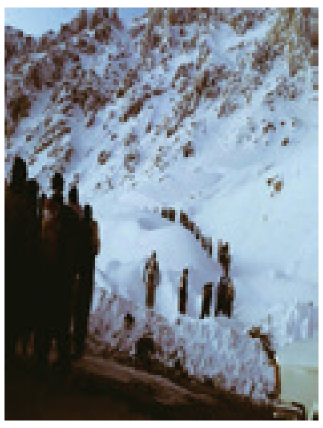

دەستبەسەر و بانگهێشت کردن، لە ماوەی دوو حەوتووی ڕابردوودا:

هێزە ئیتلاعاتی و ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم لە شارەکانی ئێران و کوردستان ژمارەیەک لە هاووڵاتییان و خوێندکارانی کوردیان لە کاتی خۆپیشاندانە خەڵکییەکان دەسبەسەر و هەروەها چەند کەسێکیان بە تۆمەتی جۆراوجۆر لە کوردستان دەسبەسەر کردووە.

بەپێی ڕاپۆرتە بەراییەکان، هەتا کاتی بڵاوبوونەوە ئەم هەواڵە نزیکەی ٥٠ خوێندکاری کورد و ئێرانی لە زانکۆکانی ئێران دەسبەسەر کراون و تەنانەت هیچ ئاگادارییەک لەسەر چارەنووسی ئەو خوێندکارانە لە بەردەستدا نییە.

شوناسی هێندێک لەو کەسانە کە دەسبەسەر کراون بریتین لە:

سالار موبارەکی، فەزیلەت مستەفایی، جاوید دەباغی، پژمان سۆرە، شوانە لوتفی، محەممەد ئیبراهیمی، ناسێح خالیدی، ئیدریس شەریفی، پووریا ئەمجەدیان، جەبار حسەینی، حسەین باقری،حیسام ڕەشیدزادە، ڕەمەزان عەزیزی و فەریدوون ئاقایی.

هەروەها لەو ماوەیەدا، خوسرەو کوردپوور،دارا مستەوفی، مامۆستا لوقمان پێشنویژی مزگەوتی گوندی"نێی" مەریوان بانگهێشتی ئیدارەی ئیتلاعات کراون.

کوشتنی دەستبەسەرکراوان:

هێزە ئیتلاعاتییەکانی ڕێژیم، شەوی ٢٢ی بەفرانبار هاووڵاتییەکی تەمەن ٢٤ ساڵی خەڵکی سنەیان بە ناوی"سارۆ قارەمانی" لە زینداندا کوشت و بەنهێنی تەرمەکەیان بەخاک سپارد.

هاوکات هاوڕێیەکی ناوبراو بەناوی"کیانووش زەندی" بەدەستی دژەگلییەکانی ڕێژیم لە ئیتلاعاتی سنە گیانی لێ‌ئەستێندرا و بەهەمان شێوە تەرمەکەی ڕادەستی بنەماڵەکەی کرا.

یەکێکی دیکە لە دەسبەسەرکراوە کوژراوەکان بریتی بوو لە "حوسین قادری"تەمەن ٣٠ ساڵ کە ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی ٢٥ی بەفرانبار، لە گرتووخانەی سنە لەژێر ئازار و ئەشکەنجە گیانیان لە دەستداوە.

کۆڵبەران:

لە ماوەی دوو حەوتووی رابردوودا، ٦ کۆڵبەری کورد لە ناوچە سنوورییەکانی کوردستان بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە نیزامییەکان، بەربوونەوە لە بەرزایی و سەرمابردوویی بریندار یان گیانیان لە دەستداوە.

"سلێمان خزری" بە هۆی سەرمابردوویی و شۆڕش عومەری بە هۆی بەربوونەوە لە بەرزایی گیانیان لە دەستدا، عەبدوللەتیف شەعبانی و شوان مەحموودی و مەسعوود وەیسی بە تەقەی هێزە نیزامییەکان بریندار کران و فەرهاد دەستوور بە هۆی بەربوونەوە لە بەرزایی بریندار بوو.

خۆکوژی:

لەو مەوەیەدا دوو کچ خەڵکی شاری بۆکان، بە هۆکاری جیا جیا دەستیان داوەتە خۆکوژی و گیانیان لە دەستداوە، درەخشان.م، خوێندکاری عیلمی کاربوردی، شین.الف، سوناسی ئەو دوو کەسە ڕاگەیەندراوە.

هەروەها "ڕووناک رەسوولی" کە دایکی منداڵێکی تەمەن ٥ ساڵەیە، بە هۆی کێشە بنەماڵەییەوە، لە لایەن هاوژینەکەیەوە هێرش دەکرێتە سەری و دەکوژرێت.

کرێکاران:

کرێکارێکی کورد خەڵکی شاری سنە لە کاتی کارکردندا تووشی ڕووداوی کار هاتووە و گیانی لە دەستداوە؛ شوناسی ئەو کرێکارە کوردە عەتا کاتوانی، تەمەن ٥٧ ساڵ راگەیەندراوە.

ئەم ئامارە بە پشتبەستن بە ئاماری تۆمار کراو لە ناوەندیی ئاماریی کوردپا بڵاو دەکرێتەوە؛ بە هۆی نەبوونی میدیای ئازاد و سەربەخۆ بۆ ڕوومالکردنی هەواڵەکانی ئێران و کوردستان پێدەچێت ئاستی پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ زۆر لەوە زیاتر بن.

ڕەخنەی چاوەدێرانی مافی مرۆڤ لە سەرکوت و پێشێل کردنی ئازادیی ڕادەربڕین لە ئێراندا

ڕێکخراوی چاوەدێرانی مافی مرۆڤ، لە ڕاپۆرتی ساڵانەی خۆی ڕایگەیاندووە، کردەوەکانی ڕێژیمی ئێران لە ساڵی ٢٠١٧دا لە بواری مافی مرۆڤ، دڵتەزێن و خەماوی بوون.

ئەم ڕێکخراوەیە لەم ڕاپۆرتەدا، "ئامرازەکانی سەرکوتکاری هێزە ئەمنییەتییەکان، دەزگای قەزایی و ناوەندە ناهەڵبژاردەکانی وەکوو شۆرای نیگابان"ی ڕێژیمی بەوە تۆمەتبار کردوون، کە کونترۆڵ کردنی کەشی سیاسی و پێشێل کردنی مافەکانی مرۆڤیان لە ئێراندا بووژاندۆتەوە.

لە درێژەی ئەم ڕاپۆرتەدا، باس لە دەسبەسەر کردنی دەیان ڕۆژنامەوان، چالاکی کرێکاری و ڕاگەیندراوە کۆمەڵایەتییەکان کراوە.

هەر لەم بارەوە، پێشتر گرووپەکانی داکۆکی لە مافی مرۆڤ ڕایانگەیاندووە، کە ڕێژیمی ئێران هەتا کۆتایی ساڵی ٢٠١٧ی زایینی، لانیکەم ٤٧٦ کەسیان لە سێدارە داوە و چوار کەسیش کە تەمەنیان لە ١٨ ساڵ کەمترە بە تاوانی کوشتنی بەئەنقەست بە ئێعدام مەحکووم کردووە.

هەر لەم ڕاپۆرتەدا باس لە سیاسەتی هەڵاواردنە مەزهەبی، ڕەگەزی و زایەندییەکان کراوە و هەروەها ئاماژە بە نابەرانبەری لە هاوسەرگیری و تەڵاق، میراتگیری، سەرپەرەستیی منداڵان و نایەکسانی لە نێوان پیاوان و ژنان لە لایەن دەزگای قەزایی و ناوەندە بڕیاردەرەکانی ڕێژیم کراوە.

بە وتەی چاوەدێرانی مافی مرۆڤ ژنانی ئێرانی لە بواری ئابووری و کاردا لە پەراوێز خراون و تەنیا ١٦ لەسەدیان وەکوو هێزی کار لە قەلەم دەدرێن، لە حاڵێکدا حەسەن ڕۆحانی لە کاتی هەڵبژاردنەکانی سەرکۆماریدا ڕەخنەی لە هەڵاواردنە زایەندییەکان گرتبوو و وادەی دابوو، "کە ڕێژەی بەشداریی ژنان لە پۆستە بەڕێوبەری و بڕیاردەرییەکاندا بەرز بکاتەوە"، بەڵام هەتا ئێستە هیچ ژنێکی وەکوو وەزیر هەڵنەبژاردووە.

RMMK: دەوڵەتی ئێران دەبێت بەرپرسایەتی پاراستنی گیانی هاووڵاتییان و زیندانییان لە ئەستۆ بگرێت

ڕێکخراوی داکۆکی لە مافی مرۆڤی کوردستان داوای وڵامدانەوەی گیان لە دەستدانی هاووڵاتییانی دەستبەسەرکراو، لە بەرپرسانی دەوڵەتی، ئەمنیەتی و قەزایی کرد.

ڕێکخراوی داکۆکی لە مافی مرۆڤی کوردستان لە بەیاننامەیەکدا ڕایگەیاند، ئیددعای بەرپرسان سەبارەت بە گیان لە دەستدانی گومانـاوی دەسبەسەرکراوان، دەبێ لێکۆڵینەوەی لەسەر بکرێت.

لە بەشێک لەم ڕاگەیەندراوەدا هاتووە؛ هەر بەو شێوەیە کە میدیا نێوخۆیی و دەرەکییەکاندا ڕووماڵیان کردووە، هەوڵە ئەمنیەتی و پۆلیسییەکانی دەوڵەتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ کونترۆڵ کردنی نارەزایەتیی و خۆپیشاندانە خەڵکییەکان، یان بەواتایەکی تر سەرکوتی نارەزایەتییە مەدەنییەکان لە سەرانسەری ئێران، هەتا ئێستا بووەتە هۆی گیان لەدەسدانی دەیان هاووڵاتیی و دەسبەسەر و زیندانی کردنی هەزاران هاووڵاتیی دیکە.

ئەوە لە حاڵێکدایە کە لە ماوەی یەک حەوتووی ڕابردوودا، میدیا و ڕاگەیەندنەکان باس لە گیان لە دەسدانی چەند هاووڵاتییەکی زیندانی بە تایبەتی سینا قەنبەری، وەحید حەیدەری، عەلی پۆلایی، سارۆ قارەمانی، کیانووش زەندی و ئارام مۆعازی لە گرتووخانەکانی تاران، ئەراک، چالووس، ئەهواز و سنە دەکەن. ئەگەرچی بەرپرسانی قەزایی و ئەمنیەتی ئیددعای ئەوە دەکەن کە ژمارەیەک لەو زیندانییانە وەک سینا قەنبەری و وەحید حەیدەری خۆیان کوشتووە و سارۆ قارەمانی لە ڕەوتی شەڕ و تێکەڵچوونی چەکدارانەدا، کوژراوە، بەڵام سەرچاوە سەربەخۆکان و ناوەندەکانی مافی مرۆڤ ئەو ئیددعایەی بەرپرسانی حکوومەتی ڕەت دەکەنەوە.

لە بەشێکی دیکەی ڕاگەیەندراوەکەدا هاتووە؛ ئەم ڕێکخراوەیە بەپێی بڕیارنامەی ١٧٣/٤٣ی کۆڕی گشتیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان پەسندکراوی ٩ی دێسامبری ١٩٨٨ لە پێوەندی لەگەڵ پاراستنی مافی دەسبەسەرکراون، "حکوومەت و دەوڵەتی کۆماری ئیسلامی بە بەرپرسی گیانی سەرجەم دەسبەسەرکراو و زیندانییەکان دەزانێت".